

ВІСНИК
студентського
наукового товариства

BULLETIN
of student's scientific society

№ 1 / 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ

СТУДЕНТСЬКА РАДА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ

ВІСНИК
СТУДЕНТСЬКОГО
НАУКОВОГО
ТОВАРИСТВА

В и п у с к № 1 / 2019

Харків – 2019

ББК 74.58.268

В 53

*Рекомендовано Вченою радою Харківського національного технічного
університету сільського господарства імені Петра Василенка.*

Протокол № 9 від 30.05.2019 р.

В 53 Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового
інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного
університету сільського господарства: збірник наукових праць. – Харків:
ХНТУСГ, 2019. – Вип. 1. – 100 с.

ISBN 978-617-7602-64-3

*Редакційна колегія: КРАСНОРУЦЬКИЙ О.О., доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту (головний редактор);
ЗАЙКА С.О., кандидат економічних наук, доцент,
директор ННІ бізнесу і менеджменту;
ОНЕГІНА В.М., доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та маркетингу;
МАРЕНИЧ Т.Г., доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку та аудиту;
МОІСЄЄВА Н.І., кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського
спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін;
МАЗОРЕНКО М.О., кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри культурних універсалій;
ГРІДІН О.В. (відповідальний секретар);
РОМАНАШЕНКО М.О., голова студентської ради ННІ БМ;
ВИЛУСК А.О., голова студентського наукового товариства ННІ БМ*

ББК 74.58.268

В 53

Адреса редакції:

Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, каб. 311

E-mail: visnyk_snt_bm@ukr.net

ISBN 978-617-7602-64-3

© Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка, 2019

УДК 338:332.14:332.6

СУТНІСТЬ І ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ КАТЕГОРІЇ «ЦІНА» ТА ПОНЯТТЯ «ЦІНОУТВОРЕННЯ»

THE ESSENCE AND ECONOMIC FOUNDATIONS OF THE CATEGORY «PRICE» AND THE CONCEPT OF «PRICING»

БОГДАНОВ В.С.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Ціна є складною економічною категорією. У ній перетинаються практично всі основні проблеми розвитку економіки. У першу чергу це відноситься до виробництва й реалізації товарів, формування їхньої вартості, до створення, розподілу й використання валового внутрішнього продукту та національного доходу. Функції цін відображають їх економічну сутність і призначення, а також взаємовідносини з іншими економічними категоріями і явищами. Ціни відіграють активну роль як на мікроекономічному, так і на макроекономічному рівні.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, функція ціни, цінові відносини.

The price is a difficult economic category. It overlaps practically all major problems of economic development. In the first place, this relates to the production and sale of goods, the formation of their value, to the creation, distribution and use of gross domestic product and national income. The function of prices reflects their economic nature and purpose, as well as the relationship with other economic categories and phenomena. Prices play an active role both at microeconomic and macroeconomic levels.

Key words: price, pricing, price function, price relations.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ціни, ціноутворення та цінова політика виступають одним з ключових елементів ринкової економіки. Ціна представляє собою складну економічну категорію за допомогою якої фокусуються практично всі основні економічні відносини в суспільстві. В першу чергу це стосується виробництва і реалізації товарів, формуванню їхньої вартості, а також до створення, розподілу та використання грошових накопичень. Ціна завжди була основним фактором, що визначає вибір покупця.

Ціна зумовлює всю систему суперечностей, пов'язаних з проблемами ринку, втілює всі суперечності економічних інтересів, їх погодження, гармонійне поєднання. У ній закладені умови виробництва та споживання. Ціна впливає на ефективність і є інструментом, за допомогою якого оцінюють результати діяльності господарюючих суб'єктів та їх матеріальне винагородження. Вона є стимулом праці й економії витрат за одночасного підвищення якості створюваних благ і послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Таким чином, аналіз сформованих у вітчизняній і зарубіжній практиці підходів до ціни, ціноутворення, цінових стратегій, що виходять з витрат, конкуренції і попиту, є надзвичайно актуальним і має важливе народногосподарське значення. Дослідженням категорії «ціна» та аналізом поняття «ціноутворення» займалися багато зарубіжних і вітчизняних науковців: О.Є. Мазур, О.А. Горлачук, М.А. Горлачук, А.І. Машко, В.В. Антощенкова та багато інших. Практика соціально-економічного розвитку країни свідчить про недостатню розробленість багатьох теоретичних і практичних питань ціноутворення. Незважаючи на численні дослідження щодо сутності ціни та методів ціноутворення на ця тема й досі залишається актуальною та важливою в наш час.

* Науковий керівник – Кравченко Ю.М. к.е.н., старший викладач

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні сутності та економічних основ категорії «ціна» та аналізі поняття «ціноутворення», як процесу, визначенні функцій ціни та дослідженні чинників ціноутворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринку всі процеси, які відбуваються у виробництві та обміні, безпосередньо пов'язані з ціною. Саме за допомогою відповідної ціни, ринок порівнює попит і пропозицію, забезпечує відшкодування витрат товаровиробникам, визначає рівень задоволення потреб споживачів, регулює і виробництво і споживання. З точки зору економічної теорії, ціна виступає важливим інструментом врегулювання ринкових відносин. У політекономії на сутнісному рівні ціна розглядається, як вартість товару виражена в грошах, на функціональному, як кількість грошей, на які обмінюється товар [1].

Історично склалися такі основні теорії ціноутворення: трудова теорія вартості (об'єктивна теорія вартості), маржиналістське трактування вартості (суб'єктивна теорія вартості) та їх поєднання – неокласичний підхід [2, с. 130]. Вперше сутність ціни як економічної категорії була розкрита на основі трудової теорії вартості. Вона дає генетичне пояснення ціноутворенню. Згідно з нею ціна є грошовим вираженням вартості товару [3, с. 886], тобто сукупності не просто витрат праці, а суспільно необхідних витрат живої і уречевленої праці на його виробництво. Величина ціни залежить від рівня вартості та співвідношення попиту і пропозиції на товари [4, с. 612]. Це означає, що вартість первинна, а ціна вторинна. Тому закон вартості керує цінами, а не навпаки [5, с. 25].

Суперечливий характер ціни, як економічної категорії, визначив різні підходи до її вивчення. Існують два принципово відмінних один від одного методологічних підходу до формування цін. Перший базується на теорії трудової вартості, а другий на теорії граничної корисності. Однак, аналіз показав, що кожна з названих теорій дає лише одностороннє уявлення. Обмежуватися єдиним методологічним підходом в розкритті сутності ціни невірно. Необхідно розкриття всіх її сторін. Таким чином, була запропонована уточнена формулювання ціни, що включає як виробничі умови, так і ринкові фактори. Ціна – складна економічна категорія, яка визначається як грошове вираження вартості матеріальних благ, створених в процесі виробництва, і впливу системи ціноутворюючих чинників (економічних, технічних, технологічних, політичних, психологічних), що діють з різною силою в різних напрямках і в різні періоди часу.

Ціна – це грошовий вираз вартості, кількості грошей, що сплачується або одержується за одиницю товару або послуги. Одночасно ціна відображає споживчі властивості (корисність) товару, купівельну спроможність грошової одиниці, ступінь рідкісності товару, силу конкуренції, державного контролю, економічну поведінку ринкових суб'єктів та інші суб'єктивні моменти.

Ціна на будь-який товар складається з окремих елементів. Основними з них є собівартість і прибуток, їх наявність в ціні є обов'язковою. Ринкове ціноутворення базується на принципах ринкового господарювання, до яких належать такі: домінування приватної власності, економічна свобода, конкуренція, автоматичне регулювання за допомогою механізму ринків та цін, невтручання держави. В таких умовах ціни відіграють особливу роль, яка проявляється в їхніх функціях.

Цінові відносини – складова частина ринкового механізму, що регулює розвиток суспільного виробництва, підприємств і галузей. Ціноутворення має великий вплив на результати фінансово-економічної діяльності підприємств агропромислового комплексу. Особливо посилилася роль цін останнім у зв'язку з переходом до ринкових умов функціонування. Світовий досвід ціноутворення і цінових відносин недостатньо освоєний і застосовується не ефективно. Необхідне більш глибоке вивчення теоретичних питань цінового механізму та потрібні конкретні заходи щодо його вдосконалення.

Необґрунтоване використання цінового механізму, відмова від управління і планування цін, помилки в ціновій політиці новостворених підприємств негативно вплинули на економіку країни в цілому. Погіршення матеріально-технічної та кормової бази, зростання боргів господарств були наслідком низького рівня прибутковості. У зв'язку з цим відбулося падіння темпів економічного зростання, зниження деяких виробничих показників, в результаті

нееквівалентного обміну сільського господарства з іншими галузями економіки погіршилися фінансово-економічні показники.

Системна криза наразі спостерігається не тільки в сільському господарстві України, а й в суміжних галузях першої і третьої сфер агропромислового виробництва. Високі ціни на продукцію сільськогосподарського машинобудування знизили платоспроможний попит господарств на цю продукцію. Розірвані зв'язки між галузями агропромислового комплексу за роки реформ призвели до ущемлення інтересів сільського господарства з боку переробників. В результаті переробний сектор народного господарства втратив свої сировинні бази і не має можливості повністю завантажити власні виробничі потужності.

Економічна сутність цін проявляється в їх функціях. Функції цін утворюють діалектичну єдність, хоча аналіз вказує на їх суперечливість. Кожна функція ціни відчуває на собі певний вплив всіх інших функцій. Окремі функції лише конкретизують більш значущі функції. В якості додаткових функцій ми пропонуємо функцію формування прибутку і функцію відшкодування витрат на виробництво і реалізацію продукції. Перша дозволяє розмежувати витрати на виробництво і доходи, сформувавши прибуток, який використовується для розширеного відтворення. Друга функція дозволяє отримати прибуток в розмірах, достатніх для простого відтворення. Ці дві функції між собою взаємопов'язані. У ринковій економіці функціонують понад двохсот видів цін, які поділяються на підвиди. У сучасних умовах ціни групуються за класифікаційними ознаками: в залежності від обслуговуваних ними галузей і сфер економіки, зонам використання, порядку відшкодування транспортних витрат з доставки вантажів, терміну дії, ступеня свободи від впливу держави. Виділяють також ціни, які використовуються в обліку і статистиці.

Функція ціни – це зовнішній прояв її властивостей в певній системі відносин, а, отже, це спосіб реалізації в реальній дійсності внутрішньої, глибинної суті ціни. Пізнання і чітке визначення функцій ціни дає змогу чіткіше усвідомити її роль і значення в економічному управлінні, а також окреслити коло економічних завдань, які можна розв'язувати за допомогою цін.

1. Обліково-вимірвальна функція. Ціни показують, яким коштом обходиться суспільству задоволення конкретної потреби в тій чи іншій продукції, тобто вимірюють кількість витраченої праці, сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо на виготовлення товару. Крім того, ціна показує величину прибутку. За допомогою ціни також зіставляються цінності (корисності) абсолютно різних товарів у часі та просторі.

2. Регульовальна функція. Регульовальна функція полягає у збалансуванні попиту і пропозиції та передбачає, що за посередництва цін реалізується зв'язок між виробництвом і споживанням. Ціна сигналізує про появу диспропорцій між попитом і пропозицією та слугує інструментом для їх подолання. Рівновага між пропозицією і попитом досягається або зростанням/скороченням виробництва товарів, або шляхом зростання/зниження ціни, або одночасно обома методами.

3. Стимулююча функція виявляється у впливі ціни на пропозицію та споживання різних товарів. Стимулюючий вплив ціни відбувається через рівень прибутку. Як наслідок, обсяги виробництва можуть збільшуватись або зменшуватись.

4. Розподільча функція. За допомогою цін розподіляється і перерозподіляється національний (чистий) дохід між галузями економіки, різними формами власності, регіонами, фондом накопичення і фондом споживання, різними соціальними групами населення. Тим самим регулюються доходи галузей, підприємств, населення. Це відбувається через механізм податкових вилучень і бюджетного розподілу, а також перелив капіталів у сфери з вищою нормою прибутку.

5. Функція ціни як критерію раціонального розміщення виробництва. Ця функція виявляється в тому, що за допомогою механізму цін для одержання більш високого прибутку здійснюється перехід капіталів з одного сектора економіки в інший і всередині окремих секторів туди, де норма прибутку більш висока.

Всі функції ціни взаємозалежні й взаємодіють один з одним, а в ряді випадків і вступають у протиріччя. Облікова функція ціни нерідко вступає в протиріччя практично з усіма іншими функціями, тому що в ринкових умовах під впливом безлічі факторів ціна досить часто істотно відхиляється від витрат виробництва й реалізації.

В реальній економіці взаємозв'язки і взаємозалежності між різними функціями ціни можуть бути дуже складними та глибокими [6, с. 116].

Отже, видатні економісти витратили десятиліття на вивчення ціни. Незважаючи на це, її встановлення і раніше ґрунтується на припущеннях, які дуже часто піддаються ревізії, якщо вони виявляються некоректними. Крім того, далеко не кожне підприємство в змозі самостійно встановити ціну, за якою воно хоче продавати свій товар. Якщо, наприклад, товар не диференційований, а конкуренція є інтенсивною, підприємство не має достатньої ринкової сили і, відповідно, має встановити ціну, яку визначає ринок. Якщо ж підприємство має суттєві конкурентні переваги, які дозволили йому мати відповідну ринкову силу, встановлення ціни – це рішення, яке має велике значення для успіху підприємства на ринку. Раніше рішення за цінами приймалися, як правило, в рамках чисто фінансового підходу, тобто визначалися на основі витрат і норми прибутку. Економічна невизначеність змінила стан справ: зростання цін на споживчі товари і фактори виробництва, державний контроль над цінами, глобалізація, зростання інтенсивності конкуренції – всі ці та інші чинники посилюють стратегічну роль ціноутворення в господарській діяльності підприємства.

Висновки. Ціна є складною економічною категорією. У ній перетинаються практично всі основні проблеми розвитку економіки, суспільства в цілому. У першу чергу це відноситься до виробництва й реалізації товарів, формування їхньої вартості, до створення, розподілу й використання валового внутрішнього продукту та національного доходу. Функції цін відображають їх економічну сутність і призначення, а також взаємовідносини з іншими економічними категоріями і явищами. Ціни відіграють активну роль як на мікро-, так і на макроекономічному рівні. На макрорівні ціна формує структуру економіки, сприяє вдосконаленню її найважливіших пропорцій. На мікро-рівні – регулює господарську діяльність підприємств, фірм, організацій, всіх економічних суб'єктів.

Отже, ціна є економічною формою, в якій сфокусовані економічні відносини ринкової економіки виробництва (пропозиції) та споживання (попиту) будь-якого товару. Вона є «нервом» економіки, найважливішою ланкою ринкового механізму. Без її економічного обґрунтування неможливе нормальне функціонування господарюючих суб'єктів і цілих галузей та забезпечення соціальної справедливості в суспільстві.

Література.

1. **Антощенкова В.В.** Ценовой механизм в молокопродуктовом подкомплексе Украины и Черниговской области / **В.В. Антощенкова** // Молодой учёный: журнал. – Чита, 2013. – № 9 (56). – С. 142-146.
2. **Макаренко П.М.** Теорія ціни в товарному господарстві / **П.М. Макаренко** // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 3. – С. 130-135.
3. Економічна енциклопедія: [у 3 т.] / за ред. **С.В. Мочерного** та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.
4. Економічний словник [Текст] / за ред. **П.І. Багрія, С.І. Дорогунцова**. – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. – 622 с.
5. **Горлачук О.А.** Сутність ціни та ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / **О.А. Горлачук, М.А. Горлачук, А.І. Машко** // Економічний аналіз: зб. наук. праць: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», Тернопіль, 2015. – Том 20. – С. 23-29.
6. **Мазур О.Є.** Ринкове ціноутворення: Навчальний посібник / **О.Є. Мазур**. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 480 с.

УДК 657.1

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

PRINCIPLES AND APPROACHES TO CONSTRUCTION ACCOUNTING WITH BUYERS AND CUSTOMERS

БОРИСЕНКО А.С.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стаття направлена на висвітлення економічної сутності та основного змісту розрахунків з покупцями і замовниками, встановлення особливостей організації обліку розрахунків з покупцями і замовниками на підприємстві, визначення їх ролі та місця. Методологічною основою дослідження виступили загальні принципи та підходи до тлумачення сутності дебіторської заборгованості, її оцінки, аналізу складу та місця в господарській діяльності.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, покупці, замовники, облік.

The article is aimed at highlighting the economic essence and the main content of settlements with buyers and customers, establishing the peculiarities of accounting for calculations with buyers and customers at the enterprise, determining their role and place. The methodological basis of the study was general principles and approaches to the interpretation of the nature of accounts receivable, its assessment, analysis of the composition and place in economic activities.

Key words: accounts receivable, buyers, customers, accounting.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день в сучасних економічних умовах важливого значення набуває тлумачення сутності дебіторської заборгованості, адаптація її понятійного апарату до нинішніх умов нормативно-правового регулювання та організації бухгалтерського обліку такої заборгованості в частині розрахунків з покупцями і замовниками. Повнота висвітлення інформації по кожному з дебіторів впливає на кінцеву результативність здійснення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань сутності, основного змісту розрахунків з покупцями і замовниками та особливостей організації обліку таких розрахунків займалися відомі вчені Ф.Ф. Бутинець [3], О.М. Колеснікова [5], В.В. Скоробогатова [7], Т.В. Дідоренко, І.М. Белова [1], Т.С. Єдинак [4], Т.Г. Маренич [9] та ін.

Формування цілей статті. Метою проведення даного дослідження виступає тлумачення економічної сутності та основного змісту розрахунків з покупцями і замовниками, встановлення особливостей організації обліку розрахунків підприємства з покупцями і замовниками на підприємстві, визначення їх ролі та місця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначають Дідоренко Т.В., Белова І.М. на нинішньому етапі економічного розвитку організації не здатні ефективно керувати дебіторською заборгованістю при розрахунках із покупцями, котра займає вагомe місце в оборотних активах, що є причиною виникнення кризи взаємореплатежів. Покупці, коли укладають договори закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості; постачальники, наперед отримавши плату за продукцію, не здійснюють свої зобов'язання; банки притримують розрахунки при наявності коштів клієнтів, зтягують строки здійснення платіжних операцій, не забезпечуючи дисципліну розрахунків. Головним запитанням обліку дебіторської заборгованості є її оцінка. Методи оцінки мусять забезпечувати дотримання одного із найважливіших принципів фінансової звітності – обачності, відповідно до якого сума оцінки активів і доходів організації не повинна бути завищена [1]. Про необхідність правильності та повноти висвітлення оціночної вартості дебіторської заборгованості говорить і той факт, що від результату, оперативності та повноти проведення такої оцінки залежить й ділова

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

репутація підприємства.

В економічному тлумаченні дебіторська заборгованість – це активи, із юридичної сторони до дебіторської заборгованості необхідно підходити як до права постачальника отримати оплату за надану продукцію. Для забезпечення необхідних умов керування майном організації потрібно поєднати економічний підхід із юридичним до розуміння дебіторської заборгованості. Але разом із цим увагу слід звертати не на класифікацію заборгованості як на ту, котра належить економіці, а вміти розрізняти в господарській операції економічний та юридичний зміст [2].

Задля забезпечення платоспроможності, ліквідності, прибутковості організації шляхом створення ефективного механізму керування дебіторської заборгованості передбачається виконання відповідних етапів управління дебіторською заборгованістю, а саме [3]:

- формування інформаційної бази, формування умов надання комерційних кредитів та процедури інкасації дебіторської заборгованості;
- визначення допустимого обсягу портфеля дебіторської заборгованості на основі прогнозованого обсягу реалізації;
- моніторинг складових портфеля дебіторської заборгованості та структурування її за термінами погашення;
- розробка змін умов кредитування різних дебіторів з метою збільшення обсягів продажу;
- оцінка можливостей рефінансування портфеля дебіторської заборгованості.

Аналіз наявних підходів до визначення проблемних питань щодо дебіторської заборгованості та напрямів її удосконалення в науковому середовищі представлено в таблиці.

Таблиця

**Аналіз досліджень щодо питань обліку та аналізу
розрахунків з покупцями та замовниками***

<i>Автор, джерело</i>	<i>Проблемні питання, що розглядаються в публікації</i>	<i>Пропозиції автора публікації, яка розглядається</i>
Т.С. Єдинак [4]	Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах, класифікація видів заборгованості для її ефективного управління, визначення суми резерву сумнівних боргів.	Проблема диверсифікації покупців продукції, суворого планування заборгованості, постійного її моніторингу та застосування сучасних форм її рефінансування.
О.М. Колеснікова [5]	Проблема недостатнього дослідження аспектів практичного застосування резерву сумнівних боргів та списання безнадійних боргів в бухгалтерському та податковому обліку в контексті норм Податкового кодексу України.	Практичне застосування задекларованих норм в обліку вимагає суттєвих доопрацювань та доповнень у напрямі пристосування їх до конкретних умов господарювання з метою спрощення порядку обліку та складання фінансової та податкової звітності, а отже, і вдосконалення управління дебіторською заборгованістю.
С.М. Ксьондз [6]	Обґрунтування аспектів та методичних основ дебіторської заборгованості в системі управління підприємством за сучасних умов господарювання.	Управління дебіторською заборгованістю стає ефективним, коли підприємство визначає і підтримує оптимальний обсяг дебіторської заборгованості по сумі та у днях кредитування по кожному виду товарів або послуг виходячи з власного досвіду і специфічних умов підприємства, враховуючи при цьому технологічні особливості кожного виду продукції.
В.В. Скоробогатова [7]	Відсутність дієвої методики внутрішнього контролю операцій з дебіторською заборгованістю як змішаного активу.	Запропоновано методику внутрішнього контролю операцій з монетарної і немонетарної дебіторською заборгованості.

* *Джерело: складено на основі [8, 7, 6, 5, 4, 9]*

На думку Буднік Т.В. та Гнатенко Є.П. аналіз та оцінка стану дебіторської заборгованості в системі управління підприємством передбачає зовнішній та внутрішній аналіз, виявлення можливостей, ризиків та загроз, облік ресурсів та встановлення обмежень у часі щодо досягнення поставлених цілей, визначення середнього розміру фінансових активів, які перебувають у формі дебіторської заборгованості, їх питомої ваги в загальній сумі оборотності активів підприємства, поділ та оцінку дебіторської заборгованості за окремими її видами та строками погашення. Це надасть можливість задовольняти інформаційні потреби облікового персоналу в розрізі її структурних елементів, а також дасть змогу окреслити суми заборгованості, що вилучені із господарського обороту різними дебіторами для цілей управління й контролю [8]. В свою чергу послідовність вище вказаних дій та чіткість їх виконання, в кінцевому результаті, дасть більший ефект від впровадження управлінських рішень, які базуються на детальному врахуванні та аналізі дебіторської заборгованості.

Висновки. Таким чином, виходячи з результатів проведених досліджень, можна зробити висновок про важливість та нагальність проблеми трактування сутності і організації бухгалтерського обліку та оцінки дебіторської заборгованості. Зроблена спроба виокремлення етапів управління дебіторською заборгованістю та встановлення основних елементів, які характеризують такі етапи. Проведено аналіз різних думок та поглядів щодо питань обліку та аналізу розрахунків з покупцями та замовниками, в результаті розглянуто найбільш ефективні прийоми та методи адаптації до сучасних умов обліку загальної системи дебіторської заборгованості по підприємству.

Література.

1. **Дідоренко Т.В., Белова І.М.** Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 3 (28). С. 217-220.
2. **Гончарук Я.А., Рудницький В.С.** Аудит: навчальний посібник для ВНЗ. Львів : Оріяна-Нова, 2014. 290 с.
3. **Бутинець Ф.Ф., Малюга Н.М.** Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність [Текст]: навчальний посібник для студентів вузів. Житомир : ЖГП, 2013. 480 с.
4. **Єдинак Т.С.** Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. URL: <http://firearticles.com/economika-pidpryemstv/54-problemi-upravlinnyadebitorskoyu-zaborgovanisty-pidpriyemstv-v-umovaxfinansovo-ekonomichnoyi-krizi-yedinak-t-s.html>.
5. **Колеснікова О.М.** Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті податкового кодексу України. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=772>.
6. **Ксьондз С.М.** Дебіторська заборгованість як об'єкт управління. URL: [http://lib.khnu.km.ua/pdf/visnyk_tup/2010/\(154\)%20VKNUES2010N4Volume1.pdf](http://lib.khnu.km.ua/pdf/visnyk_tup/2010/(154)%20VKNUES2010N4Volume1.pdf).
7. **Скоробогатова В.В.** Підходи до оцінки монетарної та немонетарної дебіторської заборгованості. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 2(23). С. 337-342.
8. **Буднік Т.В., Гнатенко Є.П.** Проблеми та шляхи удосконалення дебіторської заборгованості як об'єкта обліку та аналізу. *Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*. 2016. № 9. С. 740-743.
9. **Маренич Т.Г.** Бухгалтерський облік в агроформуваннях: підручник / за ред. **В.Я. Амбросова**; 2-е вид., допов. і перероб. К. : ВД «Професіонал», 2005. 896 с.

УДК: 336.015 (075.8)

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

PECULIARITIES OF ASSESSMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES' CREDIT WORTHINESS

БОРОДІНОВА А.Ю., ГАЛІЧЕНКО Т.В.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті визначені особливості методик оцінювання кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств та їх удосконалення.

В Україні реалізується уніфікований підхід щодо формування інтегрального показника фінансового стану позичальника, який направлений на аналіз фінансових показників і не враховує нефінансову інформацію.

Також особливістю сучасних методик є орієнтація на проведення ретроспективного аналізу фінансово-господарської діяльності позичальника на підставі фінансової звітності підприємства.

Тому, методики оцінки кредитоспроможності потребують вдосконалення, врахування додаткових критеріїв оцінки, таких як нефінансові чинники, а також оцінювання майбутньої кредитоспроможності позичальника.

Ключові слова: кредитоспроможність, позичальники, сільськогосподарські підприємства.

The article describes the features of methods for assessing the credit worthiness of agricultural enterprises and their improvement.

In Ukraine, a unified approach to the formation of an integral indicator of the financial condition of the borrower, aimed at the analysis of financial indicators and does not take into account non-financial information.

Also, the feature of modern techniques is the orientation to conduct a retrospective analysis of the financial and economic activities of the borrower based on the financial statements of the enterprise.

Therefore, methods for assessing credit worthiness require the improvement, taking into account additional evaluation criteria, such as non-financial factors, as well as assessing the future borrower's credit worthiness.

Key words: credit worthiness, borrower, agricultural enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство є кредитомісткою галуззю і її нормальне функціонування без кредитних ресурсів практично неможливе. Це зумовлено специфікою сільського господарства; нестачею вільних фінансових коштів; високою капіталомісткістю і порівняно низькою фондовідачею; сезонністю виробництва та значною тривалістю виробничого циклу; залежністю від природно-кліматичних умов; порівняно малими розмірами підприємств аграрного сектору, що робить їх менш конкурентоспроможними на ринку коротко- і довгострокових кредитів [2].

Основним критерієм у формуванні кредитних відносин між комерційним банком і позичальником є кредитоспроможність підприємства. Недосконалість методик щодо оцінювання кредитоспроможності позичальників може знизити ефективність кредитної діяльності як для банку, через збільшення ризиків неповернення боргу внаслідок неплатоспроможності позичальників, так і для сільськогосподарських підприємств, через обмеженість доступу до кредитних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансові проблеми підприємств вивчали відомі вітчизняні вчені О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Стецюк, І. Школьник та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання оцінювання кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств, залишаються актуальними.

* Науковий керівник – Малій О.Г., к.е.н., доцент

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасних методик оцінювання кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення кредитоспроможності наведено у Положенні про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: «Кредитоспроможність – наявність у боржника передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки» [6].

При цьому кожен комерційний банк розробляє внутрішнє положення про порядок оцінки фінансового стану позичальника, в якому зобов'язаний врахувати основні показники, встановлені Положенням НБУ та обґрунтовує і визначає методику врахування додаткових показників, необхідних при формуванні резерву для відшкодування втрат за кредитними операціями та мінімізації ризиків від неповернення боргу через неплатоспроможність позичальників.

У практиці оцінки кредитоспроможності позичальників в Україні реалізовується уніфікований підхід щодо формування інтегрального показника фінансового стану позичальника із застосуванням дискримінантних моделей для різних видів діяльності суб'єктів підприємницької діяльності у різних системах бухгалтерського обліку та звітності.

Інтегральний показник фінансового стану позичальника – юридичної особи обчислюється в результаті зважування визначеної комбінації фінансових коефіцієнтів із застосуванням багатофакторної дискримінантної моделі [8].

Положення передбачає різні моделі розрахунку інтегрального показника для підприємств з урахуванням виду економічної діяльності.

Модель розрахунку інтегрального показника позичальника – юридичної особи для підприємств сільського господарства, що використовують загальну систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності враховує такі показники: коефіцієнт фінансової незалежності, який показує ступінь залежності підприємства від позикових джерел фінансування; коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом, який відображає рівень фінансування необоротних активів за рахунок власного капіталу підприємства; коефіцієнт рентабельності власного капіталу, який характеризує ефективність використання капіталу підприємства, інвестованого власниками; коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності до оподаткування та здійснення витрат, пов'язаних із запозиченнями; коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності до оподаткування, здійснення фінансових витрат та нарахування амортизації; коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком; коефіцієнт оборотності оборотних активів, який характеризує ефективність використання оборотних активів підприємства [3].

Клас позичальника – юридичної особи визначається залежно від значення інтегрального показника за останній звітний період. Положенням передбачено вісім рейтингових класів позичальника.

Нами було розраховано інтегральний показник фінансового стану приватного сільськогосподарського підприємства «Нива» Вовчанського району Харківської області на підставі даних фінансової звітності підприємства за 2018 рік:

$$Z = 1,3 \times 0,87 + 0,03 \times 16,9 + 0,001 \times 0,45 + 0,61 \times 0,17 + 0,75 \times 0,16 + 2,5 \times 0,14 + 0,04 \times 0,88 - 0,2 = 2,04$$

Згідно з одержаним значенням Z-показника, відповідно до Положення [6], ПСП «Нива» за рейтингом позичальника належить до 1 класу – підприємства з найвищою кредитоспроможністю. Воно має усі підстави на встановлення з комерційними банками надійних відносин і може розраховувати на одержання кредитів.

Інтегральний показник позичальників-підприємств інших галузей включає щепо інший набір показників. При цьому до підприємств кожної галузі до кожного коефіцієнту використовується свій вагомий параметр. Так, якщо до підприємств сільського господарства до коефіцієнту фінансової незалежності використовується параметр 1,3, то до підприємств переробної промисловості до того ж коефіцієнта – 0,95, до коефіцієнту рентабельності продажу

за фінансовими результатами від звичайної діяльності до оподаткування до підприємств сільського господарства використовується параметр 0,61, то до підприємств торгівлі – 0,16 [3].

Таким чином, розглянута нами методика, направлена, на аналіз фінансових показників (платоспроможність, ліквідність, рентабельність) і не враховує нефінансову інформацію - кредитну історію позичальника, рівень менеджменту, відповідальність та репутацію керівника та її вплив на якість потенційної позики.

Також особливістю сучасних методики на основі визначення інтегрального показника фінансового стану, є орієнтація на проведення ретроспективного аналізу фінансово-господарської діяльності позичальника на підставі фінансової звітності підприємства за декілька попередніх звітних періодів [3]. Розглянута нами методика не враховує такий важливий показник, як очікуваний грошовий потік, який дає можливість оцінити майбутню платоспроможність позичальника. Таким чином в методиках відсутній фінансовий прогноз.

Дослідження фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, свідчить про те, що вони в основному працюють за рахунок власних ресурсів, які нині за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства розвивати відносини з комерційними банками й іншими учасниками фінансового ринку [4].

Висновки. Недосконалість методик оцінювання кредитоспроможності позичальників знижує ефективність кредитної діяльності як для банку, так і для підприємств, через обмеженість доступу до кредитних ресурсів.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на вдосконалення методик оцінки кредитоспроможності позичальників, які б враховували додаткові критерії оцінки, такі як нефінансові (якісні) чинники, а також оцінювання майбутньої кредитоспроможності позичальника.

Література.

1. **Гудзь О.Є.** Модернізація банківської кредитної політики при обслуговуванні агроформуваль / **О.Є. Гудзь** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2012 – Вип. 126. – С. 10-18.
2. **Малій О.Г.** Аналіз сучасної системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні / **О.Г. Малій** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2018 – Вип. 191 – С. 285-297.
3. **Малій О.Г.** Використання багатофакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності / **О.Г. Малій** // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ, 2017. – Вип. 185. – С. 259-268.
4. **Малій О.Г.** Кредит як джерело фінансування агробізнесу / **О.Г. Малій** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2016 – Вип. 172. – С. 132-141.
5. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: Затверджено Постановою Правління НБУ від 25.01.2012 № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0474-0016>.
7. **Стецюк П.А.** Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: Монографія / **П.А. Стецюк**. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 370 с.
8. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / За заг. ред. **І.О. Школьник**. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.

УДК 657.1

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ ЗАП(С)БО І МСФЗ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

ACCOUNTING OF CASH UAS AND IFRS: COMPARATIVE ASPECT

ВЛАСЕНКО Ю.В.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є порівняльний аналіз П(С)БО і МСФЗ щодо грошових коштів та їх еквівалентів. Узагальнено та проаналізовано нормативні документи, якими регламентується порядок обліку грошей та їх еквівалентів за вітчизняною та міжнародною стандартизацією. Зроблено висновок, що методологічні засади обліку грошових коштів та їх еквівалентів та відображення інформації про них у фінансовій звітності за П(С)БО і МСФЗ мають багато спільних вимог. Запропоновано українським компаніям, які виходять на зарубіжний ринок, скласти звіт про рух грошових коштів непрямим методом.

Ключові слова: грошові кошти, еквіваленти грошових коштів, звіт про рух грошових коштів.

The purpose of the article is a comparative analysis of UAS and IFRS to cash and cash equivalents. Summarized and analyzed regulatory documents that govern the accounting of money and their equivalents on domestic and international standardization. It was concluded that the methodological basis for accounting for cash and cash equivalents and displaying information about them in the financial statements on UAS and IFRS have many common requirements. It was proposed to Ukrainian companies that enter the foreign market to make a cash flow statement using the indirect method.

Key words: cash, cash equivalents, cash flow statement.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Можливість здійснення безперервної діяльності підприємства значною мірою залежить від наявності у суб'єкта господарювання в необхідних розмірах грошових коштів. Гроші належать до абсолютно ліквідних активів. Здатність генерувати грошові кошти та правильно організовувати грошовий обіг є надзвичайно важливими питаннями, які, у свою чергу, вимагають достовірного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності. Від величини грошових коштів залежить фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність підприємства.

Із запровадженням у вітчизняну практику міжнародних стандартів фінансової звітності актуалізується порівняльний аналіз діючих нормативних документів з міжнародними вимогами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обліку грошових коштів присвячено багато наукових статей. Варто згадати наукові публікації Маренич Т.Г. [1], Голова С.Ф. [5], Ковальової Т.В. [6], Радченко М.А. [7] та ін. Проте слід зазначити, що вчені недостатньо уваги приділяють саме виявленню відмінностей П(С)БО і МСФЗ.

Формування цілей статті. Метою статті є порівняльний аналіз П(С)БО і МСФЗ щодо грошових коштів та їх еквівалентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік має забезпечити достовірною, правдивою, неупередженою інформацією всіх зацікавлених користувачів.

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

Основними завданнями обліку грошових коштів є: суворий контроль за збереженням, надходженням і витрачанням грошових коштів; своєчасне оформлення цих операцій відповідними первинними документами; контроль за цільовим характером використання коштів; надання повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства, для складання звітності; правильне і своєчасне відображення руху грошових коштів у регістрах бухгалтерського обліку [1, с. 79].

До кардинальних змін у вітчизняній системі бухгалтерського обліку основним об'єктом обліку були грошові кошти. Проте, на сьогодні, крім поняття «гроші» з'явилися ще терміни «еквіваленти грошових коштів» та «електронні гроші».

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти (грошей) – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. А еквіваленти грошових коштів (грошей) – це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [2].

Також НП(С)БО 1 регламентує форму звіту про рух грошових коштів. У звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. При складанні фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямым методом із застосуванням відповідної форми звіту. Підприємства розгорнуто мають наводити суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до звіту про рух грошових коштів не включаються. Негрошові операції (отримання активів шляхом фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів шляхом емісії акцій тощо) не включаються до звіту про рух грошових коштів.

Крім того, слід враховувати, що грошові кошти є складовою фінансових активів, які належать до фінансових інструментів. Згідно з П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» фінансовий актив – це грошові кошти та їх еквіваленти; контракт, що надає право обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах; інструмент власного капіталу іншого підприємства [3]. Фінансові активи включають грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти; дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу; фінансові інвестиції, які утримуються до погашення; фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи.

При первісному визнанні фінансові активи оцінюються за справедливою вартістю. Балансова вартість фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю, переглядається щодо можливого зменшення корисності на кожну дату балансу на основі аналізу очікуваних грошових потоків. Сума втрат від зменшення корисності фінансового активу визначається як різниця між його балансовою вартістю та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за поточною ринковою ставкою відсотка на подібний фінансовий актив, з визначенням цієї різниці іншими витратами звітного періоду.

Облік грошей та їх еквівалентів за міжнародними вимогами регламентується МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» та МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів».

Так, відповідно до МСБО 7 грошові кошти складаються з готівки в касі, коштів на рахунках у банках і депозитів до запитання [8]. Щодо еквівалентів грошових коштів, то під ними МСБО

7 розуміє короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості.

Еквіваленти грошових коштів призначені для погашення короткострокових зобов'язань, а не для інвестицій чи якихось інших цілей. Відповідно, критеріями класифікації інвестиції як еквівалента грошових коштів є такі:

- здатність вільно конвертуватися в заздалегідь відому суму грошових коштів;
- незначний ризик зміни вартості;
- короткий строк погашення (не більше трьох місяців).

Прикладами грошових коштів та їх еквівалентів згідно з МСФЗ можуть бути:

- гроші в касі;
- гроші в дорозі (інкасовані грошові кошти, ще не перераховані на розрахунковий рахунок банку);
- грошові кошти на поточних рахунках підприємства (у національній та іноземній валютах), доступні для користування;
- депозити до запитання та короткострокові депозити;
- векселі до пред'явлення або короткострокові векселі (до 3-х місяців);
- короткострокові облігації (до 3-х місяців).

МСБО 7 акцентує увагу на тому, що інвестиції в інструменти власного капіталу не входять до складу еквівалентів грошових коштів, якщо вони не є за суттю еквівалентами грошових коштів, наприклад у випадку привілейованих акцій, придбаних протягом короткого періоду їх погашення і з визначеною датою викупу [8].

До того ж якщо інвестиція початково має тривалий період погашення, то вона не може прирівнюватися до грошових коштів та їх еквівалентів і тоді, коли період погашення стане дорівнювати три місяці.

Банківські овердрафти є компонентом грошових коштів та їх еквівалентів за умови, що вони підлягають погашенню за вимогою та є невід'ємною частиною управління грошовими коштами суб'єкта господарювання. При цьому характерними є часті коливання залишків коштів на банківських рахунках – від перевищення надходжень до перевищення витрат. В інших випадках овердрафт підлягає відображенню в складі заборгованості за кредитами та позиками отриманими.

Рішення інвестувати надлишок грошових засобів у еквіваленти грошових коштів є складовою процесу управління грошовими коштами.

Відповідно до вимог МСФЗ 9 суб'єкт господарювання під час первісного визнання оцінює фінансовий актив за його справедливою вартістю плюс (або мінус) витрати на операцію. Після первісного визнання фінансовий актив оцінюють за справедливою чи амортизованою вартістю. Грошові кошти та їх еквіваленти, як правило, обліковують за амортизованою вартістю із використанням ефективної ставки відсотка. При цьому під ефективною ставкою відсотка МСФЗ 9 розуміє ставку, яка забезпечує точне дисконтування оцінюваних майбутніх грошових потоків або надходжень за очікуваний строк дії фінансового активу або фінансового зобов'язання до валової балансової вартості фінансового активу.

Грошові кошти, для яких існує обмеження щодо використання, виключають зі складу грошових коштів та їх еквівалентів. МСБО 7 наводить такий приклад: залишки грошових коштів та їх еквівалентів, що утримуються дочірнім підприємством, яке здійснює свою діяльність в країні, де застосовується контроль за обміном валют або інші правові обмеження, коли залишки недоступні для спільного використання материнським підприємством або іншими дочірніми підприємствами.

МСБО 7 також ділить діяльність підприємства на операційну, інвестиційну та фінансову. Також МСБО 7 для складання звіту про рух грошових коштів з операційної діяльності пропонує два методи: прямий і непрямий. Але практика більшості зарубіжних компаній показує застосування саме непрямого методу. Виходячи з цього, щоб фінансові аналітики-інвестори сприймали звітність українських компаній серйозніше, необхідно проводити складання звіту про рух грошових коштів непрямим методом.

Висновки. Отже, аналізуючи вище викладене, можна дійти наступного висновку. Методологічні засади обліку грошових коштів та їх еквівалентів та порядку відображення інформації про них у фінансовій звітності за вітчизняною та міжнародною стандартизацією містять багато спільних вимог. Також слід відзначити деталізацію деяких облікових положень щодо грошей та їх еквівалентів у МСФЗ. Запропоновано українським компаніям, які хочуть залучити іноземні інвестиції, складати звіт про рух грошових коштів непрямим методом, оскільки він вважається більш аналітичним і придатним для прогнозування.

Література.

1. **Маренич Т.Г.** Бухгалтерський облік в агроформуваннях: [Підручник] / За ред. **В.Я. Амбросова**. – [2-е вид., допов. і перероб.]. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 896 с.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.
4. **Рогозний С., Дядюн О.** Гроші та їх еквіваленти у звітності за МСФЗ / **С. Рогозний, О. Дядюн** // Все про бухгалтерський облік № 6, 23.01.2019 р. – С. 8-10.
5. **Голов С.Ф.** Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: [Практичний посібник] / **С.Ф. Голов, В.М. Костюченко**. – К.: Лібра, 2001. – 840.
6. **Ковальова Т.В.** Електронні гроші: поняття, стан та шляхи удосконалення їх обліку / **Т.В. Ковальова** // Науково-методичні основи розвитку обліково-аналітичної системи України в умовах глобалізації економіки: [Колективна монографія] / За заг. ред. **Т.Г. Маренич**. – Харків: Вид-во «Смугаста типографія», 2017. – 254 с.
7. **Радченко М.А.** Особливості відображення електронних грошей в обліку [Електронний ресурс] / **М.А. Радченко**. – Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvuues_2015_1\(2\)__28](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvuues_2015_1(2)__28).
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019

УДК 658.5

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ

STRATEGIC DIRECTIONS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF GRAIN PRODUCTION IN UKRAINE

ВОРВУЛЬ Ю.С.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто науково-практичні основи формування ефективного виробництва зерна. Проаналізовано сучасний стан виробництва та економічної ефективності зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах України. Окреслено основні проблеми, що зменшують ефективність виробництва зернових культур. Визначено шляхи удосконалення і підвищення ефективності виробництва зерна.

Ключові слова: ефективність виробництва, рослинництво, зернові культури, валовий збір, урожайність.

The article deals with theoretical and practical bases of formation of effective grain production. The current state of the production and economic efficiency of grain production in the agricultural enterprises of Ukraine. Outlined the main problems that reduce the efficiency of crop production. The ways of improving the efficiency of grain production.

Key words: efficiency of production, plant growing, grain crops, gross collection, yield.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зернове господарство займає базове місце у сільськогосподарському виробництві країни та гарантує продовольчу безпеку, саме тому воно вважається галуззю стратегічного значення. Зернове виробництво відіграє важливу роль у економіці країни. Одне з найважливіших завдань підприємства - виявлення і найповніше використання резервів для збільшення виробництва продукції, поліпшення якості й підвищення економічної ефективності. Ефективність і собівартість взаємопов'язані. Зниження собівартості продукції має велике народногосподарське і економічне значення в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва. Тому на сьогоднішній день обрана тема є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою покращення зерновиробництва зайняті провідні економісти-аграрники, фінансисти та аграрії, основна увага приділяється питанню підвищення урожайності та валових зборів зерна, ефективності зерновиробництва. Зокрема, дослідженнями проблеми ефективності виробництва зернових культур займалися такі українські вчені, як В.Г. Андрійчук, І.О. Бистрова, О.В. Боднар, Н.О. Єфремова, П.Т. Саблук, О.В. Олійник, С.М. Чмир, Ю.Л. Філімонов, О.М. Шпичак, О.В. Шубравська.

Формулювання цілей статті полягає у дослідженні тенденції ефективності виробництва зерна, окресленні найсуттєвіші проблеми зерновиробництва, визначенні факторів, що впливають на зростання ефективності виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рослинництво України має всі необхідні, історично сформовані передумови для ефективного функціонування та розвитку. Ця галузь може відігравати винятково важливу роль завдяки специфічним властивостям, які виражаються

* Науковий керівник – Богомолова К.С., к.е.н., доцент

у високій її конкурентоспроможності. Виробництво продукції рослинництва важливе як для задоволення потреб населення у продуктах харчування (сировина для переробної галузі), так і для виготовлення кормів в галузі тваринництва. Дана галузь має також значний експортний потенціал.

Ґрунтово-кліматичні умови України досить сприятливі для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур. Так, в країні вирощують три основні групи сільськогосподарських рослин – зернові та зернобобові, технічні та кормові. Ці основні групи польових культур вирощують в усіх зонах, проте співвідношення площ їх посіву неоднакове [1].

Динаміку посівних площ основних сільськогосподарських культур в Україні за період 1990-2017 рр. показано в таблиці 1.

Як видно з даних, поданих у таблиці, за роки незалежності відбулося суттєве скорочення посівних площ під кормовими культурами, що пояснюється значним скороченням поголів'я ВРХ і переходом на систему годівлі, яка базується на використанні концентрованих кормів, і цукровими буряками, зменшення виробництва яких зумовлюється несприятливою ринковою кон'юнктурою і великим рівнем затрат на їх вирощування (в 6,6 і 5,1 рази, відповідно). Натомість, спостерігається значний ріст посівних площ під такими культурами, як соняшник (в 3,6 рази), соя (в 21,4 рази) та ріпак (в 8,8 рази), що зумовлено сприятливою ціновою ситуацією на світовому ринку продукції даних культур, які є експортоорієнтованими.

Таблиця 1

**Динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур
в Україні за 1990-2017 рр.**

<i>Роки</i>	<i>Зернові та зернобобові культури</i>	<i>Буряк цукровий фабричний</i>	<i>Соняшник</i>	<i>Соя</i>	<i>Ріпак</i>	<i>Картопля</i>	<i>Культури овочеві відкритого грунту</i>	<i>Кормові культури</i>
1990	14583	1607	1636	93	90	1429	456	11999
1995	14152	1475	2020	25	49	1532	503	10898
2000	13646	856	2943	65	214	1629	538	7063
2005	15005	652	3743	439	207	1514	465	3738
2010	15090	501	4572	1076	907	1408	462	2599
2013	16210	280	5051	1357	1009	1388	483	2289
2014	14801	331	5257	1806	882	1348	463	2101
2015	14739	237	5105	2158	682	1291	440	1990
2016	14401	292	6073	1869	455	1312	442	1932
2017	14607	318	5943	1994	789	1324	440	1826
2014	14801	331	5257	1806	882	1348	463	2101
2015	14739	237	5105	2158	682	1291	440	1990
2016	14401	292	6073	1869	455	1312	442	1932
2017	14607	318	5943	1994	789	1324	440	1826

Варто наголосити на тому, що у 2017 р., в порівнянні з 2016 р., значно зросли площі посівів ріпаку (на 73,4 %), урожайність якого була вищою в порівняно з попереднім роком і становила 28,5 ц/га, і гороху (на 71,4 %), урожайність якого встановилася на рівні 27,5 ц/га, що є нижчим, ніж у попередньому періоді.

Темпи збору основних сільськогосподарських культур у 2017 р. порівняно з аналогічним періодом 2016 року характеризуються наступними даними: станом на 1 вересня 2017 року зібрано 97,8 % площ зернових і зернобобових, 62,1 % соняшнику, 98,5 % картоплі і 95,6 % овочів відкритого ґрунту до відповідної дати 2016 р. Рівень урожайності по даних культурах в середньому є дещо нижчим, ніж у попередньому періоді.

Про наявність резервів зниження собівартості продукції рослинництва свідчать результати порівняльного аналізу собівартості окремих видів продукції аналізованого підприємства і в передових підприємствах району і області. У даний час на практиці основним критерієм оцінки ефективності виробничих витрат є собівартість продукції. Однак собівартість включає лише частину повних витрат на виробництво продукції. У собівартості затрати живої праці відображаються тільки в розмірі заробітної плати, яка не включає дооцінку праці на суспільство, а затрати минулої праці, уречевленої в засобах виробництва, включаються в собівартість у цінах споживання цих засобів, тобто з дооцінкою праці на суспільство [2].

Крім того, при зміні співвідношення затрат живої і уречевленої праці порушується порівнянність собівартості окремих видів продукції як вимірника витрат виробництва. Чим суттєвіші відмінності у складі витрат, тим більша ймовірність перекручення у собівартості змін повних витрат виробництва. Тому собівартість не завжди правильно відбиває дійсні витрати усієї суспільної праці на виробництво продукції.

Основними джерелами резервів зниження собівартості сільськогосподарської продукції є: збільшення обсягу виробництва за рахунок повнішого використання виробничих потужностей підприємства; скорочення витрат на виробництво за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання, запобігання невиробничим витратам тощо [3].

Резерви збільшення виробництва продукції виявляють у процесі аналізу виконання виробничої програми. При збільшенні обсягу виробництва продукції на наявних виробничих потужностях зростають тільки змінні витрати (пряма оплата праці робітників, прямі матеріальні витрати), сума ж: постійних витрат, як правило, не змінюється, внаслідок чого знижується собівартість виробів. Резерви скорочення витрат визначають за кожною статтею витрат за рахунок конкретних інноваційних заходів (упровадження нової, прогресивнішої техніки і технології виробництва, поліпшення організації праці тощо), що будуть сприяти економії заробітної плати, сировини, матеріалів, енергії тощо.

Економію витрат з оплати праці внаслідок впровадження організаційно-технічних заходів можна розрахувати, помноживши різницю між трудомісткістю продукції до впровадження і після впровадження відповідних заходів на планований рівень середньо годинної оплати праці і на кількість планової до випуску продукції. Сума економії збільшиться на відсоток відрахувань від фонду оплати праці, включених у собівартість продукції. Резерв скорочення витрат на утримання основних засобів за рахунок реалізації, передачі в довгострокову оренду і списання будівель, машин, обладнання визначають множенням первісної їхньої вартості на норму амортизації.

При аналізі витрат та виявленні резервів зниження собівартості треба враховувати, що не всі витрати змінюються пропорційно зміні обсягу виробництва продукції. Залежність між виходом продукції і витратами проявляється в тому, що збільшення виходу продукції зменшує частку умовно-постійних витрат, які припадають на одиницю продукції, а отже, на її собівартість [6-7].

Висновки. У підвищенні ефективності виробництва зерна велику роль відіграє організація виробничих процесів (таких як підготовка ґрунту, сівба, догляд за посівами і

збирання урожаю). Вони є складовою частиною технологічних карт по вирощуванню кожної культури.

Підвищення економічної ефективності зернового виробництва передбачає збільшення виробництва і поліпшення якості зерна, забезпечення більшої сталості зернового господарства і ефективного використання його виробничих ресурсів. Основним напрямом подальшого розвитку зернового господарства є інтенсифікація виробництва зерна на основі внесення оптимальної кількості органічних і мінеральних добрив, розширення посівів високоврожайних сортів і гібридів, впровадження комплексної механізації, інтенсивних та індустриальних технологій, застосування прогресивних форм організації і оплати праці тощо. Велике значення має внесення оптимальних доз мінеральних добрив, які в конкретних природно-економічних умовах забезпечують найбільш повне використання потенційних можливостей високоврожайних сортів зернових культур [4]. Важливим фактором збільшення виробництва зерна має зрошення земель. Слід відзначити, що в умовах зрошення одержати високі врожаї зернових культур без застосування добрив практично неможливо.

Тобто, щоб підвищити ефективність зерновиробництва, необхідно вкладати кошти на купівлю високоякісного насіння, ефективних добрив і засобів захисту рослин, використовувати сучасні технології виробництва, підвищувати забезпеченість господарства основними засобами. Але у більшості сільськогосподарських підприємств для цього недостатньо фінансових ресурсів [5].

Тому потрібно шукати внутрішні резерви скорочення витрат в розрізі окремих статей, та напрями зростання урожайності за рахунок удосконалення структури посівів, дотримання оптимальних строків збирання, посівів по кращих попередниках тощо.

Література.

1. **Ганганов В.М.** Оцінка конкурентоспроможності продукції зернового підкомплексу України в умовах розвитку глобальної економіки.
2. Економічний довідник аграрника / за ред. **Ю.Я. Лузана, П.Т. Саблука**. – К.: Преса України, 2008. – 800 с.
3. **Лобас М.Г.** Розвиток зернового господарства України / **М.Г. Лобас**. – К.: Агроінком, 2009. – 447 с.
4. **Сидорук Б.А.** Галузь рослинництва: перспективи наступного сезону / **Б.А. Сидорук** // Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція ІКСГП НААН.
5. **Андрійчук В.Г.** Економіка підприємств агропромислового комплексу : [підручник] / **В.Г. Андрійчук**. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с
6. **Островерх О.В.** Сільськогосподарська кооперація як один із шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / **О.В. Островерх, К.С. Богомолова** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2017. – Випуск 185. – С. 69-75.
7. **Подольська О.В.** Ключові поняття процесу організаційних змін / **О.В. Подольська, К.С. Богомолова, В.Г. Краля** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2018. – Випуск 193. – С. 132-139.

УДК519.876

ЗЕМЕЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЛАНЦЮГУ «УПРАВЛІННЯ-ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ»

LAND MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CHAIN «MANAGEMENT-LAND RESOURCES»

ДЕМЧЕНКО Т.М.*

Харківський національний технічний університет
сільськогосподарства імені Петра Василенка

Важливе місце в ряду «управління – земельні ресурси» належить земельному менеджменту. Пріоритетна цінність земельного менеджменту визначається його стратегічним напрямком розвитку: забезпечення постійного розвитку землекористування. При цьому його потрібно розглядати як процес розвитку землекористування на основі оптимізації соціальної, економічної та екологічної складових господарської діяльності на землі, з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь.

Земельна рента як економічна категорія, в сільгоспідприємствах України створюється, враховуючи об'єктивні економічні закони, але присвоюється посередниками й експортерами продукції, або залишається в розпорядженні споживачів шляхом переважно адміністративного формування і застосування занижених цін на сільськогосподарську продукцію та продовольчі товари на внутрішньому ринку.

Ключові слова: земельний менеджмент, рента, управління.

Important place in the series «management – land resources» belongs to land management. Priority value of land management is determined by its strategic direction of development: ensuring the constant development of land use. At the same time, it should be considered as a process of land use development on the basis of optimization of social, economic and environmental components of economic activity on the ground, in order to meet the needs of present and future generations.

Land rent as an economic category in agricultural enterprises of Ukraine is created, taking into account objective economic laws, but is assigned by intermediaries and exporters of products, or remains at the disposal of consumers through mainly administrative formation and application of underpriced agricultural products and foodstuffs in the domestic market.

Key words: land management, rent, management.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Важливе місце в ряду «управління-земельні ресурси» належить земельному менеджменту. Існує об'єктивна необхідність його розвитку як умови раціонального землекористування. Пріоритетна цінність земельного менеджменту визначається його стратегічним напрямком розвитку: забезпечення постійного розвитку землекористування. При цьому його потрібно розглядати як процес розвитку землекористування на основі оптимізації соціальної, економічної та екологічної складових господарської діяльності на землі, з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь.

* Науковий керівник – Краля В.Г., к.е.н., старший викладач

Узагальнюючи оптимальний варіант трактування цих понять, можна запевняти, що «менеджмент» – це процес, спрямований на ефективне використання земельних ресурсів в умовах середовища, в якому постійно протікають зміни. Управління земельними ресурсами – це систематичний, свідомий, цілеспрямований вплив держави і суспільства на раціональне використання землі через ринкові земельні відносини. Отже, це вказує на те, що менеджмент є складовою частиною системи управління земельними ресурсами[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класичні (Т. Мальтус, А. Рікардо, Д.Ст. Мілль, Г. Джордж, А. Маршалл, К. Маркс) неокласичні (А. Пігу, В. Баумоль, В. Оутц, Д. Пірс, Р. Тернер і ін.) напрями аналізу соціально-еколого-економічної проблематики розвитку земельно-майнового сегменту економіки звертали увагу на різноманітні критерії, часто пропонуючи і аргументуючи діаметрально протилежні концепції і версії. Хоча в результаті активної полеміки представників різних шкіл в рамках економічної теорії були генеровані відносно автономні напрями наукової думки, що вивчають різні аспекти функціонування сучасного землекористування: теорія майнових прав; теорія соціального вибору; теорія суспільного добробуту та ін.

Їх дослідження не в останню чергу стикаються з проблематикою доходності землекористувачів та землевласників, що в т. ч. формують базу оподаткування земельної ділянки. У найбільш агрегованій концептуальній точці зору структуру бази оподаткування по земельному податку можна інтерпретувати таким чином:

$$Нб = Дк + Двк + Дкс$$

де Нб – база оподаткування земельної ділянки;

Дк – сумарний дохід із землі як капіталу – функції;

Двк – дохід, що утворюється внаслідок репродукції капіталу, призначення якого полягає в компенсації витрат власника земельно-майнових благ, пов'язаних з реновацією економічних покращень земельної ділянки;

Дкс – дохід, на капітал-власність власника земельно-майнового ресурсу і що витрачається в подальшому на потреби розширеного відтворення [2].

У найбільш загальних ознаках поняття «управління» використовується для характеристики будь-яких систем – біологічних, соціальних і технологічних. Відповідно до цього визначаються й різні сфери управління:

- управління діяльністю в живій природі;
- управління процесами, зв'язаними з діяльністю суспільства;
- управління процесами функціонування і взаємодії технологічних систем.

Поміж них найбільш складними є управління в живій природі і соціальне управління. При цьому потрібно зазначити, що під управлінням в живій природі розглядатиметься не управління несвідомими живими організмами, а земельними ресурсами як біокосним тілом (живим організмом). Досліджуючи проблеми управління земельними ресурсами, виходимо з того, що управління в широкому значенні слова означає цілеспрямований вплив керуючої системи на керовану з метою збереження її стійкості або переведення з одного стану в інший відповідно до поставленої мети. Іншими словами, процес управління – це впорядкування соціальної системи, через яку буде впорядкована система «земельні ресурси».

Формулювання цілей статті. Розглядаючи суть управління, французький інженер А. Файоль відзначав: «Управляти – це передбачати, організовувати, розпоряджатись, координувати і контролювати». Це означає, що ціль управління земельними ресурсами полягає

в забезпеченні цілеспрямованого, планомірного впливу суб'єкта управління на об'єкт управління (земельні ресурси) з метою підтримання їх стійкого стану або переведення в новий бажаний стан. Економічний зміст процесу управління земельними ресурсами тісно зв'язаний з системою земельних відносин, які виникають між людьми, колективами людей, державою та іншими структурами в процесі використання землі. З врахуванням сказаного відносини між суб'єктами управління земельними ресурсами можна розділити на міжособисті, міжсистемні та змішані [3].

Виклад основного матеріалу дослідження. Існуюча практика засвідчує, що термін «управління» ототожнюється з терміном «регулювання», хоча між ними існує суттєва відмінність. Регулювання – це внесення коректив у характер діяльності об'єкта, включення в кожний даний момент такої програми управління, яка забезпечуватиме протидію системі впливу, що відхиляє її від заданого стану. Управління ж виконує ширше коло завдань – не тільки забезпечує стабільність системи, але й може змінити її розвинути її.

Основоположне поняття «земельний менеджмент» як інтеграційний процес, це спрямований на розв'язання конкретних проблем в реалізації технологічних, соціальних, економіко-екологічних задач в системі управління земельними ресурсами. Концептуальна визначеність наукової сутності даної економічної категорії пов'язана з предметом вивчення земельного менеджменту.

Предмет управління земельними ресурсами – процеси організації використання землі, що у межах визначеної території забезпечують усе різноманіття потреб його жителів[4].

Землеволодіння – це юридичний термін, який визначає фактичне володіння земельною ділянкою. На відміну від нього, термін землекористування означає спосіб використання земельної ділянки її власником або користувачем.

Методи управління земельними ресурсами класифікуються за ознаками їх змісту і механізму (способу) впливу на працівника і земельні ресурси. У результаті цього в науці управління чітко визначено дві групи методів за видами відносин, які відрізняються між собою критерієм примусовості й переконання. У науковій і спеціальній літературі ці групи методів часто називають методами прямого впливу (активними) і методами опосередкованого впливу (пасивними).

Принципи управління – це об'єктивні правила управлінської поведінки, що впливають з потреб об'єкта управління і надходять до нього у вигляді наукового знання, за допомогою якого досягається поставлена мета.

Варто зазначити, що принципи управління земельними ресурсами є історичною категорією, тому вони постійно змінюються в міру зростання продуктивних сил і зміни земельних відносин. Відповідно до цього в умовах ринкової економіки основними принципами управління земельними ресурсами будуть [5]:

1. Поєднання демократизму і доцільного економічного централізму.
2. Самоуправління.
3. Науковість управління.
4. Стимулювання.
5. Єдиноначальність у поєднанні з колегіальністю.
6. Зворотний зв'язок.
7. Об'єктивність.
8. Єдність гілок влади.
9. Відповідність.

10. Врахування особливостей регіону.
11. Пріоритет загальнодержавних інтересів.
12. Врахування людського чинника та ін.

Виходячи з методів і принципів управління, детально досліджено функції управління земельними ресурсами, які в науці управління є одними з головних, оскільки суть управління визначається його функціями.

Функції управління – це відносно відокремлені напрями управлінської діяльності, які дозволяють здійснити певний вплив на об'єкт управління з метою вирішення поставленого завдання.

Слід сконцентрувати увагу на земельній ренті. Земельна рента як економічна категорія, в сільгоспідприємствах України створюється, враховуючи об'єктивні економічні закони, але присвоюється посередниками й експортерами продукції, або залишається в розпорядженні споживачів шляхом переважно адміністративного формування і застосування занижених цін на сільськогосподарську продукцію та продовольчі товари на внутрішньому ринку[6].

Висновки. Необхідно зауважити, що в певних країнах світу падіння природної родючості ґрунтів перекривається тимчасовими успіхами селекції, агротехніки, зростання обсягів застосування мінеральних добрив, пестицидів, гербіцидів. Сучасне покоління людей значною мірою живе за рахунок майбутніх поколінь, оскільки залишає їм виснажені ґрунти, деградовані та еродовані землі, забруднене довкілля. Такий напрям господарювання на землі рано чи пізно призведе до екологоекономічної катастрофи. Саме тому, вже сьогодні потрібно переходити на зовсім інші принципи землекористування, які повинні ґрунтуватися на радикальному підвищенні родючості ґрунтів за рахунок мобілізації екологічних чинників, застосування нових технологій обробітку і посіву, охороні земель від ерозії, деградації та виснаження. Високопродуктивне, конкурентоспроможне землеробство має органічно поєднуватися з раціональним, екологовиваженим та екологічнобезпечним землекористуванням.

Література.

1. **Статівка Н.В.** Удосконалення системи державного регулювання розвитку земельних відносин / **Н.В. Статівка** // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1. – 2010. – № 28.
2. **Паньків З.П.** Земельні ресурси : Навчальний посібник / **З.П. Паньків**. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 272 с.
3. **Песчанська І.М.** Розвиток земельного менеджменту в системі управління земельними ресурсами. Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.08.01 / **І.М. Песчанська**; держ. п-во Голов, н.-д. та проект, ін-т землеустрою. – К., 2004. – 20 с.
4. **Петрова А.Н.** Ресурсосбережение в земледелии / **А.Н. Петрова** // Земледелие. – 2008. – № 4. – С. 7-9.
5. **Саблук П.Т.** Аграрний сектор України: Конституційні засади подальших трансформацій / **П.Т. Саблук** // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2. – С. 238-240.
6. **Тарасова В.В.** Ресурсоемкість і землеємність в аграрному секторі України: глобальні, регіональні і локальні аспекти: [монографія] / **В.В. Тарасова**. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 298 с.

УДК: 336.015 (075.8)

АНАЛІЗ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

ANALYSIS IN THE SYSEM OF MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES

ДОМНІЧ Ю.А., КОРСУН О.А.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є виявлення ролі та значення аналізу у системі управління фінансовими ресурсами підприємств.

Результати аналітичних процедур використовуються на всіх етапах прийняття та реалізації управлінських рішень.

Фінансовий менеджмент вирішує існуючі фінансові протиріччя у фінансових відносинах, забезпечує господарську діяльність фінансовими ресурсами, націлений на подальший розвиток підприємства.

Значна частина підприємств наразі не має організованої системи сучасного фінансового менеджменту. Брак певних видів управлінської інформації обмежує можливості використання підприємствами всього арсеналу методів та прийомів управління фінансами.

Ключові слова: аналіз, управління, фінансовий менеджмент, фінансові ресурси.

The purpose of the article is to identify the role and significance of the analysis in the system of management of financial resources of enterprises.

The results of analytical procedures are used at all stages of the adoption and implementation of management decisions.

Financial management solves the existing financial contradictions in financial relations, provides economic activity with financial resources, aimed at further development of the enterprise.

A significant part of enterprises do not currently have an organized system of modern financial management. The lack of certain types of managerial information limits the ability of enterprises to use the whole arsenal of methods and techniques of financial management.

Key words: analysis, management, financial management, financial resources.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства не можливе без цілеспрямованої системи управління цими процесами.

Фінансовий менеджмент, як спеціалізована сфера управління фінансами підприємства виник у кінці XIX – на початку XX століття. Саме в цей період у промислово розвинутих країнах, головним чином у США, розпочався бурхливий розвиток таких галузей для реалізації яких необхідні були значні кошти [10].

До середини минулого століття управління фінансами підприємства не мало відповідного системного теоретичного і методичного забезпечення і здійснювалося переважно на інтуїтивній основі.

З переходом на ринковий механізм господарювання відбуваються зміни у поглядах на процес прийняття управлінських фінансових рішень та механізми їх реалізації. Проте нині не сформувалася нова парадигма фінансового управління, яка б домінувала у наукових колах [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління фінансовими ресурсами та аналізу фінансового стану підприємства висвітлені у численних працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: О.М. Бандурки, М.Д. Білика, М.Г. Білухи, О.О. Непочатенка, А.М. Поддєрьогіна, П.А. Стецюка та багатьох інших дослідників [1-13].

* Науковий керівник – Малій О.Г., к.е.н., доцент

Формулювання цілей статті. Метою статті є виявлення ролі та значення аналізу у системі управління фінансовими ресурсами підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку 90-х років відбувається відродження фінансового аналізу. У його основу покладено аналіз і управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Велику увагу вчені приділяють безпосередньо аналізу фінансового стану підприємства.

Так О.М. Бандурка розглядає фінансовий стан як ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [12].

Білик М.Д. визначає фінансовий стан підприємства як реальну і потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою [1].

Білуха М.Т. стверджує про те, що фінансовий стан підприємства – «це його активи і пасиви, що відображають наявність і розміщення фінансових ресурсів на певну дату» [2].

Більш широко дає визначення фінансового стану А.М. Поддєрьогін, який вважає, що фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [11].

Забезпеченість фінансовими ресурсами в межах потреби та їх раціональне використання створюють широкі можливості для подальшого поліпшення виробничих показників, підвищення ефективності застосування засобів та предметів праці, робочої сили, сучасних інформаційних технологій [4].

В той же час на фінансовий стан підприємства впливають усі види його діяльності – комерційна, виробнича, фінансово-господарська. Позитивно впливає на нього, перш за все, безперебійний випуск і реалізація високоякісної конкурентоспроможної продукції.

Отже, фінансовий стан підприємства є результатом взаємодії не тільки сукупності виробничо-економічних факторів, але й усіх елементів його фінансових відносин.

Разом з тим, фінансовий стан підприємства є однією з найважливіших характеристик економічної діяльності підприємства у зовнішньому середовищі. Тому однією з основних задач фінансового аналізу є необхідність показати реальний фінансовий стан підприємства для зовнішніх партнерів, інвесторів, органів влади тощо [5].

Як писав у своїй книзі «Основи фінансового менеджменту» Джеймс К. Ван Хорн [3], фінансовий аналіз передбачає використання різноманітних форм фінансової звітності. Ці форми звітності виконують велику кількість функцій. Баланс надає у сукупності дані щодо активів, зобов'язань та власного капіталу фірми на визначений момент часу, як правило, кінець року чи кварталу. Звіт про фінансові результати узагальнює інформацію про доходи та витрати фірми за визначений період часу.

Проте справедливою є думка окремих науковців, які звертають увагу на необхідність оцінювання не лише поточного фінансового стану, а й майбутнього стану бізнесу.

Хелферт Е. наполягає на тому, що мета фінансового аналізу полягає у винесенні правильних суджень про минулий, поточний та майбутній стан бізнесу й ефективності керування ним [13].

Взагалі немає уніфікованої методики аналізу фінансового стану підприємства. Деякі автори пропонують 20 показників, інші – більше 60. Крім того, інколи один й той самий показник розраховується різними авторами за різними методиками [7].

Не потрібно розраховувати безліч коефіцієнтів, потрібно вибрати найвагоміші з них, знати методику їх розрахунку та розуміти їх зміст, а також вміти зробити відповідні правильні висновки на основі отриманих даних [6].

Коефіцієнти самі по собі не дають можливості зробити безпомилкові висновки. Крім, того фінансові коефіцієнти не завжди об'єктивно відбивають реальну ситуацію у зв'язку з інфляцією й іншими особливостями української економіки.

Аналіз доводить, що значна частина сільськогосподарських підприємств наразі не має організованої системи сучасного фінансового менеджменту [9].

Крім того, відсутня повноцінна система забезпечення своєчасної та достовірної інформації всіх структурних підрозділів сучасного менеджменту. Також ускладнює методику та збільшує трудомісткість фінансових розрахунків те, що діяльність підприємств аграрної сфери економіки пов'язана з виробництвом багатьох видів продукції.

Висновки: Аналіз виділяють окремим блоком у системі управління фінансовими ресурсами. Результати аналітичних процедур використовуються на всіх етапах прийняття та реалізації управлінських рішень.

Управління фінансовими ресурсами є складовою фінансового менеджменту підприємства, а через нього пов'язане із загальним управлінням.

Фінансовий менеджмент вирішує існуючі фінансові протиріччя у фінансових відносинах, забезпечує господарську діяльність фінансовими ресурсами, націлений на подальший розвиток підприємства.

Практика доводить, що значна частина підприємств наразі не має організованої системи сучасного фінансового менеджменту. Брак певних видів управлінської інформації обмежує можливості використання підприємствами всього арсеналу методів та прийомів управління фінансами.

Література.

1. **Білик М.Д.** Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / **М.Д. Білик** // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 117-128.
2. **Білуха М.Т.** Курс аудиту: підручник / **М.Т. Білуха**. – К.: Вища школа; Знання, 1998. – 574 с.
3. **Ван Хорн** Основы финансового менеджмента / Пер. с англ.; **Ван Хорн, М. Джон**. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2003 – 992 с.
4. **Малій О.Г.** Кредит як джерело фінансування агробізнесу / **О.Г. Малій** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2016. – Вип. 172. – С. 132-141.
5. **Малій О.Г.** Оцінка фінансового забезпечення агроформувань / **О.Г. Малій** // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2015. – Вип. 161. – С. 227-232.
6. **Малій О.Г.** Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання / **О.Г. Малій** // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2013. – Вип. 137. – С. 308-311.
7. **Малій О.Г.** Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування / **О.Г. Малій** // Економіка і управління. Науково-практичний журнал. – 2006. – № 5. – С.102-106.
8. **Непочатенко О.О.** Фінанси підприємств: підручник / **О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук**. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 504 с.
9. **Стецюк П.А.** Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: Монографія / **П.А. Стецюк**. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 370 с.
10. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / За заг. ред. **І.О. Школьник**. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.
11. Фінанси підприємств: Підручник / **[А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, А.Д. Буряк та ін.]**; за ред А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2009. – 460 с.
12. Фінансова діяльність підприємства: підручник / **О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов, К.Я. Петрова**. – К.: Либідь, 2003. – 384 с.
13. **Хелфферт Э.** Техника финансового анализа / **Э. Хелфферт**. – М.: ЮНИТИ, 1996. – 543 с.

УДК: 336.015 (075.8)

АНАЛІЗ ЗМІН ТА ТЕНДЕНЦІЙ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

ANALYSIS OF CHANGES AND TRENDS IN THE BANKING SYSTEM AND THEIR IMPACT ON ECONOMIC PROCESSES

ЖАДАН О.А., ЛІТВИНОВА М.В.*

Харківський національний технічний університет
сільськогосподарства імені Петра Василенка

В статті проаналізовано тенденції у банківській системі та їх вплив на економічні процеси, що відбуваються в країні.

В умовах макроекономічної нестабільності банківська система України перебуває під впливом значної кількості чинників, які перешкоджають її нормальному розвитку та функціонуванню, а саме: політична та економічна нестабільність у країні, якість ризик-менеджменту в банках, рівень банківського менеджменту, тощо.

Значущу роль у подоланні кризових явищ та відновлення економічного зростання в країні має відігравати Національний банк. Використовуючи грошово-кредитні важелі він повинен стимулювати активізацію необхідних процесів в реальному секторі економіки.

Ключові слова: банки, банківська система, депозити, кредити, економічні процеси.

The article analyzes the trends in the banking system and their impact on the economic processes taking place in the country.

In the context of macroeconomic instability, the banking system of Ukraine is under the influence of a significant number of factors that impede its normal development and functioning, namely: political and economic instability in the country, the quality of risk management in banks, the level of bank management, etc.

The National Bank must play a significant role in overcoming the crisis and in restoring economic growth in the country. Using monetary instruments, he must stimulate the activation of the necessary processes in the real sector of the economy.

Key words: banks, banking system, deposits, credits, economic processes

Постановка проблеми у загальному вигляді. Банківська система є основою розвитку економіки. Будь які коливання, порушення стабільного функціонування банківської системи негативно позначаються на загальному стані економіки. Це спричинено тим, що всі процеси, які відбуваються впродовж економічного циклу, нерозривно пов'язані з діяльністю банківських установ.

Важливою складовою здійснюваних у країні економічних перетворень є становлення банківської системи ринкового типу і формування її правових основ, що є обов'язковою умовою ефективності функціонування економіки [6].

Банківська система справляє значний, різнобічний вплив на життєдіяльність суспільства. Вона не тільки забезпечує акумуляцію вільних коштів та їх залучення в обіг, але є і механізмом перерозподілу грошового капіталу, важливим елементом розрахунково-платіжного механізму господарської системи України.

Банківська система України знаходиться в процесі становлення, а її вивчення та аналіз мають важливе не тільки теоретичне, але й практичне значення для сучасної економічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у вирішення фінансових проблем підприємств внесли відомі вітчизняні науковці В. Александров, В. Остапенко, С. Аржевітін, О. Малій, В. Сичов, Т. Шемет, Н. Циганова [1-6] та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання забезпеченості виробничої та інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами залишаються актуальними.

* Науковий керівник – Малій О.Г., к.е.н., доцент

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз змін та тенденцій у банківській системі та їх вплив на економічні процеси, що відбуваються в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах макроекономічної нестабільності банківська система України перебуває під впливом значної кількості чинників, які перешкоджають її нормальному розвитку та функціонуванню, а саме: політична та економічна нестабільність у країні, зміна рейтингу країни відповідно до оцінок міжнародних рейтингових агентств, що прямо впливає на можливості банків вести свою діяльність з іноземними партнерами, якість ризик-менеджменту в банках, розвиток співробітництва з іноземними банками, рівень банківського менеджменту, тощо.

Значну роль відіграє довіра як до окремого банку, так і до банківської системи в цілому, хоча самотійно жоден комерційний банк не в змозі вплинути на ситуацію, що склалася сьогодні в Україні. Хитка довіра до банків спричинена перш за все невпевненістю населення у ліквідності банків та стійкості банківської системи. На це вплинули такі чинники: повторення кризових ситуацій та виникнення при цьому паніки у вкладників, неспроможність банків належним чином протидіяти кризовим явищам, нестійкий розвиток економіки в цілому [1].

Індикатором довіри до банківської системи є динаміка обсягів залучених банками депозитів (таблиця). Оскільки депозити є основним джерелом формування банківських ресурсів, то коливання їх обсягів призводить до нестабільної роботи банків. Вплив депозитів негативно позначається на ліквідності банків та здійсненні ними активних операцій. Значна частка ресурсної бази банків припадає на залучені кошти від юридичних та фізичних осіб. У структурі залучених ресурсів найбільша питома вага депозитів населення, їхня частка у загальному обсязі залучених коштів коливалася від 55 % до 66 %. Обсяги депозитів населення у гривні знижувались починаючи з 2013 р., і на кінець 1 кв. 2016 р. становили 193 165 млн. грн, що на 25 % менше, ніж на кінець 2013 р. [8]. Таку динаміку спричинило не лише падіння курсу гривні, а й зниження доходів населення та виведення з ринку 82 банків упродовж 2014-2016 рр.

Таблиця

Обсяги та структура депозитів, залучених банками України упродовж 2005-2017 рр.

Рік	Депозити фізичних осіб		Депозити юридичних осіб		Всього депозитів, мил. грн.
	мил. грн.	%	мил. грн.	%	
2005	75	55	60	45	135
2006	109	59	77	41	186
2007	167	59	117	41	284
2008	218	61	142	39	360
2009	214	64	121	36	335
2010	275	66	142	34	417
2011	310	63	181	37	491
2012	369	65	203	35	572
2013	442	66	228	34	670
2014	416	61	261	39	677
2015	389	55	318	45	707
2016	437	54	370	46	807
2017	479	56	380	44	859

*Джерело: розраховано за даними Національного рейтингового агентства «Рюрік» [9]

З метою призупинення відпливу вкладів банки почали суттєво збільшувати процентні ставки за депозитами. У 2014 р. та на початку 2015 р. річні процентні ставки за строковими депозитами в національній валюті коливалися від 15 до 25 %, що зумовило як зростання вартості кредитних ресурсів, так і поглиблення ризиків у системі комерційних банків.

Висока вартість кредитних ресурсів та суттєве зниження економічної активності в реальному секторі економіки призвели до суттєвого зниження попиту на інвестиційні ресурси.

У розвинутій економіці банки є активними суб'єктами інноваційної діяльності, забезпечують не тільки її фінансування, а й зв'язок між іншими учасниками. Водночас поточна ситуація свідчить, що банківський кредит не став в Україні основним джерелом фінансування

інновацій [4]. На підтвердження вищезазначеного розглянемо показники офіційної банківської статистики щодо кредитної діяльності.

Так, станом на 01.04.2018 р. банківські активи становили 1295,8 млрд. грн. (на 01.01.2017 р. вони склали 1256,3 млрд. грн., на 01.01.2016 р. – 1254,4 млрд. грн.). Розмір кредитного портфеля на 01.04.2018 р. становив 1059,9 млрд. грн. (на 01.01.2017 він склав 1005,9 млрд. грн., на 01.01.2016 – 965,1 млрд. грн.) [8]. Понад 80 % усіх кредитів банки надавали в поточну діяльність позичальників, а інноваційна діяльність залишається поза увагою банків, про що свідчить мала частка довгострокових кредитів, спрямована в інвестиційну діяльність та у пріоритетні галузі економіки [5].

Низька зацікавленість банків у кредитуванні інвестиційних проектів у реальному секторі економіки суттєво обмежує потенціал відновлення вітчизняної економіки. [3].

Одним із основних чинників, який стримує довгострокове кредитування інвестиційних проектів, є недостатній обсяг та недосконала структура ресурсної бази банків, нестача довгострокових ресурсів.

Висновки. Будь які зміни у банківській системі мають вплив на економічні процеси, що відбуваються у країні. Значущу роль у подоланні кризових явищ та відновлення економічного зростання в країнах з розвинутою ринковою відіграє центральний банк, який має необхідні інструменти впливу, як на діяльність комерційних банків, так і через трансмісійний механізм на стан грошового ринку. Використовуючи грошово-кредитні важелі, центральний банк повинен впливати не лише на ситуацію на грошовому ринку, але й стимулювати активізацію необхідних процесів в реальному секторі економіки, зокрема через регулювання процентних ставок та допомогою механізму рефінансування комерційних банків.

Література.

1. Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження [Електронний ресурс]: монографія / **С.М. Аржевітін, Т.С. Шемет, Н.В. Циганова** та ін.; за заг. ред. **С.М. Аржевітіна**. – Київ : КНЕУ, 2017. – 407 с.
2. Банківська справа: Центральний банк і грошово-кредитна політика. Банківські операції : [у 5 т.] / **В.О. Сичов, В.Т. Александров, В.В. Астапенко** та ін.; за ред. **В.О. Сичова**. – Т. 1. – К.: НВП «АВТ ЛТД», 2004. – 628 с.
3. **Малій О.Г.** Кредит як джерело фінансування агробізнесу / **О.Г. Малій** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2016 – Вип. 172. – С. 132-141.
4. **Малій О.Г.** Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування / **О.Г. Малій** // Економіка і управління. Науково-практичний журнал. – 2006. – № 5. – С. 102-106.
5. **Малій О.Г.** Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні / **О.Г. Малій** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2018 – Вип. 193 – С. 247-256.
6. **Малій О.Г.** Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання / **О.Г. Малій** // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2013. – Вип. 137. – С. 308-311.
7. Матеріали офіційного сайту Асоціації незалежних банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nabu.ua/ru.html>
8. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
9. Матеріали офіційного сайту Національного рейтингового агентства «Рюрік» Аналітичний огляд банківської системи України за I півріччя 2015 р. – Режим доступу: <http://www.rurik.com.ua>.

UDC: 35.08

MODERN APPROACHES TO THE IMAGE OF A CIVIL SERVANT

ПІДХОДИ ДО ІМІДЖУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

ZAYATS Y.O.*

Kharkiv Petro Vasylenko National
Technical University of Agriculture

У статті визначено основні фактори, що негативно впливають на імідж державного службовця та розглянуто заходи щодо його покращення. Також, розглядається проблема формування позитивного іміджу державного службовця в сучасних умовах розвитку державної служби України.

Ключові слова: імідж, державний службовець, професіоналізм, психологічний клімат організації, управлінська культура.

The article defines the main factors that negatively affect the image of a civil servant and considers measures to improve it. Also, the problem of forming a positive image of a civil servant in the current conditions of development of the civil service of Ukraine is considered.

Key words: image, civil servant, professionalism, psychological climate of organization, management culture.

Effective functioning of state power is possible only in the face of a positive attitude of the public. Therefore, today the question of the image of civil servants in Ukraine is among the most important issues raised for consideration by specialists in public administration.

An important aspect of the general perception and assessment of a public servant is the impression he makes, that is, his image. Regardless of the wishes of the civil servant himself, the image is an objective factor that plays a significant role in the assessment of any social phenomenon or process.

The notion of «image» comes from the Latin «*imago*», which means «simulate». The image is an artificial imitation of the external form of an object or image of a business person, an idea of her and her reputation. Such an idea is deliberately formed in the mass consciousness through advertising or propaganda. The image can be purposefully formed, refined or reworked by means of modification of activities, actions and statements of a social subject [4].

Due to the ambiguity of interpretation, the image became the object of scientific interest of scholars from different spheres. In particular, A. Derkach, E. Pereligina, G. Pocheptsov and other specialists considered the image in the political context. M. Logunov, A. Panasyuk, L. Prihodchenko. V. Shepel et al. studied the image as a phenomenon of a psychological nature. Also in the scientific literature, there are works on the justification of the image as a philosophical category or subject of study of economics or sociology. However, it should be noted that most scholars rely on the integrative nature of the image.

* Scientific advisor – Zaika S.O., c.e.s., Associate Professor

The image of the success of a civil servant is very important as it is one of the mechanisms of psychological influence on other people. Formation of the image of a civil servant can be completely controlled and created according to the scheme. Recipes can vary according to circumstances.

The image of a civil servant is an image that is specially formed in the eyes of various social groups. It does not arise spontaneously, but due to the deliberate efforts of an employee. He has to communicate with people both in private conversations, and during public meetings. An important factor in the success of an employee is the perception of his surroundings. This perception depends largely on self-presentation - a way of serving the person to the environment.

It is worth paying attention to the fact that there are certain requirements to the official behavior of the employees of the state institution, which undoubtedly influence the formation of the image:

- constituent requirements (honest performance of official duties, performance of professional service activity within the legal limits, etc.);
- prohibited (adhere to legally established restrictions, avoid conflicts that may adversely affect their reputation and reputation);
- recommendations (correct interaction with citizens, compliance with the rules of providing official information, etc.) [1].

Also, the image of a civil servant is always influenced by external and internal factors (internal psychological and internal ethics).

External factors of the image of a public servant include: poses, manners, gestures, smile, appearance (hairstyle, clothes, accessories), ability to manage facial expressions.

Internal psychological factors of the image include: charisma, ability to communicate, the presence of the necessary positive personal qualities (kindness, positive thinking, sensitivity, etc.), ability to influence people. At the same time, the internal ethical factors include: decency, loyalty to the given word, sociability, respect for the surrounding people, ability to act in accordance with the established rules, etc. [5].

It should be noted that there are also a number of factors that can directly negatively affect the image of a public servant, among them the main ones:

- inconsistency in actions (words do not coincide with actions);
- incompetence;
- non-transparency of actions, closure;
- indifference to work, to citizens;
- insensitivity, rude, unethical;
- participation in public conflicts, etc.

Undoubtedly, such factors need to be avoided and try to minimize their presence. However, in order to form a positive image, active measures should be taken.

Components of the image of a civil servant include: professionalism, the psychological climate of the organization, management culture.

Professionalism is, above all, the ability of a public servant to determine, taking into account conditions and real possibilities, the most effective ways and means of realizing the tasks assigned to them within the limits of the normatively specified powers. Today, the civil service introduces the principle of continuous education for European countries – continuing education to improve the performance of civil servants [2].

The psychological climate of the organization is the mood of the labor collective (personnel), its relatively stable psychological state, reflecting the peculiarities of its life, the moral atmosphere, and the relationship between the staff in the team. In turn, the state of the socio-psychological climate in a state

body can be determined by the attitude of the members of the team: to the tasks and functions assigned by the state to this body, to each other, to the outside world as a whole, to itself (self-perception and self-criticism).

The essence and content of managerial culture is characterized, above all, by the ability to work competently, professionally, and initially. Management culture consists of management skills, managerial consciousness, managerial thinking, style and methods of management and managerial knowledge [3].

Thus, the skills of civil servants disclosed in the performance of their duties must be continuously improved through the use of knowledge gained and experience in public administration. Management consciousness reflects the creative activity of a civil servant in public life.

Also, in order to create a positive image of civil servants in the current conditions of development of the civil service, it is necessary to apply various means of mass communication. To create a positive image will help to highlight the difficulties encountered in the work of the media by civil servants, the productive resolution of such difficulties and other successes of the employees. The aggregate of these measures will help to create a realistic, holistic, successful, positive image of a civil servant and to win the trust of citizens.

Conclusions and suggestions. Thus, the image of the civil servant reflects the level of support provided by the citizens of the acting government, demonstrates the degree of public trust in it. Therefore, the formation of a positive image of a civil servant is a prerequisite for the successful development and effective functioning of public authorities.

For a society, a civil servant should be, first of all, a professional with a high level of responsibility in his case, which adheres to moral and ethical norms and norms of the law. In order to achieve the goal, it is necessary to apply a number of measures: diligently perform official duties, self-improvement, develop, apply mass media to inform citizens about the results of work, to meet the expectations of citizens.

Therefore, the application of the combination of these measures and adherence to the relevant algorithm will contribute to the formation of a positive image of a civil servant in the current conditions of the development of the civil service in Ukraine.

Literature.

1. **Атаманчук Г.** Про особливості професіоналізму в управлінні / **Г. Атаманчук** // Право та управління ХХІ століття. – 2012. – № 2. – С. 56-61.
2. **Зінченко О.М.** До питання професіоналізму в державній службі / **О. Зінченко** // Вісн. держ. служби України: укр. наук.-практ. журн. – К., 2006. – № 1. – С. 17-20.
3. Про державну службу: Закон України від 17 листоп. 2011 р. № 4050-17.
4. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця [Електронний ресурс]: Наказ головного управління державної служби України від 04.08.2010 р. № 214. – Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>.
5. **Мельничук Я.** Імідж державних службовців [Текст] / **Я. Мельничук** // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування: Серія Наукова думка. – 2011. – № 1. – С. 40-41.

УДК: 784.4 (477)

НАРОДНА ПІСНЯ ЯК СИМВОЛ УКРАЇНИ

FOLK SONG AS A SYMBOL OF UKRAINE

ЗУБ А.Ю.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

«Україна дзвенить піснями»

М. Гоголь

«Пісня така ж давня, як і мова»

О. Потебня

У статті проаналізовано тематика української народної пісні. Наведено приклади застосування народних пісень використовувати в деяких святах та обрядових діях. Зазначено, що впливаючи на почуття і настрої, українська народна пісня відіграє неабияку роль у розвитку національної свідомості особистості в її ставленні до навколишнього світу. Українська пісенна культура творилася віками і буде ще творитися, адже в ній все наймилозвучніше і дороге нашому серцю.

Ключові слова: народна пісня, традиції, фольклор, Україна.

In the article it is analyzed subjects of the Ukrainian folk song. Examples of application of folk songs are made to use in some holidays and ceremonial actions. It is marked that influencing on sense and moods, the Ukrainian folk song plays an outstanding role development of national consciousness of personality in her attitude toward the surrounding world. The Ukrainian song culture was created by centuries and will be yet created, in fact in her all exactly melodious and expensive to our heart.

Key words: folk song, tradition, folklore, Ukraine.

Постанова проблеми у загальному вигляді. Сьогодні, в час національного піднесення, нам треба згадати свої коріння, адже національна ідея зараз актуальна як ніколи. Цьому процесу допомагає відродження традицій, народних старослов'янських свят, а також усної народної творчості. Усна народна творчість найповніше розкривається в народній пісні, адже в пісні душа українського народу. З піснею народ жив і з нею йшли і у інше життя.

Аналіз досліджень і історичних надбань. Вивчаючи історію української культури дізналися, що і Г. Сковорода і Т. Шевченко наголошували на необхідності використання фольклору, народних традицій як впливового чинника моральності. Народну пісню досліджували В. Антонович, О. Бодянский, М. Максимович, А. Метлинський, О. Потебня, І. Франко, Г. Хоткевич, М. Цертелєв та інші. Інтерес і увага до українських народних дум та історичних пісень особливо посилились в першій чверті XIX ст. В 1819 р. Цертелєв видав перший збірник народних дум та історичних пісень – «Опыт собрания старинных малороссийских песней», в якому містилося дев'ять дум та одна пісня. А. Міцкевич зазначав, що «народна пісня – духовне обличчя нації». Захоплення М. Гоголя українським фольклором було свідомим і тривало впродовж усього життя. У статті «О малороссийских песнях» він пише: «Только в последние годы, в эти времена стремления к самобытности и собственной народной поэзии, обратили на себя внимание малороссийские песни, бывшие до того скрытыми от

* Науковий керівник – Грабар Н.Г., к. н. із соц. комунікацій, доцент

образованного общества и державшиеся в одном народе. Я не распространяюсь о важности народных песен. Это народная история, живая, яркая, исполненная красок, истины, обнажающая всю жизнь народа. Они - надгробный памятник былого, более нежели надгробный памятник: камень с красноречивым рельефом, с историческою надписью - ничто против этой живой, говорящей, звучащей о прошедшем летописи. В этом отношении песни для Малороссии - все: и поэзия, и история, и отцовская могила» [4, с. 16].

Формулювання цілей статті: проаналізувати основні види народної пісні та їх відродження у сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатьох дослідників вона чарувала своєю неповторною красою. Минають віки, змінюються покоління, а народна пісня спонукає до нових досліджень.

Ми, українці, нація дуже давня. І свою духовну культуру наші пращури почали творити задовго до прийняття християнства. Протягом своєї багатовікової історії наш народ склав безліч казок, приспівів, але особливо багато – пісень. Пісня є найдавнішим і найпопулярнішим видом усної народної творчості, яка існує і до сьогодні у наших родин, включаючи мою.

Дійсно, пісня іде поруч з нами все життя. З піснею ми працюємо, відпочиваємо, проводжаємо коханих в армію... З нею ми нерозривно пов'язані від народження і до самої смерті. Кажуть, що пісні складає сам народ.

Кожне своє враження, кожне переживання людина виливала у пісні. Особисті почуття втілено у ліричних піснях, роздуми про тяжку долю та працю – в бурлацьких та наймацьких, радість від багатого урожаю – в обжинкових, любов до дитини – у колискових... Скільки їх – народних пісень – важко навіть уявити. І у кожній з них – щось особливе, незвичайне, до болю рідне:

Стоїть явір над водою, в воду похилився.

На козака пригодонька, козак зажурився... [2].

Слухаючи слова цієї пісні, я мимоволі уявляю собі сміливого та дужого козака, який нагадує міцний кремезний явір. Дівчина ж у піснях найчастіше порівнювалася з вербою чи калиною – символами України та ніжності і краси. Це козацькі пісні, що залишились нам у спадок від славної козацької доби.

Багато пісень присвятив народ різним святкам: колядки та щедрівки, веснянки та петрівки. У них люди оспівують прихід весни, радість оновлення життя чи щасливий кінець жнив і збору урожаю, висловлюють думки про краще життя, про веселу працю, сподівання на допомогу сил природи. Тематика пісень присвячена колядкам, щедрівкам, весняним календарним святкам.

Звичай колядування має свою давню історію, коріння якої сягає ще арійських часів. Колядки пов'язані з днем зимового сонцестояння (25 грудня), яке наші предки називали святом

Коляди. Вважалося, що в цей день Сонце з'їдає змії Коротун. Всесильна богиня Коляда в Дніпровських водах народжувала нове сонце – маленького Божича. Язичники намагалися захистити новонародженого: вони проганяли Коротуна, який намагався з'їсти нове Сонце, а потім ходили від хати до хати, щоб сповістити людей про народження нового Сонця, і зображення цього сонця носили з собою. Як тільки на небі сходила зоря, колядники заходили в двір, кликали господаря і співали його родині величальних пісень про сонце, місяць, зорі. Це свято і пісні існують і досі, кожного року моя і ще багато українських родин приймають у дім хлопців, які з самого ранку приходять колядувати. Ці пісні й стали називати колядами або колядками.

Через тиждень по Різдві відзначали українці Новий рік - Щедрий вечір (свято преподобної Меланії або Меланки). Вважалося, що Меланка-Вода приходить на Щедрий вечір разом із Василем-Місяцем сповістити господарів про наступні торжества та справити гостини.

У цей день кожного року я і мої друзі, хлопчики та дівчата, ходили від хати до хати, щедруючи - бажаючи господарям щедрого вечора, доброго здоров'я та добробуту у новому році, це було моє улюблене свято у зимовий період.

Щедрування супроводжувалося магічними діями, музикою, танцями, пантомімою, обрядовими іграми з масками. Величальних обрядових новорічних пісень – щедрівок, співали окремо господарю, господині, хлопцю, дівчині, усій родині. Були щедрівки дитячі, жартівливі, пародійні. Щедрували також групами: «Меланка», «Василь» та «Ряджені»

Веснянки - назва старовинних слов'янських обрядових пісень, пов'язаних з початком весни і наближенням весняних польових робіт. За допомогою веснянок люди передавали свою енергію природі, щоб усе живе навколо прокинулося і знову ожило:

Прийди, прийди, весно красна,
Чепури наш рідний край [2].

Веснянки співаються майже завжди одночасно з танцями та іграми, які мають «закликати» весну та добрий урожай. Назв у веснянок є багато: «ягівка», «гаїлка», «гагілка», «ягілка», «магілка», «галанівка», «лаголайка», «риндзівка» та інші. Кожна місцевість, окрім особливої назви, мала ще й свої традиційні слова веснянок та веселих забав.

В західній Україні полюбують коломийки. Коломийка – найпоширеніша танкова пісня, котра поєднує в собі поетичне слово, музику і танець в одну цілість. Коломийки лаконічно, але дуже виразно змальовують буденний та святковий побут:

А й плесну у долоні, би ся розкололи,
Пішли літа молоденькі та не знаю коли [2].

Поряд з цим у них закладено глибокий зміст, широку гаму народно-філософських та психологічних поглядів.

Свято Купала припадає на період літнього сонцестояння (кінець червня – початок липня), славить життєдайні сили природи, найсильніші її стихії – сонце, вогонь і воду. Нині відроджується виконання купальських або трійцьких пісень в оригінальній формі: «Ходили дівочки в ліс по ягодочки», «На Івана, на Купала», «Проти Івана сонце ірало», «Да купався Іван, да й у воду впав», «Зелена дібровонька», «Посію я рожу, поставлю сторожу», «Допалимо та соломоньку» та інші. Купальські пісні слід вважати не тільки найдавнішими українськими народними піснями, а й приналежними до найдавніших у європейській народній музиці взагалі.

Окрім зазначених, є й інша пісенна творчість нашого народу. Весільні пісні – це пісні, які супроводжують хід весільного обряду на усіх його етапах, пояснюючи зміст і значення кожного з них. Більша частина із цих пісень є своєрідними посланнями, якими гості бажали молодому подружжю всього найкращого.

Якщо б мене попрохали згадати пісню, яка гріє мені душу, то це була б обов'язково – колискова. Мабуть, кожний маленький українець хоч раз у житті чув цю чарівну пісню. Вони бувають різними, але ціль у них одна: заспокоїти і допомогти заснути дитині, бо ці ліричні пісенні твори, які ще з давня співає наш народ, саме для цього і призначенні.

Характерною ознакою українських колискових є те, що вони здебільшого не багатослівні, проте глибокі за змістом. Дитина, її щастя, здоров'я – завжди в центрі сюжету. Дії, що в них відбуваються, насичені добрими уособленими образами. Як писав М. Сингаївський, «колискова – то безкінечна пісня. Допоки людство, допоки життя на землі, і вона житиме». Без колискової нема дитинства. Як без дитинства немає народу, його майбутнього [3, с. 33].

Багатьох поетів у широкій світ пісні мене вивела ласкава мелодія материнської колискової. У їх доробку є чимало пісень, присвячених їй – найдорожчій, найріднішій людині на землі: про мамині очі, про руки, які не мають спочинку, про серце, яке ніколи не втомлюється нас чекати до рідного порога, про вічну синівську любов і вдячність.

Народну пісню нерідко називають «скарбницею народної мудрості». І це не випадково: глибоке викладення душі, поетичність і чистота образу поєднуються в ній з простотою, дохідливістю і водночас з удосконаленістю форми, відшліфованої багатьма поколіннями людей [4].

Висновки. Народна пісня – це вираження духовних цінностей людей. Тож і не зникає народна пісня, і ніякі сучасні мелодії не зможуть її замінити, бо в ній – історія нашого народу, його душа, його слава і не можливо її замінити сучасною музикою, бо це ціла історія і культурний спадок нашого народу, треба його цінувати і передавати наступним покоління, щоб вони знали своє коріння.

Література.

1. **Гоголь Н.** О малороссийских песнях / **Н. Гоголь** // Журнал Министерства народного просвещения. – СПб, 1834. – Ч. 2. – № 4. – Отд. 2. – С. 16-26.
2. Збірка «Українські народні пісні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.litmir.me/bd/?b=245731>
3. **Сингаївський М.** Материна пісня: роздуми про укр. колискову / **М. Сингаївський**. – К.: Т-во «Знання» України, 1992. – 47 с.
4. **Чайка М.М.** Виховні особливості української народної пісні / **М.М. Чайка, С.В. Чайка** // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2013. – Вип. 14. – С. 328-332.

УДК 658.5

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ АНАЛІЗУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

STRATEGIC BENCHMARKS FOR ANALYSIS OF RESOURCE POTENTIAL OF AGRARIAN ENTERPRISES

ЗОЗУЛЯ Д.О., САЄНКО А.В. *

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті визначено економічну сутність проблематики аналізу ресурсного потенціалу аграрних підприємств, проаналізовано напрямки регулювання, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх вирішення. Доведено, що проведення аналізу ресурсного потенціалу аграрних підприємств дає змогу визначити, що в аграрних підприємств наявні як слабкі сторони, проте є сприятливі ринкові можливості. Тобто, аграрні підприємства повинні прагнути посилити конкурентні позиції серед тих факторів, де це можливо, з одночасною ліквідацією слабких ланок.

Ключові слова: ресурсний потенціал, аналіз стратегія, аграрні підприємства, ринкові можливості.

The article defines the economic essence of the analysis of resource potential of agrarian enterprises, analyzes the directions of regulation, defines problem issues and develops a system of measures for their solution. It is proved that analysis of the resource potential of agrarian enterprises makes it possible to determine that there are weaknesses in agricultural enterprises, but there are favorable market opportunities. That is, agrarian enterprises should strive to strengthen competitive positions among those factors where possible, with the simultaneous elimination of weak links.

Key words: resource potential, analysis strategy, agrarian enterprises, market opportunities.

Постановка проблеми у загальному вигляді. При розробці стратегії підприємства необхідно ідентифікувати ті внутрішні змінні, які можуть розглядатися як сильні і слабкі сторони підприємства, оцінити їх важливість та встановити основу конкурентних переваг. Для цього проводиться аналіз внутрішнього середовища підприємства, що дозволяє визначити ті можливості, той потенціал, на який може розраховувати підприємство в конкурентній боротьбі в процесі досягнення своїх цілей. Зовнішнє середовище підприємства є сукупністю суб'єктів, що активно діють, і сил, які знаходяться поза сферою безпосереднього контролю з боку керівництва організації і можуть здійснити вплив на її стратегію. За ступенем дій на процеси, що протікають в рамках підприємства, виділяють дві групи зовнішніх чинників: віддаленої дії, що представляють макросферу; безпосереднього впливу ближнього оточення, або галузеві чинники.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики аналізу ресурсного потенціалу аграрних підприємств та забезпечення його ефективного використання займалися такі науковці: В. Амбросов, М. Афанасьєв [1], І. Буднікевич [2], Ю. Гринчук [3], С. Дем'яненко [4], О. Подольська [6], та ін. Реалії сьогодення вказують на необхідність розвитку цього напрямку досліджень.

Формулювання цілей статті. Головною метою і завданням дослідження є розкриття економічної сутності проблематики аналізу ресурсного потенціалу аграрних підприємств, аналіз напрямків регулювання, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх вирішення.

* Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н., доцент

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз внутрішнього середовища підприємства – це процес комплексного аналізу внутрішніх ресурсів та можливостей підприємства, спрямований на оцінку поточного стану бізнесу, його сильних та слабких сторін, виявлення стратегічних проблем. Аналіз внутрішнього середовища дозволяє також краще з'ясувати цілі підприємства, вірніше сформулювати місію, тобто визначити напрями діяльності. Кінцевою метою внутрішнього аналізу є надання інформації менеджерам та іншим зацікавленим особам до ухвалення адекватних стратегічних рішень, вибору стратегії, яка найбільшою мірою відповідає майбутньому підприємства.

Вдосконалення системи управління підприємством або організацією може проводитися з використанням різних методів: аналіз сильних і слабких сторін, аналіз організаційної культури, аналіз ключових компетенцій, стратегічний аналіз витрат.

Вивчення внутрішнього середовища підприємства передбачає аналіз сильних і слабких сторін. Сильні сторони служать базою, на яку підприємство спирається в конкурентній боротьбі і яку воно повинне прагнути розширювати. Це досвід і ресурси, якими володіє підприємство, а також стратегічно важливі сфери діяльності. Слабкі сторони – це недоліки та обмеження, що перешкоджають успіху підприємства і що є предметом пильної уваги з боку керівництва, яке повинне робити все можливе, щоб позбавитися від них. Визначення сильних і слабких сторін слід проводити за всіма напрямками діяльності підприємства: кадри; організація і загальне управління; виробництво; маркетинг; фінанси і облік. Основне призначення аналізу зовнішнього середовища – виявити і з'ясувати можливості і погрози, які можуть виникнути для підприємства в майбутньому, з тим, щоб правильно визначити стратегію і загальну політику підприємства. Під можливостями розуміються позитивні тенденції і явища зовнішнього середовища, які можуть привести до збільшення обсягу продажу і прибутку. Такими можливостями для підприємства є, наприклад, зростання доходів населення і підприємств, ослаблення позицій конкурентів і так далі. Погрози – це негативні тенденції і явища, які здатні за відсутності відповідної реакції підприємства погіршувати його конкурентний статус. До погроз можна віднести зниження купівельної спроможності населення, несприятливі демографічні зміни, посилювання державного регулювання.

Зовнішній аналіз направлений на виявлення реальних можливостей і погроз, пов'язаних із зміною зовнішнього середовища підприємства. SWOT-аналіз передбачає спочатку виявлення сильних та слабких сторін, а також загроз і можливостей, і після цього встановлення ланцюжків зв'язків між ними, які надалі можуть бути використані для формулювання стратегії організації.

Як відомо, SWOT – це аббревіатура слів Strengths (сильні сторони), Weaknesses (слабкі сторони), Opportunities (сприятливі можливості) і Threats (загрози). SWOT-аналіз дає змогу створити найкращу бізнес – модель функціонування підприємства, яка буде відповідати наявним внутрішнім ресурсам і можливостям відповідно до поточних зовнішніх ринкових позицій і можливих загроз, а також має найкращі шанси забезпечити стійкі конкурентні переваги і досягнення фінансових цілей.

Цей метод аналізу особливо необхідний для аграрних підприємств, адже сільське господарство як жодна галузь має сильний вплив різноманітних не прогнозованих чинників. Він передбачає аналіз [5]:

Сильних сторін – позитивних характеристик аграрного підприємства:

- ефективна технологія виробництва пристосована до наявного ресурсного забезпечення;
- можливості збільшення виробництва продукції, наявність власних каналів збуту;
- наявність кваліфікованих спеціалістів з новими поглядами на сучасні умови господарювання;
- ноу-хау, патент, досвід, традиції, вигідні партнери, які можуть створити сприятливі умови для успіху;

Слабких сторін, які за певних умов можуть ускладнити підприємницьку діяльність, створити загрозу успіхові, підвищити ризик:

- неналежний стан матеріально – технічної бази, велика енерго - та матеріаломісткість виробництва;
- низька кваліфікація, відсутність досвіду, дисципліни;
- нестача фінансів, капіталу, неврегульованість юридичних питань;
- потужні конкуренти і т. д.

Можливостей: спеціальних, притаманних даному підприємству характеристик, що можуть забезпечити успіх:

- постійна потреба населення у продуктах харчування, та товарах першої необхідності які дає сільськогосподарська галузь;
- можливість зайняти на світовому продовольчому ринку нішу виробництва екологічно чистої аграрної продукції;
- наявність резервів підвищення внутрішнього попиту.

Загрозливих чинників, які за певних умов унеможливають підприємницьку діяльність:

- недостатній розвиток ринкової інфраструктури внутрішніх продовольчих ринків;
- нестабільність погодних умов, поширення хвороб, проти яких ще нема ефективного засобу боротьби,
- неврегульованість юридичних питань, низький рівень правової захищеності;
- ненадійні партнери, входження в ринок потужного конкурента, орієнтація на товар, що має тимчасовий попит, тощо.

Висновки. Проведення аналізу ресурсного потенціалу аграрних підприємств дає змогу визначити, що в аграрних підприємств наявні як слабкі сторони, проте є сприятливі ринкові можливості. Тобто, аграрні підприємства повинні прагнути посилити конкурентні позиції серед тих факторів, де це можливо, з одночасною ліквідацією слабких ланок.

Доцільно концентрувати увагу на зниженні рівня витрат та удосконаленні технологій виробництва, підвищенні якості продукції та її конкурентоспроможності, підвищення рівня менеджменту та мотивації праці серед працівників вітчизняних аграрних підприємств.

Література.

1. **Афанасьєв М.В.** Стратегія підприємства: навч.-метод. посіб. / **М.В. Афанасьєв, Г.О. Селезньова.** – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2017. – 272 с.
2. **Буднікевич І.М.** SWOT-аналіз у маркетингу : методика та практика [Текст] : навч. посіб. / **І.М. Буднікевич** [та ін.]; Чернів. Нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці: Рута, 2013. – 88 с.
3. **Гринчук Ю.С.** Структура виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств та управління її удосконаленням / **Ю.С. Гринчук** // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 15, частина 1. – 2015. – С. 48-51. – С. 49.
4. **Дем'яненко С.І.** Менеджмент аграрних підприємств: Навч. посібник [Електрон. ресурс] / **С.І. Дем'яненко.** – К. : КНЕУ, 2015. – 347 с. – Режим доступу: <http://pulib.if.ua/book/88>
5. **Островерх О.В.** SWOT-аналіз як важливий етап проектування раціональної виробничої структури аграрних підприємств / **О.В. Островерх** // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Харків, 7-8 квітня 2016 р.). – Харків : ХНТУСГ, 2016. – С. 179-181.
6. **Подольська О.В.** Ключові поняття процесу організаційних змін / **О.В. Подольська, К.С. Богомолова, В.Г. Краля** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2018. – Випуск 193. – С. 132-139.

УДК 351

ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ
У СТРУКТУРНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯCENTRALIZATION AND DECENTRALIZATION
IN THE STRUCTURAL ORGANIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION

ІЛЬІН О.А.*

Харківський національний технічний університет
сільськогосподарства імені Петра Василенка

В статті визначено, що конкретне здійснення державного управління передбачає органічне поєднання централізації та децентралізації. Доцільність децентралізації обґрунтовується лише за умов наявності на місцевих рівнях належних ресурсів та важелів впливу. Описана тенденція постійного зростання ролі децентралізації в сучасних демократичних країнах. Доведено, що децентралізація є шляхом до демократизації суспільства та справжнього народовладдя. Проаналізований хід і результати реформування щодо децентралізації управління в Україні, зроблений висновок про достатню успішність виконання пакету реформ станом на 2019 рік.

Ключові слова: децентралізація, централізація, управління, влада, повноваження.

The article states that the real implementation of public administration involves a rational combination of centralization and decentralization. Only if there are adequate resources and levers of influence at the local level the feasibility of decentralization is justified. There is a tendency for a steady growth of the role of decentralization in modern democratic countries. It is proved that decentralization is a way to democratize society and true democracy. The course and results of reforming the decentralization of governance in Ukraine were analyzed. It was concluded that the package of reforms was sufficiently successful for 2019.

Key words: decentralization, centralization, management, power, powers.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Становлення демократичного громадянського суспільства та забезпечення стійкого розвитку будь-якої країни тісно пов'язані з наявністю ефективної системи управління на всіх рівнях в ієрархії державної влади. Актуальною є узгодженість зв'язку держави як цілісної частини зі своїми елементами – гілками влади, рівнями управління та структурно-функціональними підрозділами.

Тенденції розвитку України свідчать про існуючу нестабільність економічного та політичного життя. Однією з причин цього була недостатня ефективність системи державного управління. На протязі останніх років активно впроваджується реформування сфери адміністративної політики шляхом децентралізації влади. Важливим є факт того, що процеси децентралізації мають сприяти демократизації суспільства. Нажаль, згідно до проведених авторитетних досліджень, за роки незалежності Україна так і не стала взірцем за рівнем демократії. Це є пріоритетним стратегічним завданням діяльності державних політичних інститутів у всіх демократичних країнах світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика децентралізації управління на протязі тривалого часу є актуальною темою дослідження для науковців. Теоретичними та практичними дослідженнями в різні роки займалися: Г. Одінцева, З. Варналія, Н. Нижник, С. Серьогін, І. Грицяк, О. Амосов. Після ознайомлення з останніми роботами на тему оптимального співвідношення централізації та децентралізації влади, які допомогли сформулювати головні аспекти статті, слід виділити таких авторів: В. Гройсман, Ю. Мохова, В. Шатіло, М. Закіров, А. Онупрієнко.

* Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н., доцент

Формулювання цілей статті. Метою роботи є розкриття сутності, переваг і недоліків процесів централізації та децентралізації у механізмі здійснення публічної влади. А також – аналіз і дослідження ефективності реалізації елементів децентралізації під час виконання адміністративної реформи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна влада як соціально-правове явище являє собою фактичний прояв волевиявлення громадянського суспільства через спеціально уповноважені органи щодо регулятивного та охоронного впливу на відносини і поведінку соціальних суб'єктів держави.

Основу структурування та функціонування апарату державної влади складає раціональне поєднання принципів централізації та децентралізації. Недотримання цієї єдності з ухилом в будь-якому напрямку передбачає негативні наслідки [1].

Принцип централізації полягає у посиленні ролі центральної державної влади, формуванні системи ієрархії влади і підпорядкування.

В елементах централізації яскраво проявляється замкненість системи управління. Управлінські зв'язки будуються чітко з єдиного центру. Характерними ознаками централізації є – зосередження компетенції у прийнятті більшості важливих рішень (особливо фінансових) на верхніх щаблях управління, відсутність або лише формальне існування самоврядування[3], панування горизонтального функціонального поділу влади.

Централізація в державному управлінні покликана ефективніше реалізовувати єдиний курс державної політики у конкретних галузях завдяки існуючим істотним важелям впливу та контролю за його виконанням. Вона є об'єктивно зумовленою державним суверенітетом, тому передбачає єдність політичної влади.

Історично склалося, що в конституційному устрої більшості держав принципи централізації є домінуючими. Вони визначаються самою сутністю влади як поняття та її системотворчими основами [2].

Якщо розглядати централізацію в цілому, то вона є ефективною в умовах стабільного середовища. Проте суцільно централізоване управління, в тому числі надскладними об'єктами, є доволі утопічним в сучасних реаліях, адже вимагає від керуючої системи виконання нездійснених завдань щодо переробки інформації та комунікацій.

Принцип децентралізації полягає у функціонуванні чіткого законодавчого розподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади та регіональними представництвами державної влади з акцентом на делегування істотної кількості повноважень останнім, їхньої самостійності у прийнятті важливих рішень локального значення.

Децентралізованій системі державного управління є притаманним наступне: наявність справжнього самоврядування і регіональних органів державного управління, які намагаються відповідати інтересам та нагальним проблемам населення конкретних адміністративно-територіальних одиниць (територіальні громади); міжрівневий розподіл компетенцій і фінансів; поєднання горизонтальних та вертикальних зв'язків управління.

Децентралізація передбачає суттєву оптимізацію системи управління, адже регіональні органи державної влади беруть на себе реалізацію тих повноважень, які вони здатні виконати з найбільшою ефективністю та найменшими на це витратами[3]. Місцеві рішення приймаються на нижчих рівнях владної ієрархічної піраміди, не суперечачи при цьому інтересам держави як цілісної частини.

Доцільність децентралізації обґрунтовується лише за умов наявності на місцевих рівнях належних ресурсів, важелів впливу і відносної автономності.

Закордонний та вітчизняний історичний досвід свідчить про постійні суперечності в процесі управління за розширення частки елементів централізації та децентралізації. Каталізатором дотримання правильного балансу в таких ситуаціях виступають потреби населення.

В реальності конкретне здійснення державного управління передбачає органічне поєднання централізації та децентралізації. В сучасних демократичних країнах існує тенденція постійного зростання ролі децентралізації, що складає загальну концепцію раціонального,

ефективного та успішного управління[1]. Виходячи з вищезазначеного перерахуємо переваги і недоліки централізації та децентралізації у сфері публічного управління.

До переваг централізації можна віднести: високу ефективність управління та виконання загальнодержавних програм за рахунок оперативного прийняття рішень, чіткої узгодженості дій і жорсткої виконавчої дисципліни; відсутність дублювання управлінських функцій; злагоджену систему контролю та координації в межах всієї держави.

До недоліків централізації належать: відмежування від нагальних запитів і потреб громадськості та недостатнє врахування місцевих інтересів; зростання рівню бюрократії; збільшення кількості рівнів у владній ієрархії; відсутність належної ініціативи вищих органів державного управління у вирішенні локальних завдань; значні витрати часу на комунікації щодо виконання регіональних цілей.

Перевагами децентралізації є: наближення публічної влади до об'єктів, на які вона спрямована – населення; можливість гнучкого та оперативного реагування на зовнішній вплив; збільшення рівня відповідальності місцевих органів державного управління; забезпеченість діяльності регіональних органів переважно власними ресурсами та самостійність у напрямках їх спрямування; посилення конкуренції в державних структурах і зростання їх продуктивності.

Недоліками децентралізації можна вважати: наявність ризику потенційної втрати керованості державою; можливість суттєвого випередження або відставання окремих регіонів та адміністративно-територіальних одиниць у розвитку порівняно з іншими; створення загрози порушення принципу системного підходу до розробки рішень; послаблення зв'язків між органами державної влади, а відтак – цілісної єдності під час їх спільної діяльності.

Окрім перерахованих ознак, переваг та недоліків, важливим аспектом децентралізації публічного управління є те, що вона виступає також як спосіб розвитку демократичних інститутів і гарантія від формування авторитарного режиму. Таким чином, децентралізація є шляхом до демократизації суспільства та справжнього народовладдя [1]. Важлива її умова – забезпечення послідовності у здійсненні цього процесу. Органи влади зобов'язані забезпечити участь населення в управлінні політичними і економічними процесами в державі. Самоорганізація населення у територіальних громадах для вирішення питань місцевого значення є ключовим аспектом демократії.

Проблема децентралізації в Україні була актуальною на протязі усіх років становлення української державності. Особливого значення потреби на зміни в існуючій управлінській системі набули в контексті сучасних євроінтеграційних процесів та недосконалості розподілу управлінських функцій і повноважень між різними рівнями виконавчої влади.

Комплекс заходів політичного, адміністративного та муніципального реформування з затвердженням нової державної регіональної політики в Україні стартував в 2014 році. Головною ідеєю було розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та виконавчою владою з метою передачі найбільш важливих повноважень на найближчий до людей рівень.

Основними змінами, передбаченими реформою децентралізації в Україні є посилення місцевого самоврядування, зміна законодавчих положень про адміністративно-територіальний устрій, створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), передача в регіони максимальної кількості повноважень та гарантія наділення їх необхідними ресурсами, а в перспективі – запровадження інституту префектів.

Станом на січень 2019 року було створено 876 об'єднані територіальні громади, які утворювалися завдяки добровільному об'єднанню суміжних територіальних громад, сіл, селищ та міст [4]. Загальна кількість населення, що проживає на території усіх ОТГ в Україні становить приблизно 9 мільйонів осіб [4]. Громади власноруч формують і наповнюють свої бюджети за рахунок податків, які залишаються у їхньому розпорядженні, а також отримують пряму від держави фінансову підтримку.

В 2015 році був запроваджений інститут старост. Староста є посадовою особою місцевого самоврядування у селі або селищі, який обирається мешканцями на строк повноважень місцевої ради ОТГ і за посадою входить до складу її виконавчого комітету.

Якщо розглядати фінансові нововведення під час реформи децентралізації, то відбувається зростання економічної спроможності ОТГ. Зокрема, тепер вони розпоряджаються: 60 % податку на доходи фізичних осіб, 100 % податку на майно, 100 % єдиного податку, 5 % акцизного податку з роздрібної торгівлі, 100 % податку на прибуток установ комунальної власності ОТГ тощо.

За результатами перших 10 місяців 2018 року доходи місцевих бюджетів зросли на 34,2 млрд. грн. (або на 22 %) порівняно з аналогічним періодом минулого року та склали 189,4 млрд. грн. [5], а очікуваний в 2019 році зріст сягне показника у 15 % (до 291 млрд. грн.) [5].

Слід також зазначити, що незважаючи на значні фундаментальні зміни управління на різних рівнях та галузях, реформа не означає послаблення центральної влади в таких питаннях, як оборона, зовнішня політика, національна безпека, верховенство права, дотримання громадянських свобод. Збереження суверенітету і територіальної цілісності є основним пріоритетом у здійсненні будь-яких змін в державному управлінні.

Висновки. В ході дослідження було з'ясовано, що децентралізацію і централізацію можна розглядати як певні дії щодо збільшення або зменшення кількості повноважень, функцій і відповідальності управлінських суб'єктів, що перебувають на різних ієрархічних рівнях тієї чи іншої системи управління.

Визначено, що діяльність апарату державного управління успішно функціонує лише за наявності раціональної єдності принципів централізації та децентралізації в управлінні. Зроблені акценти на характерних ознаках, перевагах та недоліках процесів централізації та децентралізації.

Основним критерієм правильного балансу стає задоволення потреб населення; на центральному рівні залишаються тільки ті повноваження, які відносяться до функціонування країни в цілому, інші ж передаються на місця.

Проаналізовано і досліджено ефективність реалізації основних елементів децентралізаційних зрушень, запроваджених у ході виконання пакета реформ 2014-2019 років в Україні. Виявлено, що ініціативи створення об'єднаних територіальних громад та інституту старост станом на 2019 рік добре втілені на практиці. Доходи місцевих бюджетів мають тенденцію зростати з кожним наступним роком.

Маємо підстави стверджувати, що в найближчій перспективі запрацює інститут префектів. Це спонукатиме вважати реформу децентралізації успішно виконаною.

Література.

1. **Мохова Ю.А.** Співвідношення централізації та децентралізації в структурній організації державного управління / **Ю.А. Мохова** // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017. – № 4.
2. **Шатіло В.А.** Централізація і децентралізація в механізмі державної влади: до постановки проблеми / **В.А. Шатіло** // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 1(11). – С. 41-47.
3. **Онупрієнко А.М.** Принципи централізації та децентралізації в територіальній організації влади / **А.М. Онупрієнко** // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 224-227.
4. Динаміка створення об'єднаних громад позитивна, однак попереду ще багато роботи – нові дані моніторингу Мінрегіону [Електронний ресурс] // Децентралізація влади. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10467>
5. **Зубко Г.** Доходи місцевих бюджетів за 10 місяців зросли до 189,4 млрд грн. [Електронний ресурс] / **Геннадій Зубко** // Урядовий портал. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/dohodi-miscevih-byudzhativ-za-10-misyaciv-zrosli-do-1894-mlrd-grn-gennadij-zubko>

УДК 338.58 : 630

СУТНІСТЬ ВИТРАТ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХОДИ

ESSENCE OF EXPENCES: ACCOUNTING AND ECONOMIC APPROACHES

КОВАЛЬ О.Г., КИРИЧОК Д.О., ОЛЕЩЕНКО О.А.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розкрито сутність витрат з економічного та бухгалтерського погляду. З'ясовано, що з економічної точки зору витрати виробництва – це завжди альтернативні витрати; з бухгалтерської – це тільки конкретні витрати ресурсів. Розглянуто узгодження перекладу термінів «затрати» та «витрати» англійською, українською та російською мовами. Виділено два основні підходи в поглядах на природу економічного буття взагалі, і виробничого процесу зокрема.

Ключові слова: витрати, альтернативні витрати, бухгалтерські витрати.

The article reveals the essence of costs from an economic and accounting point of view. It has been established that, from an economic point of view, the cost of production is always the opportunity cost; accounting is only a specific resource cost. Consideration is given to the translation of the terms «costs» and «costs» in English, Ukrainian and Russian. There are two main approaches to the views on the nature of economic existence in general, and the production process in particular.

Key words: costs, opportunity costs, accounting costs.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Будь-яке підприємство в процесі своєї діяльності здійснює матеріальні, грошові і трудові витрати на просте і розширене відтворення. При визначенні витрат виробництва слід пам'ятати, що будь-який ресурс обмежений і кожний його вид має принаймні два альтернативні способи застосування. Тому важливо розуміння позиції, що з одного боку, залучення певних ресурсів для виробництва якогось товару означає неможливість виробництва альтернативного товару, а з іншого, – витрати – це загальноекономічна категорія, яка характеризує використання різних речовин і сил природи в процесі господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної та бухгалтерської сутності витрат досліджували провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: А.С. Бакаєв, П.С. Безруких, Ф.Ф. Бутинець, Н.Д. Врублевський, С.Ф. Голов, Е. Дербін, В.А. Дерій, Р. Ентоні, В.П. Завгородній, Л.В. Нападовська, Дж. Ріс, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, М.Г. Чумаченко. Проте в економічній літературі наведено неоднозначне розмежування понять «витрати», «затрати», а відсутність необхідних акцентів щодо їхнього змісту суттєво знижує об'єктивність розуміння їх сутності.

* Науковий керівник – Рижикова Н.І., д.е.н., доцент

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення існуючих позицій до розкриття сутності витрат, що базується на різних підходах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під витратами з економічної точки зору розуміють «витрати втрачених можливостей», тобто суму грошей, яку можна отримати при найбільш вигідному із усіх можливих альтернативних варіантів використання ресурсів. В цьому розумінні витрати виробництва – це завжди альтернативні витрати. Виробник повинен робити вибір: чи використати обмежені ресурси на виробництво даного виду продукції або направити їх на щось інше, якщо це дасть можливість більш ефективно досягти поставленої цілі. Поняття економічних витрат зумовлене обмеженістю ресурсів порівняно з кількістю варіантів їх використання [1].

В англійській професійній мові поняття витрат трактуються, як «costs» та «expenses», що логічно співвідноситься до перекладу словосполучень «виробничі затрати» – «production costs» та «витрати обігу» – «distribution expenses» [2]. Узгодження перекладу термінів «затрати» та «витрати» англійською, українською та російською мовами узагальнено в таблиці.

Таблиця

Переклад понять

<i>англійською</i>	<i>українською</i>	<i>російською</i>
expenses	витрати	расходы
costs	затрати	затраты
production costs	виробничі затрати	издержки производства
distribution expenses	витрати обігу	издержки обращения

Сутність витрат у науковому середовищі розглядається за трьома різними позиціями: фінансова, ресурсна, облікова. Фінансовий підхід трактує витрати як форму платежів за використані блага, отримані із зовнішнього середовища. Витрати прирівнюються до фактичного грошового вибуття, тобто це виплати, які підприємство має зробити, що відвертає ці ресурси від альтернативних способів їх використання. При ресурсному підході витрати розглядаються як вартість ресурсів, використовуваних для створення нової вартості, тобто це витрати виробничих ресурсів, необхідних для реалізації підприємством своєї діяльності з метою отримання прибутку або інших цілей, у грошовому виразі [2].

Витрати у бухгалтерському розумінні відрізняються від економічних тим, що вони не включають вартість чинників виробництва, які є власністю підприємства. З бухгалтерської точки зору витрати – це тільки конкретні витрати ресурсів.

За бухгалтерським тлумаченням, витрати – це зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до скорочення обсягу власного капіталу підприємства. У бухгалтерському обліку основною причиною розподілу понять витрат і затрат є дія принципу періодичності [3]. Витрати, понесені підприємством, можуть стати витратами у періоді виникнення або в наступних періодах, при цьому витрати, визнані у певному періоді, є частиною фактичних витрат і передбачають рух ресурсів підприємства, що зменшує його прибуток у даному періоді.

Наявність різних точок зору щодо сутності витрат зумовлена різними підходами в поглядах на природу економічного буття взагалі, і виробничого процесу зокрема. Можна виділити два основоположні підходи.

Перший базується на розумінні господарської діяльності з позицій трудової теорії вартості, яка передбачає взаємодію у процесі виробництва трьох основних факторів (робочої сили, предметів праці та засобів праці) з відповідною інтерпретацією поняття вартості, її складових і структури. Типовим положенням витрат виробництва за даного підходу є таке: витрати – це затрати живої праці на виробництво продукції.

Другий підхід базується на ресурсному розумінні природи господарства, передбачаючи обмеженість всіх видів ресурсів і альтернативність варіантів застосування, та по-своєму визначає сутність вартості та її складових елементів. Даний підхід передбачає, що місце та роль витрат розглядається та розкривається в прикладному аспекті як складовий елемент ціни, що формується під дією сутності факторів у системі функціонування ринку на основі зміни попиту та пропозиції.

Узагальнюючи, можна зазначити: «затрати» та «витрати» є різними поняттями, що обумовлює їх розмежування в бухгалтерському обліку. При цьому більш широким є поняття «затрати», які у відповідності до визначених умов можуть визнаватися активом та відображатися в балансі, або – витратами періоду і відображатися у звіті про фінансові результати.

Література.

1. **Рижикова Н.І.** Управління витратами : навчальний посібник / **Н.І. Рижикова, О.В. Накісько.** – Харків : ХНТУСГ, 2016. – 198 с.
2. **Германенко А.М.** Витрати як економічна категорія та об'єкт обліку / **А.М. Германенко** // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки, 2014. – Випуск 2. – С. 380-384.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від. 31 грудня 1999 року № 318 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
4. **Дерій В.А.** Економічні показники витрат підприємства та собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі / **В.А. Дерій, С.Ю. Попіна** // Облік і фінанси. – 2015. – № 2. – С. 15-21.
5. **Іртищева І.О.** Удосконалення обліку витрат в умовах ринкових відносин / **І.О. Іртищева, О.М. Бурова, О.А. Сибілева** // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки, 2013. – Вип. 5.1 (97) – С. 28-30.

УДК 633.854.78:338.433

ТЕНДЕНЦІЇ ЕКСПОРТУ УКРАЇНСЬКОГО
СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ І ШРОТУ У 2018/19 МРTRENDS OF EXPORT OF UKRAINIAN SUNFLOWER OIL
AND FLAKES IN 2018/19 MR

ЛОГВІНЕНКО Т.О.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Соняшник – високо rentабельна, вигідна в економічному відношенні культура. Виробництво соняшнику істотно впливає на ефективність функціонування всієї галузі рослинництва. Висока закупівельна ціна на насіння цієї культури робить її економічно вигідною для обробітку, сприяє підйому економіки господарств. Попит на соняшник і соняшникову олію суттєво не зменшується при зростанні цін. У такій ситуації доходи сільськогосподарських підприємств, що виробляють і переробляють насіння соняшнику, повинні зростати. Разом з тим слід зазначити, що рівень врожайності, валові збори помітно коливаються по роках, а собівартість оліснасіння має тенденцію до зростання. Відсутня стабільність у розвитку галузі, тоді як обробіток соняшнику є гарантією отримання прибутку і, отже, забезпечує господарствам фінансові можливості по відшкодуванню виробничих витрат в інших галузях сільськогосподарського виробництва. Виходячи із зазначеного, досить важливим є вивчення сформованого стану розвитку даної культури, виявлення факторів, що впливають на помітні коливання врожайності та обсяги виробництва.

Ключові слова: експорт, імпорт, соняшник, штор, ринок, світ.

Sunflower – a highly profitable, economically advantageous culture. The production of sunflower significantly influences the efficiency of the functioning of the entire crop production sector. The high purchase price of seeds of this crop makes it economically profitable for cultivation, contributes to the recovery of economy farms. The demand for sunflower and sunflower oil does not significantly decrease with rising prices. In such a situation, the incomes of agricultural enterprises producing and processing oilseed sunflower must grow. Farms of the Saratov region, also cultivate large areas of sunflower. At the same time, it should be noted that the level of yield, gross fees vary markedly over the years, and the cost of oilseeds has a tendency to increase. There is no stability in the development of the industry, while sunflower seed processing is a guarantee of profit and therefore provides farms with financial opportunities to compensate for production costs in other sectors of agricultural production. Proceeding from the above, it is very important to study the current state of development of this culture, to identify factors that influence the marked fluctuations in yield and production.

Key words: export, import, sunflower, curtain, market, world.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Впродовж останнього десятиріччя олійно-жировий підкомплекс України характеризується стійким зростанням виробництва соняшnikової олії і шроту. Приплив інвестицій стимулює розширення виробничих потужностей, що посилює експортні можливості вітчизняних виробників і сприяє зміцненню їх позицій в глобальній торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження щодо формування та розвитку ринку соняшнику висвітлені в працях вчених-економістів: А. Алтухова, Д. Вермеля, В. Гончарової, М. Дворушкіної, В. Логінової та інших. Проблемам економічної ефективності технології виробництва соняшнику присвячені роботи Н. Бондаренко, А. Манько, О. Постернака, В. Лісогора, О. Маслака. Великий теоретичний і практичний інтерес представляють роботи В. Бартнева, Д. Васильєва, В. Лошакова, В. Пустовійта та інших. У своїх дослідженнях вчені вивчили і проаналізували різні аспекти формування та інтенсифікації

* Науковий керівник – Смізнова О.В., к.е.н.

олійно-жирового комплексу в різні періоди, розглянули проблеми організації насінництва, спеціалізації та стимулювання виробництва соняшнику, запропонували теоретичні та практичні рекомендації для підвищення рівня управління в цій галузі.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є проаналізувати тенденції експорту українського соняшникової олії та шроту у 2018-19 рр. Навести дані в цифрах про стан продукції даної культури та зробити висновки з наведеної інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2017/18, згідно з даними листопадового звіту USDA, частка України в світовому виробництві соняшникової олії склала 32%, соняшникової шроту – 29 %. Обсяги експорту української соняшникової олії склали 5,3 млн. т, соняшникової шроту – 4,2 млн. т. Основну конкуренцію в даному сегменті для нашої країни становлять Росія, Аргентина і країни ЄС.

Говорити про позитивні зміни в 2018/19 МР дозволяють наступні дані.

За інформацією Державного комітету статистики України у 2018 році посівні площі під соняшник склали 6058,2 тис. га. Станом на 1 листопада валовий збір перевищив рівень 2017 року на 16%. Також помітно зросла врожайність даної культури.

За прогнозами USDA виробництво соняшникової олії в Україні в 2019/20 рр. зросте на 6 % і складе 6,2 млн. т. Також очікується збільшення виробництва соняшникової шроту, що сприятиме зростанню експорту в поточному МР. [1]

Однак початок нового сезону вже охарактеризувався певними змінами, які відобразилися як на перерозподілі вантажопотоків за видами транспорту, так і за напрямками.

За 10 місяців 2018 року експорт соняшникової олії з України знизився на 17,5 % в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року. Зниження обсягів поставок спостерігається як в балкових вантажах, так і в морських контейнерах.

У 2017 році найбільші обсяги експортних партій в морських контейнерах були відправлені до Малайзії, Єгипту, Індії та Китаю. 2018 рік ознаменувався в першу чергу втратою єгипетського ринку. Значне скорочення поставок почалося ще в кінці 2017 року. У цей період зріс експорт російського соняшникової олії, який нижче за ціною [5].

Друга тенденція кінця 2017 – підвищення урядом Індії імпорتنих мит на рослинні олії. В результаті імпорт соняшникової олії з України скоротився. Найближчим часом Індія не планує переглядати діючі обмеження для підтримки внутрішнього виробництва.

За 10 місяців 2018 року основним напрямком експорту соняшникової олії в морських контейнерах стали Малайзія, Китай і країни Середньої Азії. Істотне зростання експорту відзначене в напрямку ОАЕ, Лівану, Йорданії, а також Австралії та Іспанії.

Важливо відзначити, що обсяги виробництва і експорту зберігають високу залежність від кон'юнктури світового ринку. Істотний тиск чинять наявність високих запасів пальмової та соєвої олій, зростання їх виробництва в поточному МР, а також зниження цін на ці товари. На світовому ринку, як і раніше, зберігається тенденція до збільшення цін на рослинні олії.

За даними Oil World (Malaysia FOB, RBD) ціна соняшникової олії склала 533 \$ / т. Середня ціна соняшникової олії в 2017/18 МР дорівнює 626 \$ / т, в 2016/17 МР – 699 \$ / т [2].

Крім зниження цін на товари-субститути, збільшення виробництва соняшникової олії також буде сприяти зниженню світової ціни на даний продукт.

Збільшується тиск і з боку країн-конкурентів. Зростання обсяг виробництва і експорту також прогнозується в Росії, Аргентині, Нідерландах, Угорщині, Болгарії, Франції, Румунії та Казахстані.

Істотні зміни виявлені в експорті соняшникової шроту з України. Визначальним фактором у даному сегменті є зростання сфери тваринництва і аквакультури, збільшення виробництва кормів і ціни на ріпаковий і соєвий шрот.

За 10 місяців 2018 року Україна істотно наростила обсяги експорту соняшникового шроту в морських контейнерах, а саме в 2,5 рази. Однією з головних тенденцій 2018 року є нарощування експортних поставок в Китай. [3]

Значний потенціал китайського ринку зберігає позитивні перспективи для українських експортерів в даному сегменті.

Зростання експорту вітчизняної соняшникової олії спостерігається до В'єтнаму, Таїланду, Малайзії, Індії, М'янми, Індонезії і т.д.

Частка соняшникового шроту в світовому виробництві рослинних шротів становить 6%. Відповідно, динаміку цього ринку будуть визначати глобальні чинники світового ринку рослинних шротів, такі як пропозиція і ціни інших видів продукції, торгова політика Китаю, Індії та інших країн-споживачів цієї продукції [4].

Крім України, експорт соняшникової олії нарощують Росія, Аргентина, Нідерланди, Угорщина, Болгарія, Румунія і Бельгія.

Найбільшими переробниками соняшнику є компанії «Кернел» (20 %), «Bunge Україна» (17 %) і «Дельта Вімар СНД» (14 %). Торгово-закупівельна діяльність саме цих компаній визначає яка буде ціна соняшнику сьогодні в Україні.

Основними факторами визначальними оптовою ціною соняшнику є:

- світові прогнози на кількість зібраного соняшнику в основних країнах виробників;
- ціни на інші олійні та бобові культури (соя, ріпак);
- прогноз погоди;
- ціни і експортні контракти на продукти переробки соняшнику;
- олійність насіння дуже впливає на закупівельну ціну соняшнику. чим вище олійність насіння соняшнику, тим дорожче його зможе продати аграрій.

якісні показники, такі як сміття і волога роблять сильний вплив на вартість соняшника при завезенні його в порт або елеватор. Чим вище ці показники, тим нижче ціна і тим більше витратить коштів переробник на доведення соняшнику до базисних кондицій. Як правило ці показники становлять не більше 8 % вологості і 3 % сміття. Хоча, іноді, переробник вимагає більш високих показників за якістю. Зрозуміло, це збільшує закупівельну ціну соняшнику.

Основні сезонні коливання ціни на соняшник в Україні. Протягом року оптова ціна соняшнику в Україні формується таким чином. У вересні починається збиральна кампанія і в цей час вартість соняшнику, як правило, досягає мінімального значення. Великі обсяги реалізуються безпосередньо з-під комбайна. Це може бути продиктовано наступними факторами: брак фінансів, відсутність місця зберігання у аграрія, небажання везти на елеватор, зважаючи на значно гіршу якість зерна. Аграрії, які потребують додаткового фінансування, реалізують надлишки. З огляду на те, що соняшник поряд з соєю є одними з найдорожчих сільськогосподарських культур, виробники намагаються продавати їх в саму останню чергу. Свого максимального значення ціна соняшнику 2019 досягає до кінця весни - початку літа.

Висновки. Виходячи з тенденцій, які існують на внутрішньому і світовому ринках рослинних олій, для України прогнозується збільшення виробництва соняшникової олії і шроту. Це простимулює зростання експортних поставок і буде сприяти збереженню провідних позицій України в глобальній торгівлі.

Література.

1. Звіт від 10.18 «Світовий експорт олійних культур», USDA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.usda.gov/>
2. Світові ціни олійних культур 2018-2019 р, Oil World (Malaysia FOB, RBD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oilworld.biz/t/statistics/commodities>
3. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур, Державна статистика України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
4. **Чехова І.В.** Світовий ринок олійних культур / **І.В. Чехова** // Вісник аграрної науки. – 2017. – № 9. – С. 71-77.
5. Вирощування соняшнику у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroscience.com.ua>

УДК 658.81

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ПОЛІТИКОЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

THE WAYS OF IMPROVEMENT THE SALES POLICY MANAGEMENT ON AGRICULTURAL ENTERPRISE

МАЛЯНОВА А.О.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглядаються питання ефективної управління збутовою політикою на аграрному підприємстві та шляхи реалізації сільськогосподарської продукції. Запропоновано напрями удосконалення системи управління збутом. Проведене дослідження показує, що збутова і продуктивна діяльність підприємства повинна проводитися на основі комплексного аналізу та моніторингу ринкової ситуації.

Ключові слова: управління збутом, організація збуту, маркетингова стратегія, канали збуту, збутова політика.

The article discusses the effective management of sales policy on agricultural enterprise and ways of realization agricultural products. The ways of improvement the sales management system are suggested in the article. Moreover, the research proves that sales and production activity should be based on complex analysis and monitoring of the market conditions.

Key words: sales management, sales organization, marketing strategy, distribution channels, sales policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах розвитку ринку постає завдання у розробці ефективного управління збутом продукції аграрного підприємства згідно до вимог та бажань споживачів. Прагнення інтеграції України до світового простору потребує зміни розуміння мети та концепції маркетингу на світовому ринку.

На жаль більшість підприємств не до кінця розуміють необхідність функціонування відділу маркетингу, що не дає їм можливість контролювати ситуацію на ринку та слідкувати за тим, чого ж насправді зараз потребує споживач. Сучасні аграрні підприємства вимушені буквально боротися за споживачів, що призводить до розуміння виняткової ролі збуту в діяльності фірми. Підвищення ефективності функціонування підприємств неможливе без розробки методів управління збутовою діяльністю, які б допомагали підприємству орієнтуватися на потреби ринку та вести ефективну конкурентну боротьбу.

Тому, для усунення цих проблем необхідною є стратегічна розробка комплексу заходів щодо формування збутової політики на підприємстві, а також застосування сучасних моделей і методів до удосконалення етапів планування, організації та контролю за збутовою діяльністю підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищення ролі збутової політики на підприємстві є об'єктом дослідження багатьох учених у галузі маркетингу, економіки, управління. Проблемами теоретичного та практичного обґрунтування маркетингової політики займаються як вітчизняні (Л.В. Балабанова, С.В. Близнюк, С.С. Гаркавенко, В.І. Крамаренко), так і зарубіжні (І. Ансофф, Ф. Котлер, Г. Армстронг, П. Дойль) вчені.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування шляхів удосконалення управління збутовою політикою та її важливість на аграрних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах функціонування торговельних підприємств на ринку, які характеризуються підвищеним рівнем ризику і

* Науковий керівник – Голованова Г.Є., старший викладач

невизначеністю, використання інструментів стратегічного менеджменту і стратегічного маркетингу в управлінні збутовою діяльністю є єдиною й необхідною передумовою його вдосконалення, що забезпечить підприємству не тільки короткочасний комерційний успіх, але й посилить стратегічне спрямування його діяльності [1].

Організація збуту відіграє дуже важливу роль у діяльності підприємства, адже дозволяє здійснити зворотній зв'язок між виробництвом та ринком, є джерелом інформації про попит та потреби споживачів.

Збут являється невід'ємним елементом функціонування маркетингової діяльності на підприємстві. Він являється «провідником» спілкування між покупцем та продавцем.

Збут у широкому розумінні - процес організації транспортування, складування, підтримки запасів, доробки, просування до оптових і роздрібних торговельних ланок, передпродажної підготовки, упакування і реалізації товарів з метою задоволення потреб покупців і отримання на цій основі прибутку [2].

Управління збутом являє собою керівництво збутовою діяльністю підприємства. Таке керування відбувається на вищому рівні менеджменту за допомогою використання різних методів та прийняття різних рішень. Наприклад, обмежуючи рівень витрат на організацію збуту, визначаючи загальну політику в галузі каналів розподілу і збуту, а також засоби і методи їх стимулювання – ефективність та характер реклами, цінову політику. Усі ці рішення можуть впливати на масштаби збуду організації, його характер та кінцеві результати.

Для забезпечення ефективного управління збутом необхідно, щоб ефективно функціонувала система забезпечення управління збутовою політикою, яка охоплює сім підсистем: підсистему корпоративного управління; підсистему управління цільовим ринком; підсистему управління товарною політикою; підсистему управління ціновою політикою; підсистему управління збутовим потенціалом; підсистему управління збутовим персоналом; підсистему управління збутовими ризиками [1].

Товарно-збутова політика підприємства - це маркетингова діяльність з розробки приватних стратегій оцінки номенклатури продукції, що випускається і руху її до споживачів відповідних ринків. Вона включає в себе аналіз діючих ринків по об'єктах дослідження; формування попиту і пропозиції; формування товарного асортименту; оцінку і регулювання конкурентоспроможності товару і виробництва; регулювання життєвого циклу продукту і умови переходу на випуск нових товарів; аналіз і управління каналами збуту; аналіз і управління цінами.

В аграрному секторі економіка країни сформувалася вкрай не продуктивно. Функціонує деформована мережа каналів реалізації продукції, які прийнято поділяти на прямі і непрямі. Прямі канали забезпечують безпосереднє надходження продукції від виробника до споживача, виключаючи участь посередників. Непрямі - пов'язані з участю незалежних посередників, які отримують продукцію від виробників і потім незалежно від них реалізують її споживачам.

Вивчення тенденцій дає підстави стверджувати, що характер товарно-збутової політики визначається дією внутрішніх і зовнішніх чинників функціонування підприємства і будується на основі впорядкованого аналізу потреб і запитів, сприйняття і переваг, властивих споживачам продукції. Так як ці переваги постійно змінюються (за обсягами і структурою), то ефективна товарно-збутова політика повинна бути спрямована на постійне підвищення якості продукції, оновлення асортименту пропонованих товарів і послуг, тобто базуватися на маркетинговому підході. Механізм реалізації товарно-збутової політики підприємств включає в себе специфічні інструменти по виконанню завдань товарного забезпечення і регулювання ринкових позицій. Проте, проведені дослідження показали, що в ході аграрного реформування суттєвою перешкодою для підприємств аграрної сфери економіки продовжує залишатися слабка організація і адаптація саме збутової і асортиментної діяльності в швидко мінливих ринкових умовах.

Висновки. Проведені дослідження дають можливість стверджувати, що від ефективності функціонування збутової діяльності залежать економічні результати господарської діяльності аграрних підприємств. В умовах жорсткої конкуренції головна задача системи управління збутом – забезпечити завоювання та збереження організацією бажаної долі ринку.

За відсутності відділу маркетингу на аграрному підприємстві існує необхідність у створенні такого відділу. Залучення співробітників, які володіють необхідними компетенціями, здатні передбачити тенденції ринку, вчасно зреагувати на мінливі умови зовнішнього та внутрішнього середовища та приймати зважені рішення – є ключовим фактором успішного управління збутовою діяльністю.

Ефективне функціонування системи управління збутом аграрної продукції ґрунтується на існуючій інфраструктурі аграрного ринку, маркетинговому аналізі, формуванні та реалізації маркетингової стратегії. Аналізуючи канали збуту, обираються найбільш прийнятні варіанти.

Важливе значення має пошук надійних партнерів, укладення сільськогосподарськими виробниками та переробними підприємствами форвардних контрактів. Залежно від обраної стратегії поведінки на ринку, може бути сформована власна роздрібна мережа магазинів, організована переробка сільськогосподарської сировини в готову до реалізації продукцію. Реалізація не сільськогосподарської сировини, а готової продукції, виробленої на власних ковбасних цехах, цехах по переробці молока, виробництва сухофруктів, переробці фруктів і ягід, розфасовці різних видів сільськогосподарської продукції, виробництву кормів, використання переробки інших видів продукції в залежності від спеціалізації підприємства, значно підвищує рентабельність сільськогосподарського виробництва.

Реалізація готової продукції, виробленої з власної сировини у власних цехах, через створену власну фірмову торговельну мережу виводить підприємство на новий рівень розвитку. Невеликим підприємствам доцільно організовувати збутові кооперативи, які дозволять зміцнити конкурентоспроможність і забезпечити ефективний збут.

Організація регулярних ярмарок і виставок є важливим елементом в популяризації та просуванні продукції кінцевому споживачеві. В результаті підвищується авторитет виробника, завойовуються переваги споживачів, формується позитивний імідж виробника, поліпшуються конкурентні позиції, здійснюється реклама продукції сільськогосподарського виробника.

З огляду на нерозвиненість елементів інфраструктури аграрного ринку, сезонність і ризики, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції, конкуренцію, необхідно комплексно оцінювати варіанти побудови збутової політики з різних видів аграрної продукції, з урахуванням описаних підходів, проводити моніторинг ринкової ситуації, і на його основі координувати збутову і виробничу діяльність підприємства.

Література.

1. **Балабанова А.В.** Стратегічне маркетингове управління збутом підприємств: підручник / **А.В. Балабанова, Ю.П. Митрохіна.** – Донецьк: В-во Дон. ДУЕТ, 2009. – 246 с.
2. **Балабанова А.В.** Маркетинговый аудит системы сбыта [Текст]: монография / **А.В. Балабанова, А.В. Балабанова.** – Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2003. – 189 с.
3. **Чмихало Н.В.** Формування ефективної збутової політики аграрного підприємства і умовах нестабільного зовнішнього середовища / **Н.В. Чмихало, І.А. Оккерт, А.Б. Ольховська** [та ін.] // Запорозький екон. журнал, 2010. – № 3. – С. 126-131.
4. **Бондаренко И.В.** Современный маркетинг: учеб. пособие / **И.В. Бондаренко.** – Донецк: Юго-Восток, 2002. – 354 с.
5. **Близнюк С.В.** Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку / **С.В. Близнюк.** – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Політехніка, 2004. – 400 с.
6. **Соколюк Г.О.** Конкурентні стратегії виробничого підприємства: особливості вибору та умови реалізації / **Г.О. Соколюк** // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 163-168.
7. **Белінський П.І.** Менеджмент виробництва та операцій / **П.І. Белінський.** – К.: Центр навч. літ-ри, 2005 – 624 с.

УДК 657.1

**ВПЛИВ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ
НА ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА****INFLUENCE OF METHODS FOR ASSESSING THE DISPOSAL
OF STOCKS ON THE NET PROFIT OF THE ENTERPRISE****МУРАШКО В.С., ЛИТВИН Т.А.***Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є оцінити вплив методів оцінки запасів при їх вибутті на величину чистого прибутку підприємства. Проаналізовано сутність методів оцінки вибуття запасів згідно з діючими нормативними документами та з урахуванням закордонного досвіду. Зроблено висновок, що основна частина з них ґрунтується або на собівартості, або на ринковій вартості запасів. Визначено ступінь впливу різних методів оцінки вибуття запасів на чистий прибуток. Обґрунтовано можливість використання всіх методів для визначення прибутку підприємства.

Ключові слова: запаси, ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість, ФІФО, LIFO, чистий прибуток.

The purpose of the article is to assess the impact of inventory valuation methods upon their disposal on the net profit of the enterprise. Analyzed the essence of methods for assessing the disposal of stocks in accordance with the current regulatory documents and taking into account international experience. It is concluded that the majority of them are based either on cost or on the market value of stocks. The degree of influence of various methods of estimating the disposal of stocks on the net profit is determined. The possibility of using all methods to determine the profits of the enterprise has been substantiated.

Key words: stocks, identified cost, weighted average cost, FIFO, LIFO, net profit.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Запаси займають найбільшу питому вагу у структурі оборотних активів підприємств. Без їх використання неможливо здійснювати виробничий процес. Оцінка запасів є однією з важливих проблем бухгалтерського обліку. Помилки в оцінці запасів мають негативні наслідки на величину чистого прибутку як в поточному, так і в наступному році. Тому вибір методів оцінки запасів при їх вибутті має надзвичайну актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення обліку запасів висвітлено у працях таких відомих вчених, як Голов С.Ф. [2], Беленкова М.І., Василюшин С.І. [3], Маренич Т.Г. [4], Нідз Б., Андерсон Х. [6] та ін. За безумовної значущості існуючих напрацювань, потребують подальших досліджень окремі аспекти піднятої проблеми. Зокрема, потребують удосконалення підходи до оцінки вибуття запасів, визначення впливу на чистий прибуток підприємства.

Формування цілей статті. Мета статті – оцінити вплив методів оцінки запасів при їх вибутті на податок на прибуток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до п. 4 П(С)БО 9 «Запаси» запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою [1].

Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають:

– сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, розподілу, передачі, обслуговування виробництва й адміністративних потреб;

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

– незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів. Незавершене виробництво на підприємствах, в установах, що виконують роботи та надають послуги, складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством/установою ще не визнано доходу;

– готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, в установі, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом;

– товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством/установою з метою подальшого продажу;

– малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року;

– поточні біологічні активи, якщо вони оцінюються за цим Положенням (стандартом), а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання.

Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх найменування або однорідна група (вид).

Придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства/установи за первісною вартістю. Відповідно до п. 16 П(С)БО 9 при відпуску запасів у виробництво, з виробництва, продаж та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за одним з таких методів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу [1].

Для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів. Кожний метод має своє призначення. Запаси, які відпускаються, та послуги, що виконуються для спеціальних замовлень і проєктів, а також запаси, які не замінюють одне одного, оцінюються за ідентифікованою собівартістю.

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться щодо кожної одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів.

Оцінка кожної операції з вибуття запасів може здійснюватися за середньозваженою собівартістю діленням сумарної вартості таких запасів на дату операції на сумарну кількість запасів на дату операції.

Оцінка запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили до підприємства/установи (відображені у бухгалтерському обліку), тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів.

Оцінка за нормативними затратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних затрат до фактичних норми затрат і ціни повинні регулярно у нормативній базі перевірятися і переглядатися. Оцінка продукції за нормативними затратами коригується до фактичної виробничої собівартості.

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати (якщо інші методи оцінки вибуття запасів не виправдані) підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки. Собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на ці товари. Сума торговельної націнки на реалізовані товари визначається як добуток продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і середнього відсотку торговельної націнки. Середній відсоток торговельної націнки визначається діленням суми залишку торговельних націнок на початок звітного місяця і торговельних націнок у продажній вартості одержаних у звітному місяці товарів на суму продажною (роздрібною) вартістю залишку товарів на початок звітного місяця та продажною (роздрібною) вартістю одержаних у звітному місяці товарів.

Передбачається, що вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, що передані в експлуатацію, виключається зі складу активів (списується з балансу) з подальшою організацією оперативного кількісного обліку таких предметів за місцями експлуатації і відповідними особами протягом строку їх фактичного використання. В деяких зарубіжних країнах використовується метод LIFO (останнє надходження – перший видаток). Його суть полягає в тому, що запаси, які надійшли (придбані, вироблені) останніми, відпускаються (продаються) першими. Відповідно одиниці, що залишаються в запасах на кінець звітного періоду, вважаються тими, що надійшли (були придбані або вироблені) першими [2, с. 258; 3].

Як стверджує Маренич Т.Г., застосування різних методів оцінки вибуття запасів має різний вплив на чистий прибуток [4].

При використанні методу середньозваженої собівартості чистий прибуток набуває середнього значення; в умовах зростання цін собівартість запасів на кінець звітного періоду зазвичай є нижчою за ринкову вартість. При використанні ФІФО вартість кінцевих запасів наближена до їхньої поточної ринкової вартості, а собівартість реалізованої продукції знижується, що призводить до максимального значення чистого прибутку; в умовах зростання цін виникає найнижча собівартість реалізованої продукції внаслідок низьких цін на раніше придбану продукцію і, як результат, - найвищий чистий прибуток. Результатом застосування методу ЛІФО є максимально наближена до дійсності собівартість реалізованої продукції, менший порівняно з іншими методами оцінки чистий прибуток (за умови зростання цін); в умовах зростання цін підприємство матиме найвищу собівартість реалізованої продукції (через високі ціни) і найменший чистий прибуток. При застосуванні методу ідентифікованої собівартості конкретної партії підприємство має можливість регулювати свій прибуток шляхом реалізації найдорожчих або найдешевших одиниць запасів. [4, с. 213; 5].

В умовах інфляції метод LIFO найкращим чином сприяє відповідності витрат і доходів у звіті про прибутки і збитки [2, с. 261]. З іншого боку, метод LIFO приводить до завищення собівартості запасів у балансі та дає можливість маніпулювати показником звітного прибутку залежно від часу придбання запасів [6].

Висновки. Отже, у вітчизняній та зарубіжній практиці існує ряд методів оцінки запасів при їх вибутті. Основна частина з них ґрунтується або на собівартості (або на найменшій її величині), або на ринковій вартості. Усі ці підходи можна використовувати для визначення прибутку підприємства. Проте, після того як метод оцінки запасів при їх вибутті вибрано, суб'єкт господарювання повинен послідовно застосовувати цей метод з року в рік. Підприємство може змінити метод тільки у випадку, якщо є серйозне обґрунтування. Причини і наслідки переходу на новий метод обов'язково пояснюються в річній фінансовій звітності, зокрема у примітках.

Література.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затв. Міністерством фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
2. **Голов С.Ф.** Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: [Практичний посібник] / **С.Ф. Голов, В.М. Костюченко**. – К. : Лібра, 2001. – 840 с.
3. **Беленкова М.І.** Облік у зарубіжних країнах: [навч. посібник] / **М.І. Беленкова, С.І. Василюшин**; Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. – Х.: Вид-во «Діса плюс», 2017. – 224 с.
4. **Маренич Т.Г.** Бухгалтерський облік в агроформуваннях: [Підручник] / За ред. **В.Я. Амбросова**. – [2-е вид., допов. і перероб.]. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 896 с.
5. **Маренич Т.Г.** Бухгалтерський облік у схемах і таблицях: [навч. посібник] / **Т.Г. Маренич, О.В. Гаврильченко**. – В 2-х частинах. – Харків: «Міськдрук», 2012. – Ч. 2. – 355 с.
6. **Нидлз Б.** Принципы бухгалтерского учета / **Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл**; под ред. **Я.В. Соколова**; пер. с англ. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 496 с.

УДК 338.001.36

МІСЦЕ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У РЕГІОНАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

PLACE OF STRATEGIC PLANNING IN REGIONAL GOVERNMENT

ПЕРЕПЕЛИЦЯ О.О.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Визначення напрямків розвитку місцевості є основною задачею регіонального планування. Головною метою його є визначення пріоритетів для населеного пункту у найближчий та майбутній час, а це є найбільшою проблемою у стратегічному управлінні.

Планування стратегічних дій на рівні регіонів знаходиться на початкових етапах свого становлення. Значна кількість заходів, що мали б реалізовуватися так і залишаються бажаннями майбутнього.

Відсталість регіонів від науково-технічного прогресу на обличчя. Теорія управління, яка закладена ще в часи початку незалежності України, на сьогодні не несе ніякого сенсу. Регіональні одиниці укріплюють свою самостійність, майже всі підприємства стають приватними, соціальний розвиток стрімко зростає, а стратегічне врядування керується недієвими інструментами минулого.

Теоретична база управління теж має свій термін придатності, наука розвивається разом з технікою, вона перевершила всі очікування та майже досягла свого апогею, при цьому не збирається зупинятися. Традиційні методи складання планів розвитку регіонів сьогодні є мало дієвими. Неможливо визначити вірний курс зростання рівня населеного пункту, не беручи до уваги сучасний стан світу, який зробив широкий крок уперед під впливом новітніх технологій. Впроваджені стратегічні дії на існуючий період не виправдовують очікуваного результату, вони дають непомітний ефект, який майже не змінює станове на краще.

Першочерговим завданням для місцевого самоврядування має бути складання теоретичної бази регіонального управління, бо наразі способи управління не відповідають вимогам сучасності.

Побудова регіональної стратегії була зосереджена на потребах певної території та навіть окремої сфери діяльності. Але Україна переживає зміни, які вимагають розгляду усіх форм і рівнів адміністративного устрою, які надалі безпосередньо будуть мати вплив на стан країни в цілому.

Як вже зазначалось раніше, однією з проблем – є невиконання запланованих дій. Для досягнення остаточної мети запровадження регіонального управління мають бути виконані проміжні цілі, які повинні знаходитись у чітких часових рамках виконання, адже все пов'язане між собою і коли відбуваються зміни на одному з етапів здійснення стратегічних планів, на наступному вже повинні бути готові до змін та прикласти максимум зусиль до того, щоб мінімізувати втрати. Але в даний проміжок часу ми можемо бачити окремі, не взаємодіючі між собою сфери діяльності, які просто намагаються «вижити» за умов, які висуває зовнішнє середовище.

* Науковий керівник – Голованова Г.Є., старший викладач

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями у сфері стратегічного управління регіонами займається багато вчених. Серед них С.А. Гнатюк, який відомий своїми роботами у сфері інформаційного забезпечення і розвитку, що у сучасності має велике значення, для більш прогресивного росту району. А.С. Маршалова говорить про те, що стратегія є базою для успіху регіону. А. Швецов розкриває багато недоліків у сучасній структурі планування. Також В. Селіверстов, М. Сумптор, М.Б. Вітер, Д.А. Ісаченко, Л. Ахтарієва, М.А. Ожеван та багато інших науковців зробили великий вклад у прогрес регіонального планування.

Формулювання цілей статті. На сьогоднішній момент ми можемо спостерігати трансформацію у регіональному управлінні, яке викликане зміною орієнтирів місцевого самоврядування з стратегії «виживання» на стратегію «стрімкого розвитку». Такий стан має не тільки позитивний вплив, але і негативний, бо для такого кроку керівники мають враховувати неймовірну кількість факторів, які можуть вплинути на результати впровадження тих, чи інших змін.

Для того, щоб вірно визначити шляхи розробки та планування подальших дій, треба чітко розуміти, що взагалі з себе представляє регіональна стратегія, що вона включає, на що має спиратися, які фактори впливу керівники мають брати до уваги при її складанні. Відповіді на ці питання і є головною метою даної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою ефективної діяльності будь-якої сфери життя людини є стратегія. Стратегія – це набір прийомів, комплекс методів, інструментів та послідовність дій для досягнення довгострокових цілей.

Коли мова йде про долю цілого населеного району, в якому проживають тисячі громадян, питання формування стратегічних цілей і шляхів їх досягнення двічі набирає своєї серйозності та підвищує відповідальність за результати впроваджених дій.

Тільки чітка постановка роботи, урахування всіх ризиків та загроз, детальний пошук «золотої жилы» території дасть бажаний результат.

Аналіз, планування, формування, прийняття, реалізація і контроль майбутньої стратегії це величезна робота, яка несе за собою багато затрат управлінських сил. Дослівно стратегія означає «мистецтво генерала», виходячи з цього ми ще раз підтверджуємо, що стартовим майданчиком для успіху всіх сфер діяльності є правильна постановка задачі та кроків для її досягнення.

При розробці регіональної стратегії управлінці мають враховувати ступінь економічного розвитку країни в цілому, її соціальне становище, пріоритетні завдання і вже на базі цих знань ставити цілі для окремої місцевості.

На першому місці мають бути потреби мешканців зони розробки стратегічних дій за урахуванням всіх можливих зовнішніх факторів впливу: політика країни, конкурентні регіони, можливості району в економічній, промисловій, виробничій, культурній та інших галузях, географічне положення та фінансовий рівень населення.

Результати окремих поселень – це стан країни взагалі. Не можуть існувати окремо руки від тулуба, або пальці від руки. Для підняття рівня країни треба почати з меншого, налагодити місцеве самоврядування сільських, селищних та міських органів влади, які результатом своєї роботи нададуть поштовх для покращення стану держави.

Місія регіональної стратегії полягає у більшому, ніж досягти короткострокової мети і поставити крапку, вона несе у собі майбутнє. Майбутній стан населення, його рівень життя з фінансової точки зору, обізнаності людей, культурності, усестороннього розвитку жителів району. Все це неможливе без урахування факторів впливу, як внутрішнього так зовнішнього середовища регіону. Керівники мають чітко уявляти яким вони бачать його через певний проміжок часу, до чого вони прагнуть дістатись, що для цього треба зробити і що може стати на заваді цього «ідеалу».

Затьмарившись ідеями про світле майбутнє, не треба забувати про наявність ресурсів для втілення планів у реальність. Їх затрати мають бути максимально обґрунтованими та визначеними у використанні, підтверджені фактами, пропозиціями і розгорнутими відповідями на запитання: «Для чого і скільки ми має витратити ресурсного потенціалу?».

Коли цілі визначені, велику роль відіграють етапи їх втілення, визначення завдань, які мають бути першочергово реалізовані, а які можуть почекати. Треба розуміти, що є пріоритетом для місцевості в даний проміжок часу, враховуючи обставини, які будуть складатися, виходячи з запровадження дій, які кроки будуть наступними, що потрібно робити для максимально швидкого і ефективного їх втілення.

Зміст поставлених цілей має вирішувати раніше визначені проблеми регіону. При цьому наближуватися до втілення головної стратегії. Ставлячи на перше місце мету, яка б могла вирішити відразу декілька недоліків має найбільшу ефективність, бо відкриє нам більше простору для подальшої роботи та більш розгорнутого планування, такі задачі мають бути в пріоритетності розв'язання.

Регіональне планування охоплює дуже багато різних сфер, які на перший погляд не можна порівнювати і пов'язувати між собою. Кожен з керівників бачить у своїй діяльності найбільшу значущість і важливість, але управлінці мають пам'ятати, що головне – це взаємозв'язок між поставленими цілями, вони працюють не на власний результат, а на результат, який потрібен населенню, який би відповідав їхнім потребам та бажанням. Відповідність завдань різного роду діяльності дає можливість визначитися з подальшими орієнтирами розвитку галузей району. Оскільки реалізація короткострокових цілей є способом досягнення головної стратегічної мети їх координація повинна стояти на ряду з плануванням.

Висновки. Отже, формування та реалізація регіональної стратегії – це безперервна праця, основним завданням якої є забезпечення максимального розвитку регіону за відповідності народногосподарській стратегії країни. При оптимальному та ефективному використанні природного та трудового ресурсного потенціалу регіону, який визначає та вдосконалює спеціалізацію району, комплексно доповнюючи результати діяльності інших територіальних одиниць. Рационально використовуючи головні виробничі потужності із збереженням екологічних аспектів зовнішнього середовища.

Всі вищезазначені дії для вдосконалення регіону мають повністю відповідати загальнодержавному економічно-соціальному розвитку України, покращуючи суспільне життя населення в цілому.

Література.

1. Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / За ред. **С. Максименка**. – К. : Міленіум, 2005. – 244 с.
2. Навчальний курс: Менеджмент в державному управлінні (проект Tacis «Реформи та розвиток державного управління в Україні»). – К. : TASMN, 2013. – 123 с.
3. **Єпіфанов А.О.** Регіональна економіка: Навчальний посібник / **А.О. Єпіфанов, І.В. Сало**. – К.: «Наукова думка», 1999. – 344 с.
4. Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / За ред. **С. Максименка**. – К.: Міленіум, 2005. – 244 с.
5. **Плющ Р.М.** Формування структури місцевого самоврядування: організаційно-управлінський аспект / **Р.М. Плющ**. – Херсон: Вид-во ВАТ «ХМД», 2006. – 396 с.
6. Регіональна політика: методологія, методи, практика / Відповід. ред. **М. Долішній**, НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – С. 15.
7. **Стеченко Д.М.** Управління регіональним розвитком: Навчальний посібник / **Д.М. Стеченко**. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с.

УДК 658.153

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

THE METHODS OF PERSONNEL MANAGEMENT

РІЗУН Р.Л.*

Харківський національний технічний університет
сізького господарства імені Петра Василенка

Стаття розкриває методи управління персоналом як важливого складника забезпечення ефективного функціонування підприємства та досягнення результативності. Проведено класифікацію методів, а також їх детальний аналіз. Розглянуто та проаналізовано вплив методів управління на діяльність персоналу та конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Ключові слова: персонал, управління персоналом, організація управління персоналом.

The article reveals the methods of personnel management as an important component of ensuring the effective functioning of the enterprise and achievement of results. Classification of methods is carried out, as well as their detailed analysis. The influence of management methods on the personnel activity and competitiveness of the company on the market is considered and analyzed.

Key words: personnel, human resource management, human resource management organization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність діяльності підприємства залежить від якості управління персоналом. На конкурентоспроможність підприємства впливає змога такого суб'єкта в максимально короткі строки змінювати напрями і темпи діяльності. Це зумовлено динамічністю ринкової економіки. Такий стан речей спричиняє виникнення нових підходів, методів і технологій в управлінні персоналом. У роботі проведено аналіз методів управління персоналом і їх ефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою управління персоналом займалися такі вчені як М.В. Афанасьєв, С.І. Бандура, Д.П. Богиня, О.А. Грішнова, В.М. Данюк, А.М. Колот, І.Д. Крижко, О.В. Крушельницька, Н.Д. Лук'яненко, В.М. Нижник, І.А. Петрова, М.В. Семикіна, Г.В. Щекін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методи управління персоналом – це способи здійснення управлінських дій щодо персоналу, для досягнення цілей управління організацією. Менеджмент розглядає методи управління як сукупність різноманітних способів і прийомів, використовуваних управлінським апаратом підприємства, фірми для активізації ініціативи і творчості всього персоналу в процесі практичної діяльності і для задоволення їх життєвих потреб [1, с. 174].

Методи управління не можуть використовуватися ізольовано один від одного, а лише в поєднанні. Управління повинно поєднувати в собі водночас різні групи методів, які мають особливості. Мета методів управління – забезпечення гармонії, органічного поєднання індивідуальних, колективних і громадських інтересів. Методи управління покликані забезпечити високу ефективність праці працівників, їх узгоджену роботу, максимально мобілізувати персонал на успішне досягнення цілей підприємства [2, с. 210].

Методи управління персоналом прийнято класифікувати на адміністративні, економічні та соціально-психологічні. Адміністративні методи управління – це методи прямого рішення, яке має обов'язкову силу виконання [3, с. 472]. До адміністративних методів належать: організаційне проектування; регламентування; нормування. Реалізація організаційних відносин здійснюється за допомогою організаційно-розпорядчих методів, які частіше називаються адміністративними. Це методи прямого впливу, що носять директивний, обов'язковий характер. Вони засновані на дисципліні, відповідальності, владі, примусі. Адміністративні методи тісно пов'язані з економічними методами, оскільки вони спрямовані на вирішення єдиних завдань і досягнення однією мети. Застосування цих методів передують економічним методам, оскільки на початку треба сформулювати власний об'єкт управління і структуру управління. У процесі виробничої діяльності

* Науковий керівник – Краля В.Г., к.е.н., старший викладач

економічні методи управління реалізуються у формі адміністративного впливу суб'єкта управління на об'єкт управління (постанови, накази, розпорядження). Відрізняються адміністративні методи управління від економічних формою прояву і механізмом дії. Якщо економічні методи спираються на економічні інтереси людей, то адміністративні засновані на почутті боргу, відповідальності, дисципліни і розуміння можливості адміністративного покарання [4, с. 55].

Практичну реалізацію організаційного регламентування в рамках адміністративних методів представлено положеннями про підрозділи, в яких встановлюються задачі, функції, права, обов'язки та відповідальність служб підприємства та керівників підрозділів. Це дає змогу потім оцінювати результати діяльності служб і підрозділів, приймати рішення про матеріальне та моральне стимулювання працівників. Організаційне нормування передбачає велику кількість нормативів: якісно-технічні нормативи, технологічні нормативи у вигляді маршрутних і технологічних карт, експлуатаційно-ремонтні нормативи, трудові нормативи (розряди, ставки, шкали преміювання), фінансово-кредитні нормативи (розмір власних оборотних коштів, план погашення банківських кредитів), матеріально-постачальницькі та транспортні нормативи, організаційно-управлінські нормативи. Організаційне інструктування втілюється в багатьох інструкціях і вказівках, до яких відносять посадові інструкції, методичні рекомендації з виконання комплексів робіт, методичні інструкції (порядок, форми й методи виконання окремих техніко-економічних завдань), робочі інструкції, які визначають порядок дій процесу управління організацією [5, с. 122].

Економічні методи управління – це система економічних важелів і заходів, за допомогою яких здійснюється вплив на керовані об'єкти з метою досягнення поставленої мети і забезпечення єдності інтересів суспільства, підприємства та окремих працівників [6, с. 66]. Ці методи дають змогу впливати на поведінку об'єктів управління на різних рівнях – від індивіда до держави. Підприємство, впливає на процес виробництва за допомогою планових показників і пов'язаних з їх виконанням форм і систем оплати праці, преміювання або економічних санкцій, додаткових матеріальних заохочень. Застосування економічних методів має базуватися строго на їх окупності. Це означає, що інвестування коштів у матеріальне стимулювання співробітників повинно принести прибуток організації за рахунок підвищення якості виконуваних робіт у планованому періоді. Реалізація економічних методів управління здійснюється в системі економічних відносин між членами трудового колективу. Керівництво організації за допомогою різних компонентів оплати праці (основний і додаткової заробітної плати, премій) регулює матеріальну зацікавленість працівників. Ця система взаємовідносин досить складна, оскільки включає в себе економічні, соціальні, психологічні й організаційні відносини [2, с. 210].

Соціально-психологічні методи – це способи реалізації управлінського впливу на персонал, які ґрунтуються на використанні закономірностей соціології і психології. Соціально-психологічні методи управління засновані на використанні таких соціальних факторів, як неформальні групи, роль і статус особистості, система взаємовідносин у колективі, соціальні потреби, психологічний клімат, етика спілкування і поведінки персоналу. Сутність цих методів зводиться до впливу на особистість і колектив для формування у них установок щодо їх трудової діяльності і творчої активності. Для здійснення впливу на окрему особистість використовуються психологічні методи, для впливу на групу, колектив – соціологічні [2, с. 215].

Якщо окремо розділити соціальні і психологічні методи, то до соціальних відносяться:

- 1) методи соціального регулювання (критика і самокритика, соціальне планування, звичаї й традиції, обмін досвідом);
- 2) методи соціального нормування (правила внутрішнього розпорядку, статuti громадських організацій, правила службової етики й етикету, кодекси честі, форми дисциплінарного впливу);
- 3) методи морального стимулювання (оголошення подяк, присвоєння почесних звань, надання додаткових соціальних благ) [7, с. 179-180].

До психологічних методів управління науковці відносять:

- 1) методи гуманізації праці – методи, що спрямовані на поліпшення естетичних умов праці шляхом дизайну робочого місця, використання психологічного впливу кольору, музики, освітлення, використання сучасних технічних засобів праці тощо;
- 2) методи комплектування трудових колективів, які базуються на використанні соціометричного тестування, за допомогою якого встановлюють симпатії в колективі, психологічну сумісність тощо;

3) методи психологічного спонукання, які спрямовані на формування у працівників мотивів до високопродуктивної праці в результаті розвитку ініціативи та підприємливості;

4) методи професійного відбору і навчання, які включають відбір людей, що володіють такими психологічними характеристиками, що найбільшою мірою відповідають виконуваний роботі [7, с. 180-181].

Наведені вище методи є «класичними», модернізація у сфері управління зумовила появу новаторських методів управління персоналом.

Коучинг – це метод інноваційного розвитку трудового потенціалу підприємства, що забезпечує розкриття ймовірних можливостей працівників, їх самоорганізацію, підвищення продуктивної діяльності та професійного зростання, яке сприятиме формуванню економічної політики управління персоналом та розвитку підприємства за рахунок якості працівників [19, с. 52], тобто цей метод консультування, який зосереджує свою увагу на вміннях підвести людину до самостійно прийнятого рішення.

Аутсорсинг кадрових процесів – це така форма господарських взаємовідносин, за якої роботодавець частину обов'язків з управління трудовим потенціалом передає спеціалізованій компанії, що здатна надавати високоякісні послуги завдяки використанню сучасних новітніх технологій управління персоналом та наявністю у своєму штаті висококваліфікованих спеціалістів; недоліком аутсорсингу є висока вартість деяких послуг, але водночас він створює умови зниження витрат на утримання відповідних структурних підрозділів [20, с. 144].

Метод використання гнучкого графіка роботи персоналу – фіксована кількість годин робочого тижня підтримує застарілий менталітет; водночас для ефективності виробництва від працівника доцільно вимагати лише результат, а не час знаходження його на робочому місці впродовж визначеного терміну [5, с. 124].

Масовий метод дистанційного навчання E-learning, суть якого полягає в передачі знань великій кількості осіб [6, с. 143], це вимагає високої самоорганізації, бажання здобувати нові знання, правильно використовувати свій час (тайм менеджмент).

Для того аби впровадити нові методи управління, керівнику потрібно враховувати, що новачки можуть не подолати опору працівників, які звикли до «класичних» методів. Тому таким змінам повинна передувати роз'яснювальна робота, навчання, а також стимулювання працівників.

Висновки. Отже, управління персоналом передбачає використання різних методів, які мають свої особливості. Хоч ці методи можна відокремити один від одного, проте на практиці для того щоб підприємство було конкурентоспроможним, потрібно використовувати їх в системі. Нові методи дозволяють підвищити ефективність працівника. Для кращого сприйняття змін персоналом, керівник повинен організувати проведення комплексу заходів.

Література.

1. **Данюк В.М.** Менеджмент персоналу: [навч. посіб.] / **В.М. Данюк, В.М. Петух, С.О. Цимбалюк** [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 398 с.
2. **Крушельницька О.В.** Управління персоналом: [навч. посіб.] / **О.В. Крушельницька**. – К.: Кондор, 2003. – 296 с.
3. Економічна енциклопедія / за ред. **Б. Гаврилишина**. – К. : Академія, 2002. – Т. 3. – 951 с.
4. **Балабанова Л.В.** Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах ринкової економіки : [монографія] / **Л.В. Балабанова, О.В. Стельмашенко**. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. – 229 с.
5. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – № 10, частина 2, 2016. – С. 121-125.
6. Менеджмент: Підручник / **В.В. Стадник, М.А. Йохна**. – К. : Академвидав, 2010. – 472 с.
7. **Харченко Г.** Особливості соціально-психологічних методів в управлінні підприємством / **Г. Харченко, Ю. Боровий** // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – 2013. – № 53 (1026). – С. 178-181.

УДК 338.46:339

ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПЛАНУВАННЯ» ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ

INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF «PLANNING» AND SYSTEMATIZATION OF THE APPROACHES

СЕНУХОВА М.С.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Планування можна розглядати, як систему дій необхідних для подолання розбіжностей між існуючим і бажаним станом. Науково обґрунтоване планування діяльності підприємств повинно створити необхідні і достатні умови для розширення, прискорення та підвищення ефективності створення і реалізації різних інновацій: продуктових, технологічних, економічних, соціальних та ін. Інновації необхідно спрямовувати на розробку конкурентоспроможної продукції та отримання прибутку. Це повинно дозволити в найближчій перспективі створити високорентабельні промислові виробництва, в тому числі орієнтовані на експорт.

Ключові слова: планування, підприємство, організація діяльності, конкурентоспроможність.

Planning can be seen as a system of actions necessary to overcome differences between the existing and the desired state. The scientifically grounded planning of the activity of enterprises should create the necessary and sufficient conditions for expansion, acceleration and increase of efficiency of creation and realization of various innovations: food, technological, economic, social, etc. Innovation should be directed towards the development of competitive products and profit making. This should allow in the near future to create highly profitable industrial production, including export-oriented.

Key words: planning, enterprise, organization of activity, competitiveness.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Найважливішою складовою частиною сучасної економічної науки, що досліджує проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів з метою максимального задоволення матеріальних потреб суспільства і досягнення цілей підприємства є планування. В сучасних умовах господарювання, однією з основних задач в діяльності підприємств є підвищення їх конкурентоспроможності та ефективності функціонування. Ключовим моментом в цих умовах є планування як центральна функція управління, що обумовлює необхідність розробки теоретичних положень механізму і практичних рекомендацій, спрямованих на організацію та вдосконалення системи планування, обліку особливостей споживчої кооперації як складної, ієрархічної, соціально-економічної багатогалузевої системи.

Кожна людина, сім'я, колектив, господарство не мислять свого повсякденного життя без використання усного або письмового плану дій у роботі, навчанні, відпочинку, фінансових та інших справах на наступний день, місяць, рік, а більш завбачливі обмірковують свої дії на кілька років і навіть десятиліть наперед. З'ясовується, що більше від усіх захищені економічно і соціально та досягають успіхів саме ті, хто належним чином планує свої дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях останніх років проблеми ефективного планування з обов'язковим уточненням трактування самого поняття

* Науковий керівник – Антощенкова В.В., к.е.н., доцент

«планування» не знайшли достатнього висвітлення та відображення. Слід виділити роботи вчених-економістів: Рудьова В.А., Гуткевич [1] Щєбликіна І.О., Грибова Д.В. [2], Кулініч І.О. [3], Гуторової О.О. [4], Тарасюк Г.М., Шваб А.І. [6], Погріщук Б.В., Марченко О.І. [7].

Формулювання цілей статті. Метою статті є уточнення поняття «планування» в умовах ринку та систематизація підходів різних авторів в трактуванні планування.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах динамізму зовнішнього середовища практично неможливо забезпечити нормальну роботу підприємства, орієнтуючись тільки на поточну ситуацію та на внутрішні проблеми. Тому розробка перспективних, стратегічних планів є важливим напрямком підвищення планової роботи багатьох підприємств, в тому числі і сільськогосподарських. Агропромислові підприємства потребують планування діяльності та виробництва виду, обсягу продукції, як в короткостроковому так і в довгостроковому періоді. За часів планово-адміністративної економіки головна ціль планування на підприємстві полягала у виявленні невикористаних резервів і визначенні суми платежів до бюджету. Величина витрат нормувалася централізовано. Планування в до ринковий період характеризувалося надмірною деталізацією і регламентацією діяльності підприємства, яка послаблювала його економічні стимули для розширеного виробництва. Це негативно позначалося на результатах господарювання. Отже, не випадково на деяких вітчизняних підприємствах склалося хибне поняття, що в ринковій економіці планування відіграє другорядну роль та не потребує особливої уваги.

Як економічну категорію планування можна розглядати з економічної та управлінської точок зору. Планування це одна з форм наукового передбачення, призначеного для визначення конкретних дій будь-яких суб'єктів на перспективу з урахуванням сучасного стану; цілей розвитку або діяльності і найбільш вірогідною ситуацією в майбутньому періоді. Система планування являє собою сукупність принципів, форм, методів, технологій та організації планування. Наприклад в аграрному підприємстві система планування діяльності підприємства складається з комплексу планових документів (планів, програм, проектів), що забезпечують досягнення поставлених в плановому періоді цілей, які охоплюють усі галузі господарської та соціальної діяльності, рівнів управління, взаємопов'язаних між собою і узгоджених за змістом різних розділів, термінів забезпечених необхідними ресурсами.

Сьогоднішня криза економіки – це, перш за все, криза її виробничої сфери, основною ланкою якої є підприємство. Головна функція промислового підприємства – виробнича діяльність. В сучасних умовах посилення міжнародної конкуренції ринок вимагає виробництва конкурентоспроможної продукції. Конкурентоспроможність – комплексний показник діяльності підприємства. У кожній галузі господарства вона має специфічні риси. Випуск такої продукції дозволить вийти економіці із затяжної спаду і забезпечити її стає функціонування та зростання.

В табл. 1 представлено визначення поняття «планування» різними авторами.

Планування діяльності підприємств – це складова частина виробничогосподарської роботи трудового колективу, його управління, виробництва продукції, проектування, стимулювання та існування. Як складова частина економічної науки планування на підприємствах базується на загальних взаємопов'язаних між собою методах наукових досягнень, як комплексного підходу, системного аналізу, експерименту, моделювання, експертних оцінок і т.п. Перехід підприємства до ринкових відносин означає: самостійність забезпечення технічного, виробничого, соціального розвитку колективу за рахунок власних коштів; повну відповідальність за результати діяльності перед постачальниками, споживачами, бюджетом і банком; сприйняття прибутку як основи успішної діяльності підприємства [7, с. 8].

Трактування поняття «планування»

<i>Автор (колектив авторів)</i>	<i>Трактування</i>
Рульєв В.А, Гуткевич С.О. [1] Щебликіна І.О., Грибова Д.В. [2]	це вид управлінської діяльності, який визначає перспективу і майбутній стан організації, шляхи і способи його досягнення
Кулініч І.О. [3]	це набір дій і рішень, що ведуть до розробки специфічних стратегій, призначених для того, щоб допомогти організації досягти своїх цілей
Гуторова О.О. [4]	це процес визначення цілей діяльності організації та прийняття рішень щодо шляхів їх досягнення
Пономаренко П.І., Чоха О.М., Герасименко Т.В. [5]	це розробка та коригування планів, що включають очікування майбутніх результатів, їх обґрунтування, конкретизацію й опис діяльності господарського об'єкта як на найближчу, та і на віддалену перспективу
Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. [6]	процес підготовки рішень про цілі, способи і методи їх досягнення шляхом ціленаправленої порівняльної оцінки різних альтернативних варіантів дій в передбачувальних умовах, і їх прийняття завжди пов'язано із використанням ресурсів, то ресурси підприємства і являються в більшій мірі предметом планування на підприємстві
Погріщук Б.В., Марченко О.І. [7]	це процес складання різних планів на підставі сукупності взаємно узгоджених показників його соціально-економічного розвитку з визначенням номенклатури, асортименту й обсягів виробництва продукції, ринків збуту, величини ресурсів і джерел їхнього фінансування, витрат і доходів тощо.

Процес планування не відокремлювати від контролю за ходом виконання планових показників. Однак процес контролю більш обмежений, його потрібно розглядати в поєднанні з регулярним збором і обробкою інформації, оскільки від об'єктивності інформації залежить успіх планування. В даному дослідженні процес планування пропонується пов'язати з таким поняттям, яке зовсім недавно з'явилося в нашій економіці: контролінг. Контролінг розглядається як систематичний процес збору та обробки інформації, необхідної для проведення планових операцій, в поєднанні з постійним контролем за ходом виконання планів, шляхом порівняння планових і фактичних показників і коригування планових показників по мірі надходження нової інформації про розвиток зовнішнього середовища. Умовно можна вважати, що контролінг є органічною єдністю моніторингу та контролю.

Кулініч І.О. [3, с. 36] зазначає, що планування – це одна з функцій керування, процес вибору цілей під час прийняття управлінських рішень. Планування забезпечує основу для всіх управлінських рішень. Функції організації, мотивації і контролю орієнтовані на вироблення стратегічних планів. Процес планування забезпечує основу для керування членами організації. Процес планування є інструментом, що допомагає в прийнятті управлінських рішень.

Рульєв В.А, Гуткевич [1, с. 128] та Щебликіна І.О., Грибова Д.В. [2, с. 84] тотожні в своїх визначеннях та поняттях і вказують, що планування є основною функцією менеджменту, яка зв'язує разом всі управлінські функції. Без планування організація не в змозі чітко визначити свої цілі і напрямки діяльності. Планування є основою ефективної економіки, який в ринкових умовах набуває першочергового значення, незалежно від специфіки діяльності підприємств.

На думку Погрішук Б.В. та Марченко О.І. [7, с. 37] планування на підприємстві – це низова ланка планування розвитку економіки галузі, регіону, країни. Воно зорієнтоване на найкраще використання всіх видів ресурсів і запобігання помилкових дій, які можуть зумовити зниження ефективності господарювання. Планування покликане за можливості заздалегідь враховувати всі зовнішні і внутрішні фактори, що забезпечують сприятливі умови для нормального функціонування підприємства. Ми з цим повністю погоджуємося, але як показує дійсність дуже часто і добре заплановані дії та діяльність зазнають невдачі через відсутність стабільності багатьох чинників, факторів.

Висновки. Планування на підприємстві це самостійна галузь знань, навіть більше, це наука планологія, як особлива сфера діяльності людини, або частина діяльності підприємства і його підрозділів. Трактувати поняття «планування» можна по різному з врахуванням різних чинників та складових, функцій та сфери діяльності. Але найважливіше, що планування допомагає у прийнятті ефективних і правильних управлінських рішень, передбачуючи майбутнє стану економіки. Отже планування можна також розглядати, як систему дій необхідних для подолання розбіжностей між існуючим і бажаним станом. Науково обґрунтоване планування діяльності підприємств повинно створити необхідні і достатні умови для розширення, прискорення та підвищення ефективності створення і реалізації різних інновацій: продуктових, технологічних, економічних, соціальних та ін.

Література.

1. **Рульєв В.А.** Менеджмент: навч. посіб./ **В.А. Рульєв, С.О. Гуткевич.** – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.
2. **Щебликіна І.О.** Основи менеджменту: навч. посіб. з дисципліни / **І.О. Щебликіна, Д.В. Грибова** // Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Мелітополь: Вид. будинок Мелітоп. міськ. друк., 2015. – 479 с.
3. **Кулініч І.О.** Психологія управління: навчальний посібник / **І.О. Кулініч.** – К.: Знання, 2008. – 292 с.
4. **Гуторова О.О.** Менеджмент організації: навчальний посібник / **О.О. Гуторова;** Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ, 2017. – 266 с.
5. **Пономаренко П.І.** Планування і контроль на гірничому підприємстві: навчальний посібник / **П.І. Пономаренко, О.М. Чоха, Т.В. Герасименко.** – Д.: Національний гірничий університет, 2013. – 139 с.
6. **Погрішук Б.В.** Планування та контроль на підприємстві: підручник / **Б.В. Погрішук, О.І. Марченко;** Терноп. нац. екон. ун-т, Вінниц. навч.-наук. ін-т екон. – Тернопіль: КРОК, 2015. – 682 с.
7. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навчальний посібник / Г.М. Тарасюк, А.І. Шваб / Київ: «Каравела», 2003. – 432 с.

АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI: МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

PURPOSE AND TASKS OF THE AUDIT OF RECEIVABLES

БІЛОЗУБ О.О., ДРЕВАЛЬ П.О., СІКЕТІНА Н.Г.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Окреслення мети та завдань обліку дебіторської заборгованості є одним з найбільш складних та суперечливих питань, що зумовлено проблемою неплатежів. Питання удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості на сьогодні залишаються недостатньо дослідженими. Дослідженням встановлено основні задачі, що повинні бути вирішені в процесі аудиту дебіторської заборгованості та окреслено напрями удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості.

Ключові слова: аудит, дебіторська заборгованість, мета аудиту, завдання аудиту.

Defining the purpose and objectives of accounting for receivables is one of the most complex and controversial issues due to the problem of non-payment. The issue of improving accounting and auditing accounts receivable to date remain insufficiently researched. The research identifies the main tasks to be solved in the process of auditing receivables and outlines directions for improving the accounting and auditing of accounts receivable.

Key words: audit, receivables, purpose of audit, audit tasks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Від початку формування ринкових відносин в Україні і донині існує чимало актуальних нерозв'язаних питань, пов'язаних з обліком та аудитом дебіторської заборгованості. Це обумовлює постійний перегляд нормативних актів і регламентуючих документів, вироблення нових шляхів удосконалення організації та методики обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

Стан розрахунків з дебіторами на вітчизняних підприємствах є напруженим, що виявляється у значних сумах заборгованості і тривалих термінах її погашення. Окреслення мети та завдань аудиту дебіторської заборгованості є одним з найбільш складних та суперечливих питань, що зумовлено проблемою неплатежів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розгляд проблем теорії та практики обліку та аудиту дебіторської заборгованості зробили вітчизняні та закордонні дослідники, такі як: Ф.Ф. Бутинець, Т.Г. Маренич, Б.Ф. Усач, І.В. Ткаченко та інші. Але питання удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості на сьогодні залишаються недостатньо дослідженими.

Формулювання цілей статті. Окреслити мету та проаналізувати завдання проведення аудиту дебіторської заборгованості задля правильності відображення у звітності підприємства інформації про дебіторську заборгованість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аудит дебіторської заборгованості є засобом, що може визначити її достовірне відображення у фінансовій звітності, сприяти підвищенню якості зібраної інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій з дебіторами підприємства. Мета аудиту дебіторської заборгованості – підтвердити інформацію щодо повноти, достовірності, законності та правильності відображення в обліку та своєчасності розрахунків з дебіторами, а також установити дотримання підприємством вимог П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Предмет аудиту дебіторської заборгованості – господарські процеси та операції, пов'язані з розрахунками підприємства з дебіторами, а також відносини, що виникають при цьому на підприємстві та за його межами [1].

Мета аудиту відповідно до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» полягає у висловленні аудитором

* Науковий керівник – Рижикова Н.І., д.е.н., доцент

незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації про дебіторську заборгованість.

В процесі аудиту дебіторської заборгованості повинні бути вирішені наступні основні задачі [2]: перевірка дотримання порядку документального відображення виникнення дебіторської заборгованості; підтвердження наявності внутрішнього контролю за відсутністю викривлення даних при відображенні показників на рахунках бухгалтерського обліку та фінансової звітності; підтвердження відповідності оформлених бухгалтерських операцій діючим нормативним актам; перевірка наявності інвентаризації розрахунків відповідно до облікової політики підприємства та вимог законодавства; контроль своєчасності погашення дебіторської заборгованості.

Об'єктами аудиту дебіторської заборгованості є [3]: П(С)БО, якими керується підприємство при веденні обліку розрахунків з дебіторами; бухгалтерські рахунки, а також будова аналітичних рахунків з обліку дебіторської заборгованості; порядок проведення інвентаризації розрахунків; порядок нарахування резерву сумнівних боргів; форми бланків документів, реєстрів обліку, звітності; форми бланків векселів, цінних паперів; терміни подання документів до бухгалтерії для пред'явлення рахунків, векселів.

Важливою є програма аудиторської перевірки та вибору аудиторських процедур, доречних в кожному конкретному випадку аудиту довгострокової та поточної дебіторської заборгованості. Слід зазначити, що на сьогодні немає типової програми аудиту, яка б відповідала сучасним вимогам якісного проведення аудиту дебіторської заборгованості. Як правило, програма включає тільки перелік аудиторських процедур, які необхідно здійснити, виконавця, термін перевірки та індекс робочого документа.

Таким чином, удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості необхідно здійснювати у таких напрямках [4]: удосконалення нормативного забезпечення обліку дебіторської заборгованості на підприємстві; здійснення подальшої гармонізації бухгалтерського та податкового обліку в частині формування резерву сумнівних боргів, обліку сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості; створення відділу внутрішнього контролю за сумнівною та безнадійною заборгованістю; забезпечення своєчасного контролю співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості; визначення та підтримка оптимального розміру дебіторської заборгованості.

Отже, удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості за наведеними напрямами має сприяти підвищенню їх ефективності. Це забезпечить своєчасність, повноту та юридичну обґрунтованість розрахунків з дебіторами як запоруку успішного розвитку, стабільності та стійкості вітчизняних підприємств у сучасних ринкових умовах.

Література.

1. **Немченко В.В.** Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту): [підручник] / **В.В. Немченко, О.Ю. Редько.** – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.
2. **Давидова Г.М.** Аудит: [підручник] / **Г.М. Давидова, М.В. Кужельний.** – К.: Знання, 2009. – 495 с.
3. **Буфатіна І.** Облік дебіторської заборгованості / **І. Буфатіна** // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 52. – С. 41-45.
4. **Горбачова О.М.** Облік і аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи їх вирішення / **О.М. Горбачова, А.В. Лахай** // Торгівля і ринок. – 2010. – № 30. – Т. 2. – С. 392. – 399.
5. **Євлаш Т.** Методичні підходи до удосконалення класифікації дебіторської заборгованості / **Т. Євлаш** // Економ. аналіз. – 2010. – № 5. – С. 255-258.
6. **Маренич Т.Г.** Бухгалтерський облік у схемах і таблицях: [навч. посіб.] в 2-х ч. / **Т.Г. Маренич.** – Харків: Міськдруку, 2011. – Ч. 2. – 190 с.

УДК 331.101.3:65.012.12

МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

METHODS OF MOTIVATION OF PERSONNEL ON ENTERPRISES. NATIVE AND WORLD EXPERIENCE

СОЛОШЕНКО О.Ю.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розкрито сутність та економічну природу мотивації працівників. Досліджено досвід формування системи мотивації працівників у фірмах різних країн. У статті дослідженні соціально-економічні аспекти сучасної системи матеріального та нематеріального стимулювання працівників підприємств, а також існуючі проблеми формування нової системи мотивації в умовах ринкових перетворень.

Ключові слова: мотивація, стимулювання працівників, система мотивації праці.

The article reveals the essence and economic nature of workers motivation. Investigated the experience of the system formation of employees motivation in foreign firms of different countries. The article is devoted to the socio - economic aspects of the modern system of material and non-material stimulation of workers of the enterprises as well as the existing problems of the formation of a new system of motivation in conditions of market transformations.

Key words: motivation, stimulation of workers, system of motivation of labor.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку економіки України основним ресурсом підприємства є персонал. Мотивація - це головний елемент активізації людського чинника, що не тільки створює матеріальні передумови виробництва, але і забезпечує їх ефективне використання. Ні одна система управління не функціонуватиме досконалим, якщо в масштабі країни, регіону або окремого підприємства не буде розроблена ефективна система мотивації праці персоналу, яка би спонукала кожного працювати продуктивніше для досягнення особистісних цілей та цілей підприємства загалом.

Однією з головних функцій управління на підприємстві є саме мотивація. Підприємство може реалізувати свій потенціал економічного зростання лише за умов ефективної мотивації. Саме тому питання удосконалення методів мотивації праці персоналу на підприємстві є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективної мотивації людської діяльності присвячено праці вчених, таких як Л.Є. Басовський [1], І.М. Герчикова [2], Н.В. Дикань, Н.І. Кабушкін, І.О. Кулініч, В.І. Хомяков, А.В. Шегда та ін тощо.

Формулювання цілей статті. Ціль статті є аналіз сучасних методів мотивації персоналу на підприємстві, співставлення практики мотивації в нашій країні з країнами зарубіжжя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація праці – це спонукання людини до виробничої чи невиробничої діяльності для задоволення своїх матеріально-побутових потреб і запитів, яке досягається за рахунок її праці.

* Науковий керівник – Богомоллова К.С., к.е.н., доцент

Особливістю управління персоналом на сьогодні є зростаюча роль особистості працівника. Відповідно і замінюється співвідношення стимулів і потреб, на які може опиратися система стимулювання [3]. Для мотивації співробітників підприємств сьогодні використовують найрізноманітніші методи. Розглянемо їх:

1. Організаційно-розпорядчі методи мотивації, засновані на директивних вказівках. Ці методи базуються на владній мотивації, заснованій на підпорядкуванні закону, правопорядку, ієрархії і т.д., і спирається на можливість примусу. Вони охоплюють організаційне планування, нормування, інструктаж, розпорядництво та контроль. До них відносять:

- професійне зростання та кар'єрний ріст - людям подобається думати, що їхня кар'єра прогресує. Навіть невелике збільшення відповідальності дає позитивний імпульс;
- гнучкий графік роботи - в останні роки поширюється тенденція, пов'язана з бажанням розрядити години пік, яка отримала назву гнучкого графіка роботи;
- командна робота – має безліч переваг: робітник має змогу вносити свій вклад в роботу, відчуття розподілу відповідальності, відчуття згуртованості колективу тощо;
- прийом «поділ влади» - все більше компаній, особливо західних країн, перетворюються на акціонерні товариства, а співробітники отримують частину акцій. Тепер вони зацікавлені в її благополуччі та процвітанні, адже від цього залежить їхній дохід як акціонерів.

2. Економічні методи мотивації, припускають матеріальну мотивацію, тобто орієнтацію на виконання певних показників або завдань, та здійснення після їх виконання економічного винагороди за результати роботи. Використання економічних методів пов'язане з формуванням плану роботи, контролем за його здійсненням, а також економічним стимулюванням праці, тобто з раціональною системою оплати праці, що передбачає заохочення за певну кількість і якість праці та застосування санкцій за невідповідне його кількості і недостатню якість.

До економічних методів мотивації відносяться:

- премії – крім заробітної плати існують грошові виплати за результатами роботи чи спеціальні індивідуальні винагороди як визнання цінності того чи іншого працівника;
- висока заробітна плата – наприклад у політиці оплати праці французьких фірм спостерігається дві тенденції: індексація заробітної плати залежно від вартості життя та індивідуалізація оплати праці, індекси цін на споживчі товари враховуються в оплаті праці практично на всіх великих підприємствах, що відбивається в колективних договорах із профспілками та принцип індивідуалізації оплати праці у Франції здійснюється шляхом урахування рівня професійної кваліфікації, якості виконуваної роботи, кількості внесених раціоналізаторських пропозицій, рівня мобільності працівника;
- подарунки – займають особливе місце в системі мотивації персоналу. Вартість подарунка має бути пропорційна значимості досягнень, хоча деякі компанії встановлюють норми вартості в пропорції до зарплати. Але не завжди має сенс орієнтуватися на вартість: найкращий подарунок – це той, який привертає увагу до особистості людини. Тому в компанії має працювати соціальна програма: путівки для співробітників та їх дітей, матеріальна допомога і т.д. (практикується в Adecoagro, Agria Corporation, AVEBE).
- доплата за стаж і бонуси;
- безкоштовні обіди – можуть стати відмінним способом підтримки лояльності співробітників і висловлення їм вдячності за гарну роботу;
- компенсацію житла (Кернел Груп, Агрохолдинг Мрія).

3. Соціально-психологічні методи мотивації застосовуються з метою підвищення соціальної активності співробітників. За допомогою цих методів впливають переважно на свідомість працівників, на соціальні, естетичні, релігійні й інші інтереси людей і здійснюють соціальне стимулювання трудової діяльності [1].

До соціально-психологічних методів мотивації відносяться:

- створення сприятливого психологічного клімату в колективі: завдання не таке просте, як може здатися, і часто для її вирішення вдаються до послуг професіоналів - психологів і фахівців з консалтингу;

- поділ успіху компанії зі співробітниками - коли люди відчують, що вносять свій вклад у досягнення компанії, вони довше зберігають їй вірність і більш відповідально ставляться до своєї роботи;

- додаткові винагороди - виховання дітей, надання автомобіля, забезпечення у старості тощо. Найчастіше такі винагороди практикуються в великих корпораціях, холдингах за кордоном у розвинених країнах світу (США, Франція, Німеччина), які можуть дозволити собі витратити кошти на працівника який вже не працює у них [4];

- робоче місце – продуктивність та ефективність праці працівників найтіснішим чином пов'язані з умовами їх праці. Все має значення: робочий простір, устаткування, наявність або відсутність кондиціонування повітря, навіть ступінь комфортабельності меблів;

- соціальний пакет;

- корпоративні вечірки – вечірки на роботі також неминучі, як і зміни пір року. Вони служать відмінним засобом мотивації, даючи людям можливість краще пізнати один одного і трохи повеселитися (UkrLandFarming, BASF);

- престижність компанії – відчуття переваги над іншими, гордості, дає внутрішній стимул працювати ефективніше;

- курси підвищення кваліфікації, корпоративні навчання, курси іноземних мов тощо – самовдосконалення та самореалізація, навчання новому є хорошим стимулом працювати, закордонний досвід показує, що в більшості компаній є така система мотивації та розвитку персоналу (Агрохолдинг Мрія, Adescoagro);

покращення психологічного клімату на підприємстві, відділів тощо [5].

Висновки. Сучасна практика зарубіжних та деяких українських підприємств свідчить про тенденцію до суттєвих змін в системі мотивації персоналу. Для працівників, перш за все працюючої молоді, характерні ціннісні орієнтації, спонукальних мотивів до трудової діяльності. При цьому на перший план висувуються самореалізація і саморозвиток.

Сьогодні в Україні з різних засобів мотивації праці застосовують тільки її окремі елементи – ця обставина підкреслює необхідність створення цілісної системи мотивації праці персоналу, орієнтованої на розвиток трудового потенціалу працівників та результативність діяльності підприємства в цілому. Тому вирішення цього завдання є науковою проблемою, розв'язання якої потребує удосконалення науково-теоретичного й методичного забезпечення.

Література.

1. **Басовский А.Е.** Маркетинг: Курс лекцій / **А.Е. Басовский**. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 224 с.
2. **Герчикова І.М.** Менеджмент: Підручник / **І.М. Герчикова**. – [4-те вид-во., відпрац. та доп.]. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2011.
3. **Верхоглазенко В.** Система мотивації персоналу / **В. Верхоглазенко** // Консультант директора. – 2002. – № 4.
4. **Леценко А.О.** Мотивація праці як фактор підвищення прибутковості виробництва / **А.О. Леценко** // Ефективна економіка. – 2016. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
5. Використання сучасних методів мотивації персоналу на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://knowledge.allbest.ru/management/2c0a65625a2bd68a4c53b88421216d36_2.html

УДК 338.436.33

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

EFFICIENCY OF GROWING CROPS IN UKRAINE

СУХАР К.Ю.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Зернове господарство має ключову роль в економіці держави. Для забезпечення ефективної діяльності зернового господарства важливо повністю задовольняти внутрішні потреби країни в зерні та підвищувати обсяги можливого експорту. Для України нарощування виробництва зерна має стратегічне значення для піднесення національної економіки, тому що при успішному його розвитку створюються умови для ефективної діяльності низки суміжних галузей. Для забезпечення ефективної діяльності зернового господарства важливо повністю задовольняти внутрішні потреби країни в зерні та підвищувати обсяги можливого експорту. Актуальним та дієвим напрямом підвищення ефективності рослинництва в теперішній час і на найближчу перспективу буде використання останніх досягнень науки в біологічній, технологічній та інформаційній сфері.

Ключові слова: ефективність, урожайність, площа, сільськогосподарське виробництво, зернові культури.

Grain farming has a key role in the economy of the state. To ensure the efficient operation of the grain industry, it is important to fully meet the domestic needs of the country in grain and increase the volume of possible exports. For Ukraine, the increase in grain production is of strategic importance for the growth of the national economy, as its successful development creates conditions for the effective work of a number of related industries. To ensure the efficient operation of the grain industry, it is important to fully meet the domestic needs of the country in grain and increase the volume of possible exports. The current and effective direction of increasing the efficiency of crop production at the present time and in the near future will be the use of the latest advances in science in the biological, technological and information sectors.

Key words: efficiency, yield, area, agricultural production, grain crops.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна здавна відома як країна з добре розвинутим зерновим господарством. Природно-кліматичні умови нашої держави сприятливі для вирощування всіх відомих зернових та зернобобових культур. В поєднанні з високою хліборобською майстерністю українського селянства це вивело країну в кінці минулого століття на одне з провідних місць в Європі за виробництвом високоякісного зерна різного призначення. Вона славилась як одна з найбільших і надійніших житниць. І якщо нині наша держава з ряду об'єктивних і суб'єктивних причин переживає труднощі у розвитку зернового виробництва, то це слід розглядати як тимчасове явище.

Зернове господарство має ключову роль в економіці держави. Для забезпечення ефективної діяльності зернового господарства важливо повністю задовольняти внутрішні потреби країни в зерні та підвищувати обсяги можливого експорту. Для України нарощування виробництва зерна має стратегічне значення для піднесення національної економіки, тому що при успішному його розвитку створюються умови для ефективної діяльності низки суміжних галузей. Підвищення рівня ефективності виробництва зерна є одним із найважливіших завдань, від розв'язання якого залежить продовольча безпека країни. Воно повинно здійснюватися як на державному, так і на регіональному рівнях, де вирішуються питання забезпечення населення продуктами харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з головних галузей матеріального виробництва є сільське господарство. Надзвичайно важливе значення має продукція рослинництва – одна з провідних галузей аграрного виробництва. Над дослідженням проблеми економічної ефективності виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами

* Науковий керівник – Сагачко Ю.М., к.е.н.

працювали такі відомі вчені та економісти, як В.І Бойко [1], В.Г. Андрійчук [2], Ю.П. Воскобійник, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, І.О. Бистрова, С.М. Чмир, Н.П. Фастівець, О.В. Шубравська, Н.О. Єфремова, та інших. Автори аналізують сучасний стан зернового комплексу України, висвітлюють чинники, які визначають тенденції на ринку зерна, здійснюють аналіз і прогноз можливостей України як експортера зернових.

Виробництво зерна займає особливе місце серед інших галузей рослинництва, адже зерно є не тільки основою харчування людини, а також є джерелом виробництва тваринницької продукції, експортним продуктом, що визначає зовнішньоекономічні позиції держави. Попри те, що наша країна має добрі кліматичні умови та родючі чорноземи для вирощування зернових культур, в останні роки зерновиробництво не відрізняється стабільністю. Тож першочерговим завданням виробників продукції зернових культур є підвищення родючості та економічної ефективності виробництва зерна. Більше уваги потрібно приділити досягненню високоефективного господарювання, підвищення якості сільськогосподарської продукції. Підвищення економічної ефективності сільського господарства передбачає збільшення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції при одночасному зменшенні затрат праці і матеріальних засобів на одиницю продукції. Розв'язання цієї проблеми нерозривно пов'язане з подальшою всебічною інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, в процесі якої забезпечується підвищення врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності худоби і птиці. В сучасних умовах сільське господарство розвивається переважно на основі інтенсифікації, що є основним джерелом підвищення його економічної ефективності.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати сучасний стан та визначити шляхи підвищення ефективності виробництва зернових культур.

Виклад основного матеріалу дослідження. В успішному розвитку багатьох галузей економіки України, насамперед сільського господарства, вирішальну роль відіграє збільшення обсягів виробництва зерна. Зернові культури мають найбільшу питому вагу в структурі посівних площ і валових зборів сільськогосподарських культур. Це пояснюється їх винятковим значенням та різнобічним використанням.

Оцінюючи розвиток аграрного сектору економіки України протягом років незалежності, слід виділити два основних векторальні напрями: занепад галузей тваринництва та інтенсифікація рослинництва. Так, починаючи з 90-х років та особливо з 2000-х років, більшість сільськогосподарських підприємств займаються вирощуванням рослинницької продукції. У цій галузі акценти розставлені на культури, які є експортно та інвестиційно привабливими: пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник, соя, ріпак. Загальними передумовами успішного розвитку саме цих підкомплексів є сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, макроекономічні фактори виробництва та всезростаючий попит на дану продукцію у світі, що формують високі ціни на продукцію. Завдяки такій політиці відбулося значне підвищення доходів аграрних формувань, підвищилась стабільність їхнього фінансового стану та утворилися передумови для подальшого інвестування в технічне переоснащення галузі. Такі тенденції збереглися і в 2016 році.

Економічна ефективність виробництва зерна характеризується рядом показників, а саме урожайність, продуктивність праці, собівартість та ціна реалізації продукції, прибуток на 1 га посівної площі, на 1 ц зерна та 1 люд.-год, рівень рентабельності виробництва зерна тощо [3]. Загалом в Україні площа сільськогосподарських угідь становить майже 36,5 млн. га, з яких у господарському віданні аграрних підприємств перебуває понад 20,7 млн. га (99 % оформлені згідно договорів оренди земельних паїв). Рештою 43,1 відсотків (або 15,7 млн. га) володіють господарства населення. Однак слід зауважити, що в аграрному секторі так би мовити «доступними» для ведення бізнесу є трохи більше 73 %, оскільки 5 млн. га угідь використовується населенням для будівництва, обслуговування житлових і господарських будівель, а також підсобного господарства; ще приблизно така ж частина за структурним групуванням належить до сіножатей та пасовищ (а по суті не використовується взагалі). Таким чином, за 2015-2017 роки посівна площа в Україні не змінювалася і становить 26,8 млн га. Основну частку традиційно займають культури зернової групи (53,6%, або 14,3 млн. га). За 15 років площа збільшилася, з першого погляду, не істотно – на 0,7 млн. га, але серед всього розмаїття зернових та

зернобобових культур, товаровиробники вирощують лише пшеницю (46,5 %), кукурудза на зерно (27,9 %) та ячмінь (19,1 %), що загалом складає 93,5 %. Це призвело до істотного скорочення площ під житом, вівсом, просом, гречкою, рисом, горохом та виною.

За даними Державного комітету статистики України у 2017 році урожай зернових та зернобобових культур склав 61,3 млн. тонн з 14,5 млн. га при врожайності 42,3 ц/га [6]. Найбільше зібрали аграрії Вінницької (4,8 млн. тонн), Одеської (4,2 млн. тонн), Полтавської (4,2 млн. тонн) та Чернігівської (4,0 млн. тонн) областей [7].

У розрізі зернових культур було зібрано:

- пшениці – 26,1 млн. тонн з 6355,4 тис. га при врожайності 41,1 ц/га;
- кукурудзи – 24,1 млн. тонн з 4429,4 тис. га при врожайності 54,4 ц/га;
- ячменю – 8,3 млн. тонн з 2499,9 тис. га при врожайності 33,1 ц/га;
- жита - 506,8 тис. тонн з 170,5 тис. га при врожайності 29,7 ц/га;
- вівса – 471,1 тис. тонн з 197,6 тис. га при врожайності 23,9 ц/га;
- гречки – 180,4 тис. тонн з 184,8 тис. га при врожайності 9,8 ц/га.

Зернобобових культур у 2017 році було зібрано 1,2 млн. тонн з 503,0 тис. га при врожайності 24,6 ц/га.

Сільськогосподарські угіддя потребують систематичного поліпшення: зрошення на Півдні, захисту ґрунтів від ерозії в Лісостепу та розвіювання на Поліссі. Комплекс заходів, спрямованих на збереження та поліпшення земельних угідь, називається меліорацією. В Україні площа зрошуваних земель становить понад 2 млн. га, осушених – близько 3 млн. га. На меліоративні роботи витрачено величезні кошти, але через недостатню наукову обґрунтованість, нераціональне використання зрошуваних та осушуваних земель, продуктивність їх невелика.

Виконання всіх процесів виробництва та реалізації зерна пов'язане з використанням матеріально-технічних ресурсів. Їх рівень, повнота забезпечення та ефективність використання багато в чому визначає рівень як окремих показників, так і ефективність використання в цілому. Слід відзначити, що підприємства з високим рівнем ресурсного забезпечення виробництва зерна спроможні впроваджувати у виробництво прогресивні технології виробництва, з використанням високоякісного посівного матеріалу сучасних сортів і гібридів, широкого застосування добрив і новітніх засобів захисту рослин, сучасних технологій після збиральної обробки та зберігання врожаю, що забезпечує високу ефективність виробництва зерна і найбільш вигідні схеми збуту продукції та в підсумку розширене відтворення їх капіталу. Суттєвий вплив на ефективність виробництва зерна має насіннєвий матеріал. Високоякісне насіння за сприятливих умов спроможне забезпечити високу урожайність та якість отриманої продукції. Але з іншої сторони якісне насіння має високу вартість і в структурі виробничих витрат складає до 20 % виробничої собівартості. За несприятливих кліматичних і виробничих умов високоякісне насіння не забезпечить навіть простого відтворення капіталу. Господарствам з недостатнім рівнем забезпеченості ресурсами доцільно вибирати посівний матеріал з урахуванням якості виконання попередньої операції (підготовки ґрунту), а також ресурсних і фінансових можливостей забезпечення відповідного рівня виконання операцій догляду за посівами [2].

Таким чином, для створення сприятливих умов розвитку зернового господарства необхідно: а) інтенсивне зростання виробництва зернових не за рахунок розширення площ посіву, а виключно на основі підвищення врожайності; б) розв'язання проблеми селекційної роботи в зерновому господарстві; в) покращення якості продукції; г) пошук нових економічно вигідних каналів реалізації.

Для забезпечення ефективної діяльності зернового господарства важливо повністю задовольняти внутрішні потреби країни в зерні та підвищувати обсяги можливого експорту. Для України нарощування виробництва зерна має стратегічне значення для піднесення національної економіки, тому що при успішному його розвитку створюються умови для ефективної діяльності низки суміжних галузей [5]. Підвищення рівня ефективності виробництва зерна є одним із найважливіших завдань, від розв'язання якого залежить продовольча безпека країни.

Воно повинно здійснюватися як на державному, так і на регіональному рівнях, де вирішуються питання забезпечення населення продуктами виробництва, а також можливостей подальшого її підвищення.

Таким чином, актуальним та дієвим напрямом підвищення ефективності рослинництва в теперішній час і на найближчу перспективу буде використання останніх досягнень науки в біологічній, технологічній та інформаційній сфері. Для кожного господарства існує необхідність оптимізації технологій вирощування сільськогосподарських культур, які необхідно спрямувати на підвищення врожайності та якості продукції, довгострокову підтримку та покращення потенціалу родючості ґрунтів, зниження енерговитрат на одиницю продукції та отримання максимальної економічної ефективності [4].

Висновки. Вже в оглядовому періоді традиції у вирощуванні зерна будуть відроджуватися і примножуватися, а сама Україна, повністю задовольняючи внутрішні потреби в ньому, стане одним з найбільш впливових експортерів зернової продукції. Важливим напрямом зростання ефективності сільськогосподарського виробництва є підвищення рівня забезпеченості господарств основними і оборотними фондами та поліпшення їх використання.

Отже, для підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва господарство повинно застосовувати оптимізацію сівозмін, що поліпшить використання земельних ресурсів, і дасть змогу уникнути виснаження земель. На мою думку було б непогано налагодити систему зрошування. Відремонтувати фрегати та канали подачі води на поля, що значно поліпшить догляд за досить специфічним ґрунтом.

Докорінне перетворення економічних відносин в агропромисловому секторі має узгоджуватися з комплексом заходів щодо застосування досягнень науково технічного прогресу, соціальної перебудови села, поліпшення умов праці та побуту сільських трудівників господарювання, який має встановити насамперед залежність оплати праці від розмірів госпрозрахункового доходу господарства.

Сучасна аграрна політика спрямована на підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі вдосконалення економічних відносин між галузями в системі агропромислового комплексу. Це передбачає насамперед створення системи цін на продукцію агропромислового комплексу, яка б орієнтувала всі його ланки на високі кінцеві результати і створювала умови для роботи сільськогосподарських та переробних підприємств на принципах господарського розрахунку і самофінансування.

Література.

1. **Бойко В.І.** Зерно і ринок: [монографія] / **В.І. Бойко**. – К. : ННЦ ІАУ, 2007. – С. 45.
2. **Андрійчук В.Г.** Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / **В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин** // Аграрна наука, 2005р. С. 107-113.
3. **Базалій В.В.** Агротехнічний спосіб пролонгації фотосинтетичної діяльності рослин соняшнику / **В.В. Базалій, Є.О. Домарацький, А.В. Добровольський** // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2016. – № 4 (92). – С. 225-260.
4. **Кафлевська С.Г.** Стан та проблеми розвитку ринку зерна в Україні [Електронний ресурс] / **С.Г. Кафлевська, Н. Козяр**. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1928>
5. **Гордієнко М.І.** Сільське господарство України: Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку / **М.І. Гордієнко, Ю.М. Якимчук** // Науковий вісник ХДУ. Економічні науки. – 2014. – Вип. 9. – С. 90-96.
6. Статистична інформація. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>

УДК 338.65

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

ECONOMIC SAFETY OF ENTERPRISE: ESSENCE AND VALUE

УМЕХ ЧЕНЕЧЕРЕМ ФАВУР*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті проаналізовано трактування поняття «економічна безпека підприємства» різних наукових шкіл. Розглянуто проблеми економічної безпеки підприємства. Обґрунтовано складові економічної безпеки підприємства. Визначено, що головною метою забезпечення економічної безпеки підприємства є досягнення максимальної стабільності функціонування, а також створення основи і перспектив зростання для виконання цілей бізнесу незалежно від об'єктивних і суб'єктивних загрозливих факторів.

Ключові слова: економічна безпека, економічна безпека підприємства, конкурентоспроможність, загрози, інтерес.

The article analyzes the interpretation of the concept "economic security of enterprises" of various scientific schools. The problems of economic security of the enterprise are considered. The components of economic security of the enterprise are substantiated. It is determined that the main objective of ensuring the economic security of an enterprise is to achieve maximum stability of functioning, as well as to create the basis and prospects of growth for the fulfillment of business objectives, regardless of objective and subjective threats.

Key words: economic safety, enterprise economic safety, competitiveness, threats, interest.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах найважливіше значення набуває завдання забезпечення економічної безпеки і дотримання відповідних національних інтересів країни. Система забезпечення економічної безпеки пов'язана з рішенням правових, економічних і правоохоронних завдань, із захистом економічних інтересів і прав власності держави, суб'єктів економічної діяльності – підприємств, організацій та фізичних осіб.

Економічна безпека підприємства – економічний стан підприємства, сталий по відношенню до внутрішніх і зовнішніх змін фінансово-господарської діяльності, не пов'язаний з форс-мажорними обставинами. Економічна безпека підприємства являє собою створення таких умов його діяльності, за яких забезпечується надійний захист економічних інтересів підприємства від різних загроз. Головною метою економічної безпеки підприємства є гарантування його стабільного та максимально ефективного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економічної безпеки, в тому числі на рівні підприємств і організацій, досліджуються багатьма вітчизняними вченими, серед яких варто виділити: Андрушків Б.М., Малюту Л.Я. [3], Іванюту Т.М., Заїчковського А.О. [4], О.Є. Користіна, О.І. Барановського, Л.В. Герасименко, Васильців Т.Г. [5], Небаву М.І., Міронову Ю.В. [6].

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення складових та оцінка трактувань поняття «економічна безпека підприємства» різними авторами.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави. Відповідно до ст. 17 Конституції України чітко зазначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [1].

* Науковий керівник – Антощенкова В.В., к.е.н., доцент

Варто відокремлювати економічну безпеку держави та економічну безпеку підприємства. Але варто зауважити, що одне без іншого понять ефективно функціонувати не зможуть та тісно пов'язані.

Вперше термін «економічна безпека» був застосований Ф. Рузвельтом в програмах виходу з Великої депресії 1933-1937 рр. Але треба зазначити, що приблизно в той же період ця категорія була складовою програм соціально-економічних перетворень демократичної партії США. Примітно, що саме в період економічного спаду актуалізувалося питання забезпечення економічної безпеки країни. Ф. Рузвельт розробив свою відому програму «Новий курс», яка поступово вдосконалювалась з року в рік. Економічна безпека розглядалась у контексті національної безпеки. Головними її характеристиками виступали рівновага та стійкість економіки. Досягати цього стану економіки вдалося за допомогою адміністративних змін. Найголовнішим інструментом виступав план соціально-економічного розвитку. Найбільша увага приділялась проблемам укріплення економічної безпеки [2, с. 37,110,111].

Варто зауважити, що поняття «економічна безпека» дуже масштабно значне поняття. Ієрархія рівнів економічної безпеки наступна: глобальна економічна безпека, міжнародна економічна безпека, національна економічна безпека, економічна безпека регіону, економічна безпека підприємства. В табл.1 наведено трактування поняття «економічна безпека підприємства» різними авторами.

Таблиця 1

Трактування поняття «економічна безпека підприємства»

Автор (колектив авторів)	Визначення
Андрушків Б.М., Малюта Л.Я. [3, с. 12]	– це такий стан господарюючого суб'єкта, при якому він при найефективнішому використанні корпоративних ресурсів досягає попередження чи послаблення зовнішніх і внутрішніх негативних впливів, здійснює адекватний захист від існуючих небезпек і загроз та забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції й господарського ризику
Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [4, с. 18]	– це система створення механізму мобілізації і найбільш оптимального управління корпоративними ресурсами даного підприємствами з метою найбільш ефективного їх використання і забезпечення стійкого функціонування того чи іншого підприємства, його активної протидії будь-яким негативним чинникам впливу на свою економічну безпеку
Користін О.Є., Барановський О.І., Герасименко Л.В. та ін.[5, с. 48]	– це стан найбільш ефективного використання його ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування як у теперішній час, так і в майбутньому
Васильців Т.Г. [6, с. 74]	– це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не відбиваються негативно на його діяльності
Небава М.І., Міронова Ю.В. [7, с. 8]	це захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності

Економічну безпеку підприємства характеризують якісні та кількісні показники, що залежать від спроможності керівництва підприємства та спеціалістів ефективно уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства.

Економічну безпеку підприємства формують наступні складові: фінансова безпека; технологічна безпека, інтелектуальна безпека; правова безпека; інтелектуальна та кадрова безпека; інформаційна безпека; екологічна безпека; силова безпека; виробничо-збутова безпека; інноваційна безпека. Розглянемо складові більш детально.

1. Фінансова безпека включає напрямки: в операційній діяльності (забезпечення ліквідності і платоспроможності; регулювання грошових потоків; регулювання дебіторської і кредиторської заборгованості; орієнтування на більшу кількість клієнтів для зменшення ризику невиклат; введення додаткових пільг при достроковій оплаті; моніторинг фінансового стану постачальників і клієнтів); діяльність по формуванню власного і позикового капіталу (оптимізація обсягів власного і позикового капіталу; регулювання структури позикового капіталу; формування резервного фонду (самострахування); формування нерозподіленого прибутку); діяльність по формуванню активів (ефективність управління фінансовими потоками; контроль використання коштів; оптимізація оборотного капіталу; моніторинг відповідності активів і пасивів за строками та сумами; моніторинг прибутковості активів; управління валютними ризиками, пов'язаними з наявністю активів в різних валютах; страхування майна і ризиків); інвестиційна діяльність (планування довгострокових інвестицій; визначення прибутковості інвестиційних проєктів; управління інвестиційними ризиками; оптимізація періодів окупності реалізованих інвестиційних проєктів).

2. Технологічна безпека включає наступні напрямки: забезпечення конкурентоспроможності технологій які використовуються на підприємстві; моніторинг розвитку ринку новітніх технологій і дій конкурентів; продаж або утилізація морально і фізично застарілого обладнання.

3. Правова безпека: постійний аналіз всіх змін в законодавчій базі; посилення правового опрацювання та доопрацювання договірних відносин підприємства; вчасне виконання договірних зобов'язань; організація ефективної правової системи протидії можливим рейдерським захопленням; моніторинг економічного і політичного становища на державному рівні і на рівні регіону; розробка шляхів вирішення окремих ситуацій на основі конкретного прецеденту; консультації зовнішніх фахівців).

4. Інтелектуальна і кадрова безпека: організація системи управління кадровими ресурсами; планування ресурсів персоналу; якісні перевірки кандидатів для прийому на роботу; організація системи навчання; підвищення ефективності системи мотивації; збереження і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства; заохочення винахідницької та раціоналізаторської активності співробітників та ін..

5. Інформаційна безпека: розробка системи доступу до інформації; аналіз інформації про партнерів і контрагентів; впорядкування схем і термінів проходження документів через підрозділи підприємства; захист від шпигунства, захист комерційної таємниці: визначення і закріплення дисциплінарної та іншої відповідальності кожного співробітника за дотримання умов конфіденційності; захист оргтехніки (антивіруси, паролі, рівні доступу до секретної інформації); участь в соціальних і благодійних програмах розвитку територіальної громади, регіону; розвиток бренд-менеджменту та ін.

6. Екологічна безпека: оптимізація витрат для дотримання норм допустимого вмісту шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє середовище; дотримання екологічних норм і параметрів продукції підприємства; меліорація ґрунтів.

7. Силова безпека: забезпечення фізичної та моральної охорони співробітників; скорочення розкрадань та / або втрат з причин невиробничого характеру; забезпечення збереження майна; забезпечення фізичного захисту: технічне оснащення контрольно-пропускної системи, постів охорони, сигналізація та ін..

8. Виробничо-збутова безпека: максимізація виручки за рахунок розширення асортименту продукції, збільшення частки присутності на традиційних ринках і освоєння нових ринків; підвищення якості продукції; оптимізація постійних і змінних витрат; регулювання товарно-матеріальних запасів; забезпечення оптимального значення операційного левериджу та ін.

9. Інноваційна безпека: оновлення і модернізація технічного оснащення підприємства; впровадження нових інноваційних технологій виробництва; бюджетування НДДКР та ін.

Забезпечення економічної безпеки підприємства в першу чергу залежить від людського фактору. Саме працівники підприємства можуть виступати як об'єктом, так і суб'єктом загроз, спрямованих на порушення економічної стабільності підприємства. З огляду на це, ведення постійної і ефективної роботи з персоналом набуває першорядної важливості з позицій забезпечення економічної безпеки підприємства.

Висновки. Головною метою забезпечення економічної безпеки підприємства є досягнення максимальної стабільності функціонування, а також створення основи і перспектив зростання для виконання цілей бізнесу, незалежно від об'єктивних і суб'єктивних загрозливих факторів. Безпекова політика підприємства повинна бути в першу чергу спрямована на запобігання негативних впливів на результати діяльності підприємства за рахунок ефективного використання фінансової, технологічної, інтелектуальної, правової, інтелектуальної, кадрової, інформаційної, екологічної, силової, виробничо-збутової та інноваційної складових.

Література.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. **Рувельт Ф.Д.** Беседи у камина / **Ф.Д. Рувельт.** – М.: ИТРК, 2003. – 408 с.
3. Економічна та майнова безпека бізнесу: навчальний посібник / **Б.М. Андрушків, А.Я. Малуца.** – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016. – 180 с.
4. **Іванюта Т.М.** Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / **Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський.** – К.: Центр учбової літера тури, 2009. – 256 с.
5. **Користін О.Є.** Економічна безпека: навчальний посібник / **О.Є. Користін, О.І. Барановський, А.В. Герасименко** та ін.; за ред. **О.М. Джужі.** – К.: Правова єдність, 2010. – 368 с.
6. **Васильців Т.Г.** Економічна безпека України: стратегія та механізми зміцнення: монографія / **Т.Г. Васильців.** – Львів: Арал, 2008. – 384 с.
7. **Небава М.І.** Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / **М.І. Небава, Ю.В. Міронова.** – Вінниця: ВНТУ, 2017. – 73 с.

УДК 636.0.082

СТАН МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

THE STATE OF DAIRY CATTLE BREEDING IN UKRAINE

ХОМЕНКО А.Ю.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стан розвитку агропромислового комплексу та галузі молочного скотарства впливає на соціальну та економічну стабільність економічної системи. За 1990-2018 роки в Україні поголів'я корів зменшилось в 4 рази. При цьому майже 76 % поголів'я корів утримується господарствами населення. Обсяги виробництва молока також зменшились більше ніж в 2 рази. З метою підвищення економічної ефективності молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах України, пріоритетним напрямком є підвищення генетичного потенціалу тварин в результаті поліпшення якості потомства і придбання племінних нетелей, а також поліпшення умов утримання великої рогатої худоби.

Ключові слова: молочне скотарство, поголів'я корів, обсяги виробництва, молоко.

The state of development of the agro-industrial complex and the dairy industry affects the social and economic stability of the economic system. In 1990-2018, the number of cows in Ukraine decreased by 4 times. Almost 76% of the cows are kept by households. The volumes of milk production have also decreased by more than 2 times. In order to increase the economic efficiency of dairy farming in agricultural enterprises of Ukraine, the priority direction is to increase the genetic potential of animals as a result of improving the quality of offspring and the purchase of breeding animals, as well as improving the conditions for the keeping of cattle.

Key words: dairy cattle, livestock cows, production volumes, milk.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Молочне скотарство – одна з найважливіших продовольчо-безпекових галузей України, призначення якої полягає в забезпеченні виробництва молока в обсягах, які достатні для завантаження виробничих потужностей молокопереробних підприємств з подальшим виробництвом молочної продукції. Стан розвитку агропромислового комплексу, в тому числі і її важливої складової – галузі молочного скотарства, впливає на соціальну та економічну стабільність економічної системи. Здорова нація – запорука успішної економіки, а якісна сировина – основа виробництва корисних для здоров'я продуктів.

За даними FAO – 16 % енергії людство отримує з їжі тваринного походження, зокрема молока. В даний же час в Україні споживання цього продукту є нижчим від медично-рекомендованих. Кожен українець споживає 205 кг молока та молочних продуктів, при нормі замість 380 кг [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану молочного скотарства та перспектив його розвитку приділено увагу в роботах багатьох науковців. Серед останніх досліджень варто відмітити праці В. Гутович, Д.К. Семенди, О.В. Семенди, В.В. Антощенко, та багатьох інших науковців. Однак становище галузі молочного тваринництва з кожним роком ускладнюється, а Україна нажалі все більше орієнтується на імпорту молочної продукції вказуючи на незадовільну роботу національної молокопереробної галузі яка не в змозі задовольнити потреби внутрішнього ринку. З кожним роком – українська молочна галузь втрачає можливості і здатність конкурувати навіть на вітчизняному ринку молочної продукції. Нажалі про забезпечення виробництва, яке повинно бути соціально орієнтованим на зростання здорового суспільства та яке не приносить матеріальної вигоди і більше того потребує фінансової допомоги та контролю, сучасному бізнесу просто не цікаве.

* Науковий керівник – Ткаченко С.Є., к.е.н., доцент

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження стану молочного скотарства в Україні, виявлення проблем та пошук перспективних шляхів подолання кризового становища галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молочне скотарство завжди займало вагомую частку в обсягах та структурі валової продукції сільського господарства. За роки незалежності України поголів'я корів та обсяги виробництва молока значно скоротились. Значно зросла частка в обсягах виробництва молока підсобних господарств (так званий «MilkHandMade»). Обсяг та структура валової продукції сільського господарства за 1990-2018 роки представлено в табл. 1. Питома вага виробництва продукції тваринництва в Україні в 2018 р. становила 28 %, порівняно з майже 50 % в 1990 році. При цьому питома вага виробництва молока в загальній структурі валової продукції сільського господарства скоротилась майже в 2 рази і має тенденцію до поступового скорочення. За останні 8 років питома вага молока в структурі валової продукції сільського господарства скоротилась на 5 % і нажаль така негативна тенденція продовжується.

Недостатній розвиток соціальної складової стримує розвиток людського капіталу, особливо це стосується аграрного сектору економіки. Формування стратегії сталого розвитку має ґрунтуватися на гармонійному та пропорційному поєднанні взаємопов'язаних складових: економічної, соціальної, екологічної, це забезпечить отримання синергетичного ефекту в усіх сферах та загального гармонійного зростання галузі сільського господарства.

Таблиця 1

**Обсяги та структура валової продукції сільського господарства
за 1990-2018 роки (у постійних цінах 2010 р.)**

Валова продукція	Роки					
	1990	2000	2010	2016	2017	2018
Всього, млн. грн	282774,2	151022,2	194886,5	254640,5	249157,0	268570,9
в т. ч. продукція тваринництва, млн. грн	137272,2	58183,3	70332,4	69588,4	69682,46	69885,9
Питома вага продукції тваринництва, %	48,5	38,5	36,1	27,3	28,0	26,0
в. т. ч. молоко, млн. грн	60789,5	30236,9	28533,0	25814,6	25563,5	25111,7
Питома вага молока, %	21,5	20,0	14,6	10,1	10,3	9,4

Джерело: складено автором за даними Держслужби статистики України [3] та джерела [4]

Найбільш непокоїть ситуація, що наразі закупівельна ціна на молоко у національних виробників, як сільськогосподарських підприємств, так і домогосподарств, яке поставляється на молокопереробні підприємства, більш ніж в три рази нижча за кінцеву роздрібну ціну. Тим самим, це формує стихійні ринки молока та молочної продукції, так зване молоко – «handmade» класу, яке ще в народі називають «натуральна молочна продукція». А це ж втрачені можливості і підірвання авторитету молокопереробників, які в умовах значного недозавантаження виробничих потужностей займаються політикою «зведення кінців з кінцями» [4, с. 43-44].

Ціновий диспаритет в Україні призвів до дестабілізації в аграрному виробництві. Адже загально відомо, що ціни на сировину сільськогосподарського виробництва зростали набагато менше, ніж ціни промислової продукції. Особливо на ту, без якої виробництво іншої продукції, в тому числі і сільськогосподарської унеможлиблюється (наприклад, корми, насіння, мінеральні добрива, техніка, дизельне паливо, бензин), що вплинуло на значне зростання виробничої собівартості. Звичайно була і дотаційна складова і відшкодування, але це ніяк не стимулює виробника, а навпаки, знижує його виробничу і фінансову активність, бажання до саморозвитку, удосконалення, використання новітніх технологій.

Обсяги виробництва молока наразі в Україні катастрофічно низькі, і з впевненістю можна говорити про те, що жодна з країн Європейського Союзу не зацікавлена в розвитку українського молочного скотарства. Нажаль ми в останні роки тільки і чуємо, що корова – це також бізнес і коли надої починають падати, то потрібно не шукати причину, а вибраковувати таких корів. Звичайно це загальна робота зоотехніка і менеджера відділення (ферми), спеціалістів, які добре володіють даною ситуацією, а краще щоб ще й економіст міг обрахувати доцільність такої вибірки. Однак не секрет, що цінність і якість молока у корови розкривається з роками, а отже були навіть приклади таких ферм, коли корови розділялися по вікових категоріях, адже молоко жирніше, вищого поживного гатунку саме в корів від 5-6 років (досвід батьків, ветеринарів-зоотехніків).

Для збільшення прибутку і рентабельності сільськогосподарського виробництва необхідно знизити собівартість молока за рахунок повної або часткової заміни наявних низькопродуктивних корів на племінних корів з більш високим удоєм, реконструкції тваринницьких приміщень і поліпшення якості потомства; запобігти скороченню пасовищ та сіножатей.

Утримання корів та виробництво молока є наразі не достатньо ефективним саме через занадто низькі ціни реалізації та занадто високу виробничу собівартість молока, спричинену в першу чергу відсутністю достатнього власного кормовиробництва, фізично та морально зношеним обладнанням та технікою, недосконалою законодавчо-підтримуючою базою, несприятливим інвестиційним кліматом в країні, несприятливими економічними, соціальними та політичними складовими.

Продовольча безпека будь-якої країни базується на тваринницькому виробництві – м'ясо, молоко, яйця і всі похідні. Дефіцит хоча б одного з цих продуктів і люди це відчують: переробка зупиняється, якість продукції погіршується, зростають ціни, а за ними соціальне невдоволення [5, с. 379]

Демографічна, економічна, політична ситуація з кожним роком лише погіршується і Україна вже не в змозі задовольнити навіть потреби внутрішнього ринку в багатьох видах стратегічної продукції, в тому числі молоці та молочних продуктах. Низька купівельна спроможність громадян вимагає від молокопереробників пристосовуватися до вимог внутрішнього ринку. Обсяги споживання молока та молочної продукції не забезпечують медично-рекомендовані норми споживання. Більшість молочних продуктів для великої частини українців вже стали просто недоступні. В табл. 2 наведено динаміку виробництва молока та поголів'я корів в Україні за період 1990-2018 роки.

За досліджуємий період (1990-2018 роки) в Україні поголів'я корів зменшилось в 4 рази і становило в 2018 році 1926,3 тис. гол. У сільгоспідприємствах поголів'я корів скоротилось аж на 85,2 % порівняно з поголів'ям корів в 1990 році. При цьому майже 76 % поголів'я корів утримується господарствами населення, хоча і поголів'я корів в підсобних господарствах за останні роки значно скоротилось і станом на 2018 рік становить 1458,4 тис. гол, або майже 67 % аналогічного показника 1990 року. Як наслідок, обсяги виробництва молока також зменшились більше ніж в 2 рази і в 2018 році становили 10098,8 тис. т. І лише за рахунок зростання продуктивності корів більш ніж в 2 рази було дещо призупинено темпи падіння обсягів виробництва молока в Україні. Продуктивність корів в сільськогосподарських підприємствах за даними Державної служби статистики України дещо вища ніж в господарствах населення, які виробляють 72,7 % молока.

З метою підвищення економічної ефективності молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах України, пріоритетним напрямком є підвищення генетичного потенціалу тварин в результаті поліпшення якості потомства і придбання племінних нетелей, а також поліпшення умов утримання великої рогатої худоби.

Таблиця 2

Виробництво молока та його структура й поголів'я корів і їх структура по категоріях господарств України за 1990-2018 роки

Роки	Усі категорії господарств	У% до 1990р	У тому числі					
			с-г. підпр.	у% до 1990р	питома вага, %	госп. насел.	у% до 1990р	питома вага, %
Виробництво молока, тис тонн								
1990	24508,3	100,0	18634,1	100	76	5874,2	100	24
2000	12657,9	51,6	3668,7	19,7	29	8989,2	153	71
2010	11531	47,0	3047,9	16,3	26,4	8483,1	144,4	73,6
2015	10615,4	43,3	2669,2	14,3	25,1	7946,2	135,3	74,9
2016	10381,5	42,4	2705,6	14,5	26,1	7675,9	130,7	73,9
2017	10280,5	41,9	2765,7	14,8	26,9	7514,8	127,9	73,1
2018	10098,8	41,2	2760	14,8	27,3	7338,8	124,9	72,7
Чисельність поголів'я корів станом на кінець року, тис гол								
1990	8378,2	100	6191,6	100	73,9	2186,6	100	26,1
2000	4958,3	59,2	1851	29,9	37,3	3107,3	142,1	62,7
2010	2642,8	31,5	589,1	9,5	22,2	2053,7	93,9	77,8
2015	2166,6	25,9	505,1	8,2	23,3	1661,5	76	76,7
2016	2108,9	25,2	484,6	7,8	23,0	1624,3	74,3	77
2017	2017,8	24,1	466,6	7,5	23,1	1551,2	70,9	76,9
2018	1926,3	23,0	467,9	7,6	24,3	1458,4	66,7	75,7

Джерело: розраховано за даними Держслужби статистики України [3]

Висновки. Отже, молочне скотарство України знаходиться в незадовільному стані. Сільськогосподарські підприємства все більше відмовляються від галузі тваринництва, аргументуючи це збитковістю галузі. Молочне скотарство та тваринництво проблемні галузі сучасності. Але важливо розуміти, що молоко, молочна продукція це складова не просто продовольчої безпеки, це основа здорової нації. Нажаль, коли ми ставимо аграрне виробництво на бізнесові рейки, ми самі штучно прирікаємо тваринництво на знищення. Хоча при умілому управлінні, навіть таку галузь можна зробити над прибутковою. Адже для якісної молочної продукції завжди знайдеться покупець, і навіть в умовах низької купівельної спроможності населення, можна впевнено говорити, що лікування людини обходиться значно дорожче, ніж купівля та споживання якісний молочного продукту. Хоча навіть це для України скоро стане проблемою – в кого і де купити якісний продукт. Адже для бізнесу основне – максимізація прибутку і нажалі якість сировини, продукції, в умовах відсутності контролю, просто нівелюється. І насправді хочеться подякувати тим господарствам, в тому числі і господарствам населення які продовжують утримувати корів – за розуміння, наскільки безцінним є такий продукт, як молоко.

Література.

1. **Гутович В.** Тваринництво: курс на відновлення галузі / **В. Гутович** // Урядовий кур'єр. – 2018. – Спецвипуск про урядові програми. – С. 3.
2. **Антощенкова В.В.** Економічна ефективність виробництва та реалізації молока в Україні / **В.В. Антощенкова, О.М. Кравченко** // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – Х.: ХНТУСГ. – № 3 – 2016. – С. 39-44.
3. Офіційний веб сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. **Антощенкова В.В.** Стан та перспективи розвитку молочного скотарства України / **В.В. Антощенкова** // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Економічні науки. – Х.: ХНАУ, 2015. – № 1. – С. 90-96.
5. **Семенда Д.К.** Державна підтримка у відновленні галузі молочного скотарства / **Д.К. Семенда, О.В. Семенда** // Молодий вчений. – 2018. – № 3(1). – С. 377-380.

УДК 631.162

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА»

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF «ACCOUNTING POLICY»

ХОРОШАВІНА Н.В., ТВІЛІНЕВ А.О., МЕХТІЄВА А.Ю.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуто підходи вітчизняних вчених, діючого законодавства України до трактування поняття «облікова політика», наведено власне визначення поняття і запропоновано формування облікової політики відповідно до управлінського рівня.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, формування облікової політики.

In the article the approaches of domestic scientists, the current legislation of Ukraine to the interpretation of the concept «accounting policy» are considered, the actual definition of the concept is given and the formation of the accounting policy is proposed according to the managerial level.

Key words: accounting policy, accounting, formation of accounting policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток вітчизняних підприємств на сучасному етапі багато в чому залежить від ефективної організації та планування їх фінансово-господарської діяльності. Цей процес, у свою чергу, потребує побудови реалізації управлінського процесу, важливим інструментом якого є облікова політика підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення і формування облікової політики було присвячено роботи таких вітчизняних науковців: Білуха М.Т., Маренич Т.Г., Поливана Л.А., Барановська Т.В., Ловінська В.Г. та ін., проте через постійні зміни законодавства залишилось багато невирішених питань, які потребують подальшого дослідження.

Формування цілей статті: дослідити теоретичні підходи до визначення поняття облікова політика.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «облікова політика» офіційно було впроваджено в міжнародну термінологію бухгалтерського обліку в 1974 р., у зв'язку з прийняттям, а з 01.01.1975 р. – введенням в дію Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку № 1 «Розкриття облікової політики» [1]. На законодавчому рівні питання формування облікової політики підприємства регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], розпорядчим документом - Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України від 27 червня 2013р. № 635 [3], та міжнародним законодавством, зокрема МСФЗ (IAS) 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки» [4].

Відповідно до Закону про бухгалтерський облік «облікова політика» - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [2].

У Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності [3].

У МСФЗ (IAS) 8 зазначено, що облікова політика – це конкретні приклади, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансових звітів [4].

За наведеним визначенням, облікова політика має забезпечити отримання достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, необхідні для всіх користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних рішень. При цьому підприємство самостійно визначає свою облікову політику та обирає форму ведення бухгалтерського обліку з дотриманням принципів, встановлених законодавством.

* Науковий керівник – Луценко О.А., к.е.н., доцент

Трактування поняття «облікова політика» в українському законодавстві і в МСФЗ передбачає, що підприємство до початку звітної періоду вибирає в межах, встановлених стандартами або іншими нормативними документами, певні методи, методики, способи оцінки, форми організації обліку, які використовуються ним для ведення поточного обліку і складання фінансової звітності. На наш погляд, з одного боку це забезпечує однозначність тлумачення показників фінансової звітності, а з іншого – створює умови для здійснення фінансового менеджменту. У вітчизняній економічній літературі наводять різні визначення поняття «облікова політика». При цьому серед науковців немає єдиного погляду щодо трактування цього поняття. Для з'ясування сутності досліджуваного поняття розглянемо підходи до його трактування в літературних джерелах (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття «облікова політика»*

Автор / Джерело	Визначення поняття «облікова політика»
Бухгалтерський словник [5]	Облікова політика – система способів та прийомів організації та ведення обліку на конкретному підприємстві, закріплена відповідним нормативним актом на невизначений термін
Поливана Л.А. [6]	Облікова політика – це сукупність конкретизованих принципів, методів та процедур здійснення обліку в системі фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, що сформована на підставі законодавчої бази держави з питань ведення обліку та складання звітності та закріплена відповідним внутрішньо-нормативним актом, а також забезпечує креативний, в межах закону, підхід щодо мінімізації витрат та максимізації прибутку суб'єкта господарювання.
Білуха М.Т. [7]	Облікова політика – це вибір суб'єктом господарювання методичних прийомів відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій на конкретний період із числа легалізованих державними органами управління (переважно на рік)
Васильєва Л.В. [8]	Облікова політика – засіб, що дозволяє адміністрації підприємства (фірми) легально маніпулювати фінансовими результатами
Барановська Т.В. [9]	Облікова політика підприємства має бути спрямована на розкриття творчих здібностей підприємців у підвищенні ефективності господарювання, впровадженні нових технологій для задоволення власних потреб і виконання зобов'язань перед державою.
Дерій В.А. [10]	Під обліковою політикою слід розуміти офіційно затверджене на підприємстві надане державою йому право вибору, з урахуванням його цілей, специфіки діяльності підприємства та чинних правових актів, відповідних методик та форм, техніки ведення бухгалтерського обліку
Житний П. [11]	Облікова політика визначає ідеологію економіки підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дає змогу оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і добитися успіхів в конкурентній боротьбі
Пупшкар С. [12]	Облікова політика – це конституція підприємства, яка передбачає права і обов'язки системи обліку з приводу формування інформаційних ресурсів для менеджерів.
Пантелейчук Л. [13]	Облікова політика – це сукупність облікових принципів, методів, процедур та заходів для забезпечення якісного, безперервного проходження інформації від етапу первинного спостереження до узагальнюючого – складання звітності

**Джерело: згруповано автором*

Визначення дефініції «облікова політика» у більшості науковців дуже близьке за визначенням цього терміну, який надає економічна енциклопедія, де облікову політику визначають як сукупність методів і способів ведення бухгалтерського обліку [14] і є значно ширшим, ніж у нормативно-правових документах. Тому, на наш погляд, доцільно удосконалити визначення «облікова політика» у діючому законодавстві за рахунок впровадження пропозицій вчених, а міжнародні стандарти використовувати як орієнтир, а не копіювати їх.

На основі вище проведеного дослідження, можна запропонувати власне визначення поняття «облікова політика». Облікова політика – це сукупність правил, прийомів та обліково-

аналітичних процедур щодо відображення у системі бухгалтерського обліку фактів господарської діяльності підприємств з метою забезпечення якісною обліково-аналітичної інформаційною базою систему управління.

Висновки. Через те, що головною метою формування облікової політики є підвищення ефективності системи управління за рахунок високої якості консолідованої обліково-аналітичної інформації. Ми вважаємо, облікова політика повинна формуватися під потреби управління, в іншому випадку її цінність знижується і облікова інформація не відповідатиме поставленим вимогам, а, отже, рішення прийняте на її основі неефективне. Тому, сукупність технічних, організаційних та методологічних елементів облікової політики не дасть можливість вирішувати запити управлінської системи і досягати поставлених цілей у довгостроковому періоді.

Відповідно запропонований управлінський рівень в обліковій політиці забезпечить ефективність функціонування не тільки системи бухгалтерського обліку, а й підприємства загалом, який повинен бути первинним рівнем у формуванні облікової політики з метою забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень.

Література.

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Розкриття облікової політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/929_013
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/996-14
3. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 27 червня 2013р. №635[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.help/.../metodichni-rekomendacii-shchodo-oblikovo-politiki/>
4. МСФЗ (IAS) 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/929_020
5. Бухгалтерський словник / [**Ф.Ф. Бутинець, Н.Г. Виговська, С.В. Івахненко** та ін.]; за ред. **Ф.Ф. Бутинця**; М-во освіти і науки України, Житомир. інж.-технол. ін-т. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 220 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../elib.exe?
6. **Поливана Л.** Організація облікової політики підприємства / **Л. Поливана, А. Губар** // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 5. – С. 45-53. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2015_5_8
7. **Білуха М.Т.** Курс аудиту: підручник / **М.Т. Білуха**. – К.: Вид-во «Вища школа», 2001. – 574 с.
8. **Васільєва А.М.** Сутність облікової політики, її значення і вимоги, які до неї пред'являються: [Електронний ресурс] / **А.М. Васільєва** // Ефективна економіка. – 2013. – № 6. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
9. **Барановська Т.В.** Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика : автореферат дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / **Т.В. Барановська**. – К. : НАУ, 2005. – 21 с.
10. **Дерій В.А.** Організація бухгалтерського обліку в підприємстві: курс лекцій / **В.А. Дерій**. – Тернопіль: Джура, 2003. – 92 с.
11. **Житний П.** Проблеми формування облікової політики та шляхи їх вирішення / **П. Житний** // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 3. – С. 19-22.
12. **Пушкар С.** Вимоги до формування облікової політики / **С. Пушкар** // Становлення облікової політики в Україні: тези доповідей Всеукр. наук. конф. (18-19 травня 2007 р.). – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 339 с.
13. **Пантелійчук Л.** Формування облікової політики – важливий етап роботи підприємства / **Л. Пантелійчук** // Бухгалтерський облік і аудит. – 2002. – № 9. – С. 3-11.
14. Економічна енциклопедія у трьох томах. / Редкол. : **С.В. Мочерний** (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с. – Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...

УДК 575:63

ГЕННА ІНЖЕНЕРІЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

GENETIC ENGINEERING IN AGRICULTURE

БЕЗЗАДІНА С.О.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто сутність генетично модифікованих організмів, деякі історичні аспекти розвитку їхнього виробництва. Визначені тенденції на світовому ринку сільськогосподарської та харчової продукції з вмістом генетично модифікованих організмів, з визначенням основних компаній-виробників та країн-лідерів у впровадженні технологій генної інженерії. Виявлені ризики, що супроводжують процес впровадження генетично модифікованих організмів у діяльність людини.

Ключові слова: генетично модифіковані організми, сільськогосподарські рослини, сільськогосподарська продукція, виробники, транснаціональні корпорації.

The article deals with the essence of genetically modified organisms, some historical aspects of the development of their production. Identified trends in the global market for agricultural and food products containing genetically modified organisms, with the definition of major manufacturing companies and leading countries in the implementation of genetic engineering technologies. The identified risks accompanying the process of introducing genetically modified organisms into human activities.

Key words: genetically modified organisms, agricultural plants, agricultural products, manufacturers, transnational corporations.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Генетично модифіковані організми (ГМО) є однією з найбільш гаряче обговорюваних екологічних тем і тем продуктів харчування в сучасному світі. За допомогою ГМ-продуктів представляється можливим забезпечити продовольством країни, що страждають від нестачі продовольства. Технології генної інженерії широко застосовуються в сільському господарстві. Рослини з ГМО мають підвищену врожайність і стійкі до шкідників. Генетично модифіковані, або трансгенні, організми створюються за рахунок високих технологій передачі обраного генетичного матеріалу від одного організму до іншого. Мета цього процесу генної інженерії полягає в створенні нових сортів рослин і тварин з вибраними характеристиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання розвитку виробництва та торгівлі генетично модифікованих продуктів займалися такі вітчизняні науковці як Т. Димань, М. Козловська, Р. Облап, О. Дубін, О. Кравченко, М. Хмара, Н. Притульська, П. Пономарьов, І. Донцова, О. Покотило, М. Коваль та інші. Актуальність дослідження даного питання не викликає сумніву, адже у використанні генетично модифікованих продуктів є як позитивні, так і негативні наслідки, є як прихильники, так і противники розвитку їх виробництва та поширення використання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення сутності генетично модифікованих організмів, чинників їхнього розвитку, впливу ГМО на навколишнє середовище.

* Науковий керівник – Бабан Т.О., к.е.н., доцент

Виклад основного матеріалу дослідження. Генетично модифікований організм (ГМО) це організм, генотип якого був штучно змінений за допомогою методів генної інженерії. Це визначення може застосовуватися для рослин, тварин і мікроорганізмів. Генетичні зміни, як правило, виробляються в наукових або господарських цілях [1].

Сьогодні ми можемо включати нові гени з одного виду в абсолютно неспоріднені види з допомогою генної інженерії задля оптимізації сільськогосподарської продуктивності або полегшення виробництва цінних фармацевтичних субстанцій.

Протягом двох десятиліть, вчені створювали генетично модифіковані організми шляхом зміни основного генетичного складу рослин і тварин шляхом додавання нового генетичного матеріалу в ДНК. Генетичні маніпуляції дають вченим можливість створювати будь-які бажані нові риси, або пригнічувати небажані природні риси. Культурні рослини, сільськогосподарські тварини і ґрунтові бактерії є одними з найбільш яскравих прикладів організмів, які були змінені генною інженерією [2, 3].

Перевагами генної інженерії в сільському господарстві є: збільшення врожайності, зниження витрат на продукти харчування або лікарську продукцію, зниження потреби в пестицидах, розширення складу поживних речовин та якості харчових продуктів, стійкість до шкідників та хвороб, підвищення продовольчої безпеки, а також медичні пільги для зростаючого світового населення [3, 4].

Більшість культивованих генно-модифікованих організмів мають стійкість до комах-шкідників або до гербіцидів. Це значно полегшує культивування, а також знижує витрати на обробку отрутохімікатами [4].

Перші польові випробування генетично модифікованих сільськогосподарських рослин були проведені у 1987 році на помідорах, в результаті чого з'явився овоч стійкий до вірусних інфекцій. У 1992 р. в Китаї почали вирощувати тютюн, який «не боявся» шкідливих комах. Але початком масового виробництва генетично модифікованих продуктів вважають 1994 р., коли в США з'явилися помідори сорту *Flavr Savr*, у яких було «відключено» ген полігалактуронідази. Це помідори з відкладеним дозріванням, які зберігаються до півроку при температурі 14-16 градусів, не псуються під час перевезення.

У 1995 році американська компанія-гігант Monsanto запустила на ринок ГМ-сою *RoundupReady*. У ДНК сої був введений чужорідний ген для підвищення здатності культури протистояти бур'янам.

Станом на сьогодні трансформовано близько 140 видів різних рослин. На комерційному ринку в останні роки присутні генетично модифіковані лінії сої, кукурудзи, ріпаку, бавовнику, люцерни, папаї та гарбуза. Світовим лідером у вирощуванні ГМ-рослин протягом усіх років залишаються США, Аргентина, Бразилія, Канада і Китай. Серед країн ЄС найбільша кількість зареєстрованих повідомлень про використання ГМО належить Франції (28 % від загальної кількості по країнам ЄС), Італії (15 %), Іспанії (14 %) та Великобританії (12 %).

Найбільші площі сільськогосподарських земель, зайнятих трансгенними культурами в таких країнах як США, Аргентині, Канаді, Китаї. Дві третини всіх ГМ-культур в світі вирощуються в США, адже в цій країні самі ліберальні закони по відношенню до ГМО. Трансгени в США визнані безпечними, прирівняні до звичайних продуктів, а маркування продуктів з вмістом ГМО є необов'язковим.

Станом на 2014 р. в світі зареєстровано й дозволено до вирощування понад 340 генетично модифікованих ліній, які представляють 27 культур. Найбільше зареєстровано ліній генетично модифікованої кукурудзи (132 ліній, 38 % загальної кількості), бавовни (49 ліній, 15 %); ріпаку (30 ліній, 9 %); картоплі (31 лінія, 9 %) та сої (29 лінії, 8 %). Ці генетично модифіковані лінії та

сорти несуть у своїх геномах чужорідні гени бактеріального, рослинного або вірусного походження, що контролюють різноманітні ознаки, які неможливо або досить складно надати рослинам традиційними методами селекції. Відомо 36 нових ознак, якими характеризуються різні генетично модифіковані культури. До того ж можливі як поодинокі, так і комплексні вклучення цих нових ознак у сільськогосподарські культури.

Основними виробниками генетично модифікованої сільськогосподарської продукції є транснаціональні корпорації «Monsanto», «AgrEvo», «Aventis», «Novartis», «DuPont» та ін. Американська корпорація «Monsanto» контролює 80 % світового ринку виробництва продукції з вмістом генетично модифікованих організмів. «Monsanto» та інші компанії, маючи значні фінансові можливості спонсорують наукові розробки в галузі генної інженерії, утримують потужні дослідницькі лабораторії.

За даними «Грінпіс», ASB-NEWS та Асоціації генетичної безпеки, відомі у світі компанії використовують або можуть використовувати ГМ-інгредієнти для виробництва харчових продуктів. Це такі компанії, як Nestle (шоколад, кава, кавові напої, дитяче харчування), Coca-Cola (напої «Coca-Cola», «Sprite», «Fanta»), Danon (йогурти, кефір, сир, дитяче харчування), Procter@Gamble (чіпси), Kellogg's (готові сніданки, в т.ч. кукурудзяні пластівці), Unilever (дитяче харчування, майонези, соуси), HeinzFood (кетчупи, соуси), Hershey's (шоколад, безалкогольні напої), McDonald's (картопля, м'ясо), Similac (дитяче харчування), Cadbury (шоколад, какао), Mars (шоколад), PepsiCola (напої), Calve (майонез Calve), Furmann (йогурт), Lays; (чіпси), Gallina Blanca (супи), Bonduelle (квасоля, зелений горошок)[5].

Розповсюдження генетично модифікованих продуктів відбувається дуже швидко. На противагу прибічникам такої продукції, дослідження британської корпорації «Сейнзбері і Марк Спенсер», французької «Корефо», санітарних служб Нідерландів, Швейцарії, Данії, японської агропромислової корпорації «Керін Брюмері» підтверджують те, що споживання генетично модифікованої сої може призводити до різних захворювань, а також спричиняють значні зміни імунної системи. Відповідно, споживання і інших продуктів, що містять у своєму складі ГМО, може бути небезпечним.

Дослідники, що вивчали наслідки використання генетично модифікованих організмів виділяють наступні ризики: харчові ризики (токсичний та алергенний вплив трансгенних білків генетично модифікованих організмів, накопичення гербіцидів у стійких до них сортах генетично модифікованих рослин, негативний вплив на здоров'я людини генів стійких до антибіотиків, віддалений у часі канцерогенний і мутагенний вплив, можливий непередбачений вплив генетично модифікованих організмів на здоров'я людини); екологічні ризики (негативний вплив на біорозмаїття, неконтрольоване горизонтальне перенесення конструкцій, поява нових патогенних штамів фіто вірусів); агротехнічні ризики (зниження сортової різноманітності сільськогосподарських культур, можливість використання виробниками термінаторних технологій, ризики відтермінованої зміни властивостей) [6].

Висновки. Генна інженерія використовує наші знання про природу універсального генетичного коду; вона дозволяє селекціонерам розвивати корисні культурні сорти рослин, які недосяжні звичайними практиками. Деякі сектори мають сумніви щодо безпеки генетично модифікованих організмів, але при ретельному науковому дослідженні управління передбачуваними ризиками стає можливим.

Генетично модифіковані організми в сільському господарстві забезпечують всебічний огляд предмета та збалансований погляд на витрати і вигоди від генетично модифікованих продуктів. Науково зафіксовані окремі факти знищення в місцях вирощування ГМ рослин цілих груп комах, виникнення нових мутантних форм бур'янів і комах, біологічного та хімічного

забруднення ґрунтів. Отже, вирощування ГМ-рослин має негативний вплив на екосистеми. Генно-модифіковані рослини вирощуються в 28 країнах, особливо широко в США, Бразилії, Аргентині, Канаді, Індії.

Продукт повинен бути безпечним і не становити загрози здоров'ю людей або тварин. Також він повинен бути безпечним для навколишнього середовища. Безпека визначається згідно з розробленими випробуваннями, які ґрунтуються на новітніх наукових знаннях і застосовуються з використанням сучасних технологічних засобів.

Є безліч надійних наукових досліджень, які ясно показують, чому ГМО не слід вживати, і таких досліджень все більше з'являється щороку. Є також цілий ряд вчених по всьому світу, які виступають проти них. Прихильники технології трансгенних модифікацій рекламують технологію як ту, що обіцяє революцію у виробництві харчових продуктів і лікарських засобів і навіть, яка передвіщає кінець світового голоду. Але реальні наслідки використання зазначених продуктів на організм людини та на навколишній світ ми зможемо побачити лише з часом.

Література.

1. **Devos Y.** et al. Ethics in the societal debate on genetically modified organisms: A (re)quest for sense and sensibility. *Journal of Agricultural and Environmental*. 2007. – 21. – P. 29-61, Doi: 10.1007/s10806-007-9057-6.
2. **Muir W. & Howard R.** Possible ecological risks of transgenic organism release when transgenes affect mating success: Sexual selection and the Trojan gene hypothesis. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 96. 13853-13856, 2014.
3. *Agricultural biotechnology: A Catholic Rural Life Perspective*, June 2002.
4. **Paine J.A., Shipton C.A., Chaggar S., Howells R.M., Kennedy M.J., Vernon G., Wright S.Y., Hinchliffe E., Adams J.L., Silverstone A.L., Drake R.** A new version of Golden Rice with increased pro-vitamin A content. *Nature Biotechnology*. – 2005. – 23. – P. 482-487.
5. **Притульська Н.В.** Стан і перспективи виробництва генетично модифікованих сільськогосподарських культур / **Н.В. Притульська, П.Х. Пономарьов, І.В. Донцова** // Вісник Львівської комерційної академії. Серія товаровознавча. – 2013. – Вип. 13. – С. 28-31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_2013_13_10
6. **Баласинович Б.** ГМО: виклики сьогодення та досвід правового регулювання / **Б. Баласинович, Ю. Ярошевська.** – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – 84 с. – Режим доступу: www.ier.com.ua-adp-ukraine.de/images/knigi/final_for_web1.pdf
7. *Genetically Modified Foods* by **Amy Dean D.O. and Jennifer Armstrong M.D.** This statement was reviewed and approved by the Executive Committee of the American Academy of Environmental Medicine on May 8, 2016.
8. **Wesseler J. and Kalaitzandonakes N.** «Present and Future EU GMO policy». In Arie Oskam, Gerrit Meesters and Huib Silvis (eds.), *EU Policy for Agriculture, Food and Rural Areas*. Second Edition. Wageningen: Wageningen Academic Publishers, 2011. – P. 23-323.

УДК 657.6

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА – СУТНІСТЬ ДЕФІНІЦІЇ

ACCOUNTING POLICY – THE ESSENCE OF THE CONCEPT

ФІНАШКІН В.В.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті досліджено сутність та мету облікової політики. Розкрито основні вимоги, яких необхідно дотримуватися при формуванні облікової політики підприємства. Визначено, що завданням управлінців є формування такої облікової політики, яка б забезпечувала створення у системі бухгалтерського обліку неупередженої та правдивої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, наказ про облікову політику, фактори впливу формування облікової політики.

The article explores the nature and purpose of accounting policies. The basic requirements that are necessary to comply with the formation of the accounting policies of the company are disclosed. It was determined that the task of managers is the formation of such accounting policies that ensured the creation in the accounting system of objective and truthful information about the financial condition and results of the company.

Key words: accounting policy, accounting, order of accounting policy, factors of influence of formation of accounting policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективна і раціональна організація бухгалтерського обліку на підприємстві починається з розробки його облікової політики, яка передбачає вибір комплексу методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку підприємством з числа загальноприйнятих в державі.

На сьогоднішній день актуальність теми полягає в тому, що при розробці облікової політики необхідно керуватися не тільки специфічними, властивими бухгалтерському обліку принципами, а й загальними організаційно-управлінськими принципами, які впливають на вибір важливих факторів і характеризують зв'язок внутрішніх господарських процесів із зовнішнім середовищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та організаційні аспекти облікової політики розглядали такі вчені, як Т.Г. Маренич [1], М.С. Пушкар [2], Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга [3], М.В. Кужельний [4], А.Г. Ловінська [5], В.Б. Клевець [6], П.Є. Житний [7], М.Т. Щирба [8] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження облікової політики як інструмента організації бухгалтерського обліку на підприємстві та узагальнення теоретичних розробок вітчизняних науковців щодо сутності облікової політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облікова політика визначає форми і методи бухгалтерського обліку, формується керівником, головним бухгалтером, виходячи із загальних принципів методології та організації обліку і конкретних умов діяльності підприємства.

* Науковий керівник – Бірченко Н.О., к.е.н.

У вітчизняній економічній літературі наводять різні визначення дефініції «облікова політика». При цьому серед науковців немає єдиного погляду щодо трактування поняття «облікова політика». Для з'ясування сутності досліджуваного поняття розглянемо підходи до його трактування у різних літературних джерелах (табл. 1).

Таблиця

Аналіз досліджень щодо сутності дефініції «облікова політика»*

Автор	Визначення
М.С. Пушкар [2]	Облікова політика – це механізм управління обліком, який здійснюють на основі вибору та розробки суб'єктом господарювання способів (варіантів), правил і процедур щодо організації та методики ведення обліку, складання і подання звітності, виходячи з загальноприйнятих принципів та із специфіки діяльності підприємства для отримання повної, об'єктивної достовірної і неупередженої інформації з метою прийняття зацікавленими особами обґрунтованих управлінських рішень
Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга [3].	Облікова політика – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя. В широкому розумінні її можна визначити як управління обліком, а у вузькому – як сукупність способів ведення обліку (вибір підприємством конкретних методик ведення обліку)
М.В. Кужельний [4]	Облікова політика – сукупність конкретних методів і способів організації та форм ведення бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил та особливостей його роботи
Л.Г. Ловінська [5]	Облікова політика суб'єкта господарювання – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються суб'єктом господарювання для ведення поточного обліку, складання та подання фінансової звітності, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, іншими нормативними документами, затвердженими Міністерством фінансів

* Джерело: складено на основі [2, 3, 4, 5]

Найбільш поширеною є думка авторів, які визначають облікову політику як методичне забезпечення ведення бухгалтерського обліку. Інші науковців трактують облікову політику як документ, в якому повинні враховуватися вимоги державного регулювання, методологічні засади, можливості підсилення функцій бухгалтерського обліку та позиції суб'єктів підприємницької діяльності щодо їх реалізації.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [9].

В МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» зазначається таке визначення: облікові політики – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та

практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності [10].

На думку Т.Г. Маренич, якщо у стандартах не зазначається, що те чи інше питання є питанням облікової політики, відповідне рішення буде предметом професійного судження керівництва підприємства [1].

Облікова політика підприємства оформляється розпорядчим документом (наказом), обов'язковість складання якого зазначена в ст. 8 п. 5 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: «Підприємство самостійно визначає облікову політику підприємства...» [9].

Основне призначення облікової політики підприємства таке:

- упорядкування облікового процесу та лібералізація системи обліку на підприємстві;
- формування методики обліку майна, капіталу й зобов'язань, фактів господарської діяльності та результатів діяльності підприємства на основі загальноприйнятих принципів і правил;
- забезпечення повною, достовірною та неупередженою інформацією для ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства й визначення стратегії його ринку в майбутньому;
- формування та своєчасне надання інформації різним користувачам, яка міститься у звітності;
- роз'яснення користувачам внутрішньої та зовнішньої звітності конкретних правил і процедур ведення обліку та складання звітності;
- підвищення ефективності ведення обліку на підприємстві [8].

В процесі розроблення облікової політики ключовими повинні бути такі моменти: в основі облікової політики повинні лежати принципи бухгалтерського обліку, однак визначена законодавчо самостійність підприємств у цьому процесі дає змогу останнім використовувати різноманітність підходів щодо реалізації цих принципів; облікова політика повинна бути відкритою для користувачів інформації (з дотриманням вимог конфіденційності щодо окремої інформації); облікова політика повинна будуватися з дотриманням вимог національного та міжнародного законодавства.

При формуванні облікової політики необхідно дотримуватися таких вимог:

- 1) активи і зобов'язання підприємства існують окремо від активів і зобов'язань її засновників і інших підприємств (допущення майнової відособленості);
- 2) підприємство планує продовжувати свою діяльність у найближчому майбутньому (допущення безперервності діяльності);
- 3) облікова політика підприємства застосовується послідовно з року в рік (допущення послідовності застосування облікової політики);
- 4) факти господарської діяльності підприємства відносяться до того звітного періоду, в якому вони мали місце, незалежно від часу оплати (допущення тимчасової визначеності факторів господарської діяльності);
- 5) облікова політика повинна формуватися шляхом вибору одного з альтернативних методів;
- 6) по якомусь одному конкретному питанню підприємство повинно використовувати, як правило, один обраний спосіб ведення різних операцій в обліку, але в окремих випадках допустимо і доцільно паралельне застосування кількох способів;
- 7) облікова політика підприємства, затверджується керівником і є одним з основних документів, який визначає правила ведення бухгалтерського обліку на підприємстві в рамках стандартів обліку, визначених нормативними актами законодавства з бухгалтерського обліку.

Висновки. Розробка та затвердження облікової політики – важливий етап під час реалізації господарської діяльності підприємства, а від правильно сформованої облікової політики багато в чому залежить ефективність управління господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу. Призначення облікової політики полягає в упорядкуванні облікового процесу, забезпеченні повною, достовірною та неупередженою інформацією задля ефективного управління.

Обрані способи ведення бухгалтерського обліку повинні застосовуватися всіма структурними підрозділами підприємства, включаючи виділені на окремий баланс, незалежно від місця їх розташування. Облікова політика, що є реалізацією одного і того ж методу бухгалтерського обліку, неоднакова в різних підприємствах.

У обліковій політиці підприємства повинні бути відображені всі принципові питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві, адже від вибору облікових оцінок підприємства залежить фінансовий результат і об'єктивність та точність розкриття інформації у фінансовій звітності.

Література.

1. **Маренич Т.Г.** Особливості формування облікової політики / **Т.Г. Маренич** // Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (присвяченої пам'яті професора Мазнєва Григорія Євтіїовича). – Харків: ХНТУСГ, 2018. – С. 28-32.
2. **Пушкар М.С.** Теорія і практика формування облікової політики: монографія / **М.С. Пушкар, М.Т. Щирба**. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
3. **Бутинець Ф.Ф.** Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків. Стандарти і кореспонденція рахунків, звітність: навч. посібн. / **Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга**. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 512 с.
4. **Кужельний М.В.** Теорія бух обліку: [підручник] / **М.В. Кужельний, В.Г. Лінник**. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
5. **Ловінська А.Г.** Про національну облікову політику в Україні / **А.Г. Ловінська** // Економіка України: політико-економічний журнал. – 2006. – № 4. – С. 22-29.
6. **Клевець В.Б.** Облікова політика підприємств за стандартами: монографія / **В.Б. Клевець**. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 313 с.
7. **Житний П.Є.** Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація: монографія / **П.Є. Житний**. – Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2007. – 352 с.
8. **Щирба М.Т.** Облікова політика в системі управлінського обліку: монографія / **М.Т. Щирба**. – Тернопіль: ТНЕУ, 2011. – 338 с.
9. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996 – XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/996-14>
10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_020

УДК 37.015.31:172.15

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТСЬКО-СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

STRATEGIC ORIENTARIES OF PATRIOTIC EDUCATION OF KURSANTSK-STUDENTAL YOUTH IN UKRAINE

ГРИГОРЕНКО А.С.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Встановлено, що в основу системи національно-патріотичного виховання молоді має бути покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства. Принципи патріотичного виховання є однією з невід'ємних форм вираження духовно-моральних та ідейних вимог служіння Батьківщині в сучасному українському суспільстві. Заклади вищої освіти України, володіючи величезним потенціалом у формуванні патріотизму майбутніх фахівців, мають стати для молоді осередком становлення громадянина-патріота України. Патріотичне виховання молоді – це процес комплексного впливу на свідомість, почуття, волю особистості з метою розвитку у неї різнобічних соціально-моральних, естетичних, суспільно-культурних цінностей.

Ключові слова: патріотичне виховання, цінності, духовність, моральні якості, громадянська зрілість, соціальна активність.

It was established that the basis of the system of national-patriotic education of young people should be the idea of strengthening the Ukrainian statehood as a consolidating factor in the development of society. Principles of patriotic education are one of the inalienable forms of expression of the spiritual, moral and ideological requirements of serving the Motherland in modern Ukrainian society. Institutions of higher education in Ukraine, possessing enormous potential in shaping the patriotism of future specialists, should become the center for the youth of becoming a citizen-patriot of Ukraine. Patriotic education of youth is a process of complex influence on the consciousness, feeling and will of the individual in order to develop its versatile socio-moral, aesthetic, socio-cultural values.

Key words: patriotic upbringing, values, spirituality, moral qualities, civic maturity, social activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розбудова України, як суверенної демократичної держави ставить перед її народом надзвичайно важливе і невідкладне завдання – виховання справжнього громадянина, патріота рідної землі. Актуальність цього питання пов'язана: по-перше, з соціальними, морально-духовними проблемами, які турбують суспільство: зниження рівня моралі, агресивність молоді, наркоманія та інші загрози, що призводять до деградації особистості та її антисуспільної поведінки. По-друге, з метою протистояння цим негативним явищам у суспільстві повинна сформуватись та протилежна сила, яка своєю ідейністю, духовністю і патріотизмом здатна не тільки протистояти негативним процесам у поведінці та психології окремих прошарків суспільства, але своєю діяльністю і поведінкою зберегти морально-патріотичний фонд української нації – нову генерацію, яка навчається у закладах вищої освіти, серед яких чільне місце посідають курсанти і студенти. Значна кількість студентів неповною мірою усвідомлюють відповідальність за долю держави, своїєї приналежності до українського народу, байдуже ставляться до національних багатств, культури та мистецтва, поверхнево знають історію рідного краю тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначену проблематику в своїх наукових працях досліджували такі вчені як: І. Д. Бех, І. П. Білоцерківець, В. Вербицький, З. М. Діхтяренко, А. Дмитрієв, М. Д. Зубалій, В. В. Івашковський, К. Лемківський, А. Ю. Мальцев, О. І. Остапенко, М. В. Савчин, М. В. Тимчик, К. І. Чорна, Л. В. Чупрій, Ф. Шандор, Б. Б. Шаповалов та багато інших.

Формулювання цілей статті. Основними завданнями статті є оцінка сучасного стану та окреслення перспективних напрямків патріотичного виховання молоді в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основу системи національно-патріотичного виховання молоді має бути покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства. Важливим фактором виховання курсантської та студентської молоді в Україні має стати промовисте свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, обстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою від особистого заради досягнення спільної мети [2].

Так, у розвитку і зміцненні духовного, національного потенціалу майбутніх правоохоронців важливу роль відіграє патріотичне виховання, спрямоване на формування у них високої національної самосвідомості, любові до рідної землі, готовності стояти на захисті прав, свободи громадян, вести непримиренну боротьбу зі злочинністю [7].

Принципи патріотичного виховання є однією з невід'ємних форм вираження духовно-моральних та ідейних вимог служіння Батьківщині в сучасному українському суспільстві. Вони виражають основні базові ідеї, що стосуються сутності забезпечення єдності інтересів людини, колективу, характеру взаємовідносин між людьми в суспільстві та державі, визначають загальний напрям діяльності людини і лежать в основі конкретних норм поведінки. В цьому відношенні вони слугують критеріями моральності, культури, патріотизму та громадянськості. Можна визначити наступні принципи патріотичного виховання курсантської та студентської молоді в Україні [1]:

1) принцип системного та організованого підходу, що передбачає постійну, цілеспрямовану, скоординовану роботу всіх державних і громадських структур з патріотичного виховання молоді в Україні;

2) принцип соціальної відповідності, що передбачає потребу в узгодженні змісту патріотичного виховання з наявною соціальною ситуацією в країні;

3) принцип спадковості поколінь, що заснований на використанні соціально-цінного досвіду минулих поколінь та гордості за своїх предків, національних традицій в побуті і внутрішньо-сімейних відносинах;

4) принцип полікультурності, що полягає в спроможності сприймати українську культуру як складову загальнолюдської культури;

5) принцип врахування регіональних умов, що означає пропаганду ідей і цінностей не лише загальноукраїнського патріотизму, але і місцевого чи регіонального, що характеризується прихильністю, любов'ю до рідного краю, міста, вулиці, колективу тощо;

6) принцип адресного підходу у формуванні патріотизму, що передбачає використання особливих форм і методів патріотичної роботи з урахуванням специфіки умов навчання, вікових, соціальних та інших чинників.

Так, патріотичне виховання курсантської та студентської молоді передбачає безумовне врахування принципів демократизму, верховенства права, толерантності, гуманізму. У цьому аспекті значні інтелектуально-духовні можливості студентів та курсантів розвивають соціально-гуманітарні дисципліни. Адже саме в молодому віці прищеплюються моральні цінності та ідеали, формується національна свідомість і самосвідомість, вибудовується готовність до виконання громадянського та конституційного обов'язку із захисту національних інтересів [7].

Заклади вищої освіти України володіють величезним потенціалом саме у формуванні патріотизму майбутніх фахівців. Патріотизм виявляється, насамперед, в емоційному піднесеному ставленні до Батьківщини і виступає як найважливіша складова духовного багатства суспільства. Справжній патріотизм завжди поєднує духовність, громадянську зрілість і соціальну активність суспільства, є дієвою рупійною силою і реалізується в його діяльності на користь Вітчизни.

У сучасних умовах розвитку сфери освіти навчальний заклад будь якого рівня має стати для молоді осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди у суспільстві [10].

Вказаний напрямок виховної діяльності, перш за все, повинен бути спрямований на формування у вихованців патріотичного відношення до своєї країни, національної самосвідомості й гідності, дбайливого ставлення до рідної мови, культури, традицій, а також відповідальності за природу рідної країни і усвідомлення потреби зробити особистий внесок у долю батьківщини. При цьому, в основу системи національно-патріотичного виховання має бути покладено визнання пріоритету прав людини, зміцнення української державності, формування патріотизму у середовищі молоді. Як слушно наголошується на сторінках педагогічної літератури, державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті нації: побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді та державницькому почутті; це вищий патріотизм, який базується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянськості [4].

Висновки. Таким чином, патріотичне виховання курсантської та студентської молоді – це процес цілеспрямованого, систематичного та організованого педагогічного впливу на свідомість, почуття, волю та загалом на молоду особу з метою розвитку у неї різнобічної емоційно-чуттєвої сфери, соціально-моральних, естетичних, суспільно-культурних цінностей, розвитку громадянина як високоморальної особистості.

Література.

1. **Вербицький В.** Патріотичне виховання молоді в освітньому просторі – вимога сьогодення / **В. Вербицький** // Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна : [збірник наукових праць] / Редкол.: **Н. Г. Ничкало, О. М. Боровік, С. У. Гончаренко** [та ін.]. – Київ : Богданова А.М., 2013. – С. 365-372.
2. **Дмитрієв А.** Український патріотизм [Електронний ресурс] / **А. Дмитрієв**. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.uahttp://narodna.pravda.com.ua/politics/> 4896d5729a64a.
3. **Зубалій М. Д.** Форми військово-патріотичного виховання допризовної молоді / **М. Д. Зубалій**. – К., 2010. – 272 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання молоді [Дод. 2 до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641] // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України : єдине офіц. вид. М-ва освіти і науки України. – 2015. – № 8. – С. 87-95.
5. **Лемківський К.** Роль традицій у національно-патріотичному вихованні курсантсько-студентської молоді / **К. Левківський, В. Ряшко** // Вища школа. – 2011. – № 11. – С. 15-28.
6. **Мальцев А. Ю.** Використання козацьких традицій у патріотичному вихованні майбутніх офіцерів-прикордонників / **А. Ю. Мальцев** // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2013. – № 3 (68). – С. 140-148.
7. Методика військово-патріотичного виховання учнів у позакласній роботі : посібник / Уклад.: **М. Д. Зубалій, В. В. Івашковський, О. І. Остапенко, М. В. Тимчик, Б. Б. Шаповалов, З. М. Діхтяренко, І. П. Білоцерківець**. – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 225 с.
8. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / **І. Д. Бех, К. І. Чорна**. – К., 2014. – 29 с.
9. **Савчин М. В.** Духовний потенціал людини (навчальне видання): [монографія] / **М. В. Савчин**. – [Вид. 2-ге, пер., доп.]. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. – 508 с.
10. **Чупрій А. В.** Патріотичне виховання молоді в контексті забезпечення гуманітарної безпеки держави / **А. В. Чупрій** // Стратегічні пріоритети (Національний інститут стратегічних досліджень). – № 2 (19). – 2011. – С. 67-72.
11. **Шандор Ф.** Основні етапи становлення національної свідомості / **Ф. Шандор** // Вища освіта України. – 2011. – № 4. – С. 17-21.

ЗМІСТ

БОГДАНОВ В.С. <i>Сутність і економічні основи категорії «ціна» та поняття «ціноутворення».....</i>	3
БОРИСЕНКО А.С. <i>Основні принципи та підходи до побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками.....</i>	7
БОРОДІНОВА А.Ю., ГАЛІЧЕНКО Т.В. <i>Особливості оцінювання кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств</i>	10
ВЛАСЕНКО Ю.В. <i>Облік грошових коштів за П(С)БО і МСФЗ: порівняльний аспект.....</i>	13
ВОРВУЛЬ Ю.С. <i>Стратегічні напрямки підвищення ефективності виробництва зерна в Україні</i>	17
ДЕМЧЕНКО Т.М. <i>Земельний менеджмент аграрних підприємств в ланцюгу «Управління-земельні ресурси»</i>	21
ДОМНІЧ Ю.А., КОРСУН О.А. <i>Аналіз у системі управління фінансовими ресурсами</i>	25
ЖАДАН О.А., ЛІТВІНОВА М.В. <i>Аналіз змін та тенденцій у банківській системі та їх вплив на економічні процеси</i>	28
ZAYATS Y.O. <i>Approaches to the image of a civil servant.....</i>	31
ЗУБ А.Ю. <i>Народна пісня як символ України.....</i>	34
ЗОЗУЛЯ Д.О., САЄНКО А.В. <i>Стратегічні орієнтири аналізу ресурсного потенціалу аграрних підприємств.....</i>	38
ІЛЬІН О.А. <i>Централізація та децентралізація у структурній організації державного управління.....</i>	41
КОВАЛЬ О.Г., КИРИЧОК Д.О., ОЛЕЩЕНКО О.А. <i>Сутність витрат: бухгалтерський та економічний підходи</i>	45

ЛОГВІНЕНКО Т.О.

Тенденції експорту українського соняшникової олії і шроту 2018/19 МР.....48

МАЛЯНОВА А.О.

*Шляхи удосконалення управління збутовою
політикою аграрного підприємства.....51*

МУРАШКО В.С., ЛИТВИН Т.А.

*Вплив методів оцінки вибуття запасів
на чистий прибуток підприємства54*

ПЕРЕПЕЛИЦЯ О.О.

Місце стратегічного планування у регіональному управлінні.....57

РІЗУН Р.Л.

Методи управління персоналом підприємства.....60

СЕНУХОВА М.С.

Трактування поняття «планування» та систематизація підходів63

БІЛОЗУБ О.О., ДРЕВАЛЬ П.О., СІКЕТІНА Н.Г.

Аудит дебіторської заборгованості: мета та завдання67

СОЛОШЕНКО О.Ю.

*Методи мотивації персоналу на підприємствах.
Вітчизняний та світовий досвід.....69*

СУХАР К.Ю.

Ефективність вирощування зернових культур в Україні.....72

УМЕХ ЧЕНЕЧЕРЕМ ФАВУР

Економічна безпека підприємства: сутність та значення.....76

ХОМЕНКО А.Ю.

Стан молочного скотарства в Україні.....80

ХОРОШАВІНА Н.В., ТВІЛІНЕВ А.О., МЕХТІЄВА А.Ю.

Методичні підходи до визначення поняття «облікова політика».....84

БЕЗЗАДІНА С.О

Генна інженерія в сільському господарстві.....87

ФІНАШКІН В.В.

Облікова політика – сутність дефініції.....91

ГРИГОРЕНКО А.С.

*Стратегічні орієнтири патріотичного виховання
курсантсько-студентської молоді в Україні.....95*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Вісник

студентського наукового товариства
навчально-наукового інституту бізнесу і
менеджменту Харківського національного
технічного університету сільського
господарства імені Петра Василенка

(Збірник наукових праць)

ВИПУСК № 1 /2019

Відповідальний за випуск О.О. Красноручький

Редактори: Т.Г. Маренич, В.М. Онегіна

Підписано до друку 31.05.2019 р.

Формат 60×84¹/₈. Папір офсетний.

Гарнітура Garamond. Офсетний друк.

Умовн. друк. арк. – 12,5. Наклад – 100 прим.

Видавництво ТОВ «Стильна типографія»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 4863 від 12.03.2015 р.

61002, м. Харків, вул. Чернишевська, 28 А; Тел.: (057) 754-49-42;

E-mail: zebraprint.zakaz@gmail.com